BABYLON-
ISKA
TALMUD.

Fehr

קצת מפרק ראשון של מסכת סנהדרין
של תלמוד בבלי

דהיינו משנה ראשונה והגמרא השייכת לכאן.

DEN BABYLONISKA TALMUD.

TRAKTAT

SANHEDRIN.

PEREK I MISCHNAH I MED DITHÖRANDE GEMARA.

AKADEMISK AFHANDLING,

SOM MED SAMTYCKE AF

VIDTBERÖMDA FILOSOFISKA FAKULTETEN I UPSALA

FÖR FILOSOFISKA GRADENS ERHÅLLANDE

TILL OFFENTLIG GRANSKNING FRAMSTÄLLES

AF

FREDRIK AUGUST FEHR,

FIL. KAND. AF STOCKHOLMS LANDSKAP,

Å STÖRRE GUSTAVIANSKA LÄROSALEN

ONSDAGEN DEN 13 MARS 1872.

KL. 4 E. M.

UPSALA 1872.

AKADEMISKA BOKTRYCKERIET

ED. BERLING.

MINA FÖRÄLDRAR

TILLEGNADT

EN RINGA GÅRD

AF

KÄRLEK OCH TACKSAMHET.

FÖRORD.

Det var ursprungligen min afsigt att med den tolkning af en del af *Sanhedrin*, som härmed offentliggöres, förbinda en förutgående "allmän inledning till Talmud," hvilken i sjelfva verket förutsättes såsom till sina grunddrag bekant för hvar och en, som vill förstå detta arbete. Jag har nämligen här måst afhålla mig från alla vidlyftigare anmärkningar och exkurser, dels i följd af det tämligen knappa utrymmet, dels och hufvudsakligen derföre, att de synas mig icke vara på sin plats i en afhandling af detta slag, om ock genom en sådan åtgärd det är fara värdt, att hvarje moment, som skulle göra det hela i någon mån *intressant*, beklagligen fattas. Måhända skall dock — tack vare *Chachamim* och *Rabbanan!* — icke heller denna uppsats vara alldeles utan sitt salt, om det också icke är attiskt.

Från nämnda inledning har jag nödgats afstå på grund af det behof af koncentrering, som under det fortgående utarbetandet af dessa blad gjort sig för mig allt mera gällande. Ja, samma inskränkning bjudande lag har äfven sträckt sitt inflytande till denna öfrigvordna afdelning, så att de språkliga förklaringarne reducerats till ett minimum, för att icke tala om glottiken, som här är helt och hållet lemnad åsido. Men hvarföre också, utan att kunna framlägga några resultat af egna sjelfständiga forskningar, ännu en gång upprepa, hvad hundrade och åter hundrade hafva sagt tillförene! Min öfversättning uppträder icke med några större anspråk än de, att rätt och slätt hafva förstått sin text.

Men äfven detta skulle aldrig hafva lyckats, hade icke mina studier i och för denna afhandling haft förmånen att åtnjuta handledningen af en man, som med den talmudiska literaturen är fullt förtrogen. Obegagnadt får derföre icke detta tillfälle gå mig ur händerna, att för min lärare i denna vetenskap Rabbinen vid Mosaiska församlingen i Stockholm Herr Doktorn L. LEWYSOHN offentligen betyga min tacksamhet för det deltagande och den uppmärksamhet, han sedan flere år tillbaka så oegennyttigt egnat mina sträfvanden på detta område. Må aldrig — det vare min uppriktiga önskan, den jag i mån af tid och kraft vill söka

förverkliga — må aldrig till lön denne man få skäl att utbrista i den klagan, att han spillt gagnlös tid på sin lärjunges undervisning!

Det återstår för mig att nämna, att den textedition, hvilken jag följt, är den Berlin-Frankfurtiska af år 1732, dock jemförd med den Amsterdamska af år 1644, samt att typografiska svårigheter vållat transskriptionen till *scriptura quadrata* af *scriptura rotunda* eller det s. k. rabbinska alfabetet, som tillhör RASCHI och TOSEFOTH jemte de flesta andra judiska talmudutläggningar i äldre och nyare tider.

Slutligen må den omständigheten, att denna öfversättning, om annars jag är nogsamt underrättad, är den första fullständiga till ifrågavarande afdelning af Talmud, i sin mån bidraga till ett mildare bedömande af de fel, som tilläfventyrs i öfverflödande mått vidlåda detta första försök.

Rättelser.

Sida	1	*rad*	26	*står*	ואהד	*läs*	ואחד
,,	,,	,,	29	,,	NECHEMJAH	,,	NECHEMJAH
,,	5	,,	5 (*mischnah*)	,,	skadeersätting	,,	skadeersättning
,,	9	,,	9. 18. 22.	,,	*Jqa*	,,	*Iqa*
,,	9	,,	37	,,	trenne	,,	trenne,
,,	11	,,	27. 30	,,	JEHUDAHS	,,	JEHUDAS
,,	13	,,	1	,,	JASCJHAH	,,	JASCHJAH
,,	16	,,	22	,,	עוארב	,,	וארבע
,,	17	,,	16	,,	nedan	,,	nedan,
,,	20	,,	12	,,	נקיטשמע	,,	נקיט שמע
,,	23	,,	31	,,	åter,	,,	åter
,,	25	,,	29	,,	SACHIMEON	,,	SCHIMEON
,,	29	,,	5	,,	GALILÄERH	,,	GALILÄERN
,,	37	,,	5	,,	timma	,,	timma,
,,	45	,,	20	,,	וְאַשְׁמִיעֲכֶם	,,	וְאֲשְׁמִיעֲכֶם
,,	60	,,	3	,,	*const.*	,,	*constr.*

Dessutom må här anmärkas, att genom förbiseende *nomina propria* אבא, רבא och רבה på åtskilliga ställen blifvit transskriberade AVA och RAVA i st. f. ABBA, RABBA och RABBAH, äfvensom att bokstafven ק, specielt i uttrycket בבא קמא, icke öfverallt och konseqvent återgifvits med *Q*.

INLEDNING.

מסכת סנהדרין är allt efter olika uppställning[1]) den andra, fjerde eller femte traktaten i סדר נזיקין, den fjerde i ordningen בשש סדרים. Likasom i allmänhet denna *seder* har rättsväsendet till föremål för sin undersökning, så behandlar i synnerhet *sanhedrin* jemte sjelfva rättsförfarandet äfven de särskilda juridiska instansernas kompetens och den olika utsträckningen af deras myndighet.

Dessa domstolar voro trenne, hvilka, såsom det vill synas, alla innefattades under genusbegreppet סנהדרין.

Den första var det s. k. *höga rådet i Jerusalem*[2]) סנהדרין גדולה[3]), som bestod af sjuttioen[4]) ledamöter.

Den andra var det mindre synedrium סנהדרין קטנה, bestående af tjugotre ledamöter. En sådan rätt var befintlig i hvarje palästinensisk stad, som räknade 120 sjelfständiga borgare och derutöfver[5]). Tvenne sådana domstolar gafs det i Jerusalem.

---

[1]) מסכתות נזיקין eller *om skadeersättning* — hvilket begrepp här visserligen fattas i en ganska vidsträckt bemärkelse — indelas nämligen i olika talmudeditioner på olika sätt. 1. בבא קמא 2. בבא מציעא 3. בבא בתרא 4. סנהדרין 5. מכות 6. שבועות 7. עדיות 8. הוריות 9. עבודה זרה 10. פרקי אבות. Eller 1. ב"ק 2. ב"מ 3. ב"ב 4. ע"ז 5. סנהדרין 6. מכות 7. שבועות 8. הוריות 9. עדיות 10. פ"א. Eller 1. ב"ק 2. ב"מ 3. ב"ב 4. סנהדרין 5. מכות 6. שבועות 7. עדיות 8. ע"ז 9. פ"א 10. הוריות. Eller (GALATINUS och de äldre) ב"ק, ב"מ och ב"ב sammanslås till en traktat, och מכות likaså med סנהדרין, hvarigenom endast ett sjutal af traktater uppstår.

[2]) Annorstädes fanns nämligen aldrig en sådan domstol, till dess att under förfallets period efter Jerusalems förstöring detta samma *sanhedrin* visserligen, men med en helt olika bestämmelse emot förr, i följd af de oroliga tidsförhållandena flyttade från ort till ort, företrädesvis dock residerande i Jamnia och Tiberias.

[3]) Egde dessutom följande namn: ס' ג' של ישראל, ב"ד הגדול, ס' של שבעים ואחד, ב"ד של שבעים ואחד, ב"ד κ. ἐξ. o. s. v.

[4]) Öfver detta antal diskuteras i vår *gemara*.

[5]) Jmfr *sanhedrin perek 1 mischnah 6*. Der fordrar RABBI NECHEMJAH 230 såsom minimumantal, på det att hvarje rådsledamot må hafva minst 10 personer under sin domvärjo.

Den tredje var ett tremannaråd בית דין של שלשה Detta tillhörde icke blott de orter, hvilkas hushåll icke gingo upp till talet 120, utan fanns tillika såsom en lägsta myndighet i folkrikare städer. Hufvudstaden egde ock en sådan, hvilken hade sitt säte vid ingången till tempelberget[1]).

Det är, såsom nämndes, med dessa olika domstolars befogenhet att döma vid förekommande fall, som מסכת סנהדרין sysselsätter sig, ehuruväl äfven denna traktat i likhet med de flesta andra i talmud behandlar ämnen, hvilka med det ursprungligen gifna äro fullkomligt heterogena. Sålunda äro i andra kap. öfversteprestens och konungens rättigheter, i det tionde eller, enligt andra, det elfte de personer, hvilka hafva och icke hafva del i det eviga lifvet, föremål för diskussionen[2]).

---

[1]) Hvad i öfrigt beträffar dessa domstolar till deras organisation och historia, se LEURER i *Herzogs Real-encyklopädie* XV. 315. WITTICHEN i *Schenkels Bibel-lexicon* II. 402. JOST, *Geschichte der Israeliten* III. 80. 84. 100. 103. 105. 111. 159. 185. 194. 252. 259. IV. 28. 98. 121. WEBER *und* HOLZMANN, *Geschichte des Volkes Israel* II. 172. EISENMENGER, *Entdecktes Judenthum* I. 150. 439. 806. LUNDIUS, *Die alten jüdischen Heiligthümer* III. kap. 12—18.

[2]) Denna traktats elfva פרקים äro följande: 1. דיני ממונות בשלשה 2. כהן גדול 3. זה בורר 4. אחד דיני ממונות 5. היו בודקין 6. נגמר הדין 7. ארבע מיתות 8. בן סורר ומורה 9. הנשרפין 10. הנחנקין 11. חלק. Dock förekomma stundom tionde och elfte kapitlena omställda. Beträffande detta *perakims* antal se BUXTORF, *Brevis recensio operis talmudici* i *De abbreviaturis* s. 258.

TEXT

OCH

ÖFVERSÄTTNING.

דיני

ממונות בְּ‎א שלשה גְּ‎ב זילות וחבלות בשלשה נזק וחצי נזק תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה בשלשה האונס והמפתה והמוציא שם רע בשלשה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מוֹ‎ד ציא שם רע בעשרים ושלשה מפני שיש בו דיני נפשות:

דיני ממונות בשלשה. בגמרא ילפינן להו: גזילות. כופר בפקדון דמשלח בו יד הוי גזלן וכן החוטף מיד חבירו הוי גזלן כגון ויגזול את החנית מיד המצרי (שמואל ב כג) אבל לוה ולא שילם לא מיקרי גזלן דמלוה להוצאה ניתנה: וחבלות. החובל בחבירו חייב בחמשה דברים כדאמרינן בבבא קמא (דף פד) ואיש כי יתן מום בעמיתו וגו׳ כן יעשה לו בממון ובגמרא פריך היינו דיני ממונות: נזק. דשור המועד או אדם שהזיקו ובגמרא פריך היינו חבלות: תשלומי כפל. דגניבה שנמצא בידו דכתיב (שמות כב) אם המצא תמצא בידו וגו׳: ותשלומי ארבעה וחמשה. דשור או שה שטבחו או מכרו: האונס ומפתה. נערה בתולה חמשים כסף: מוציא שם רע. לא מצאתי לבתך בתולים וענשו אותו מאה כסף (דברי׳ כב): דיני נפשות. דאם אמת היה שזינתה תחתיו היא בסקילה ודיני נפשות בעינן כ״ג כדלקמן בפרקין (דף טו): המוציא שם רע לא מצאתי לבתך בתולים ובא להפסידה כתובתה ולא להרגה שאינו מביא עדים שזינתה תחתיו דאי אנפשות קאתי לא אמר ר״מ בשלשה: וחכמים אומרים כו׳. מפני שיש בו דיני נפשות קס״ד דהכי קאמרי משום דאיכא מוציא שם רע דשייך ביה דיני נפשות וכגון שמביא עדים ובגמרא פרכינן וכי יש בו דיני נפשות מאי הוי השתא מיהא לאו דיני נפשות הוא דליכא עדים:

תורה אור

דיני ממונות בשלשה. אחר ששינה דינים בתלתא בבי משמיענו בכמה דינין אותם הא דלא תנא כופר ול׳ של עבד כדתנן שאר קנסות ר״מ משום דשור מיתתו בכ״ג ובזמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר ול׳ של עבד (ב״ק דף מג) ודלא כר׳ אליעזר דמחייב ע״פ עד אחד ועל פי הבעלים בפ״ד וה׳ (דף מג) ואין נראה דהא איכא אמוראי התם דסברו דאפילו ר׳ עקיבא דריש אם כופר לרבות שלא בכוונה ונראה לר״ת דכופר ול׳ של עבד הוי בכלל חבלות אי נמי תנא ושייר הני ושייר נמי יציאת עבד בראשי איברים דקנסא הוא ובעי נמי ג׳ מומחין וללישנא קמא לא חשיב הא שייר דאיכא למימר דפשיטא ליה דהוי מכלל חבלות אי נמי התנא לא איירי אלא בממון הניתן מיד ליד:

א

א מיי׳ פ״ה מה׳ סנהדרין סמג עשין לז טור ש״ע ח״מ סי׳ג סעי׳ א

ב

ב ג מיי׳ שם הל׳ ט

ג

ד שם הל׳ ג

n är ett öga.
ären lykta.

Penningemål.

Lagen är ett ljus.

Penningemål genom 1. **trenne.** 2. **Stöld och misshandel genom trenne. Skadeersättning och half skadeersätting, dubbel vedergällning, fyrfald och femfald vedergällning genom trenne.** 3. **Den som våldför,** 4. **den som förför och den som utsprider ondt rykte genom trenne. Så Rabbi Meir. Men chachamim säga: den som utsprider ondt rykte genom tjugotre, derföre att härvid kan uppstå ett kriminalmål.**

Talmudtrakta-ternas inbördes sammanhang.

Penningemål genom trenne. I *gemara* afleda vi dessa bestämmelser. — **Stöld.** Den som förnekar ett depositum, ty denne kallas, så snart han lagt sin hand derpå, en גזלן. Sammalunda är ock den, som rycker något ur sin nästas hand en גזלן, såsom det heter: ויגזל את החנית מיד המצרי 2 Sam. 23, 21. Men den som lånat och icke ännu betalt, kallas icke en גזלן, ty intet lån upptages utan för att utgifvas. — **Och misshandel.** Den som misshandlar sin nästa är skyldig i fem särkilda afseenden, såsom vi förklara i *bava kama* (bl. 84. kol. 2): *och den som tillfogar sin nästa en kroppsskada o. s. v. så skall man göra honom*, nämligen hvad hans penningar beträffar. Men i *gemara* frågas: är icke detta penningemål? — **Skadeersättning,** Med afseende på en illa beryktad oxe eller en menniska, som vållat skada. Och i *gemara* frågas: är icke detta misshandel. — **Dubbel vedergällning.** I den händelse man finner tjufnaden när honom; ty det är skrifvet: *finner man när honom o. s. v.* 2 Mos. 22. 3. — **Fyrfald och femfald vedergällning.** Beträffande oxe eller får, som slagtats eller sålts. — **Den som våldför, den som förför.** Nämligen en jungfru. Femtio siklar silfver. — **Den som utsprider ondt rykte.** Sägande: *jag har icke funnit jungfrudom hos din dotter.* 5 Mos. 22, 14. *Och man sakfäller honom till hundrade siklar silfver.* 5 Mos. 22, 19. — **Ett kriminalmål.** Ty om det är sannt, att hon har gjort sig skyldig till äktenskapsbrott under honom, stenar man henne, och vid kriminalmål behöfva vi tjugotre, hvilket kan ses af ett ställe längre fram i vår *perek* (bl. 15.) — **Den som utsprider ondt rykte.** Sägande: *jag har icke funnit jungfrudom hos din dotter.* 5 Mos. 22, 14. Och han kommer att bryta hennes äktenskapskontrakt, men icke att döda henne, ty han bringar inga vittnen, att hon har gjort sig skyldig till äktenskapsbrott under honom. Hade det åter verkligen kommit till att blifva fråga om lifvet, skulle icke Rabbi Meir hafva sagt genom trenne. **Men chachamim säga o. s. v. derföre att härvid kan uppstå ett kriminalmål.** Möjligen anser du, att de hafva sagt detta, derföre att hvar och en, som utsprider ondt rykte, eo ipso är hemfallen under kriminalrätten, såsom om han hade bragt vittnen; dock i *gemara* diskutera vi dessa frågor. Och hvad beträffar att härvid skulle kunna uppstå ett kriminalmål, så huru förhåller det sig? Nu åtminstone är det icke något kriminalmål, ty der finnas ju inga vittnen.

Penningemål genom trenne. Sedan han i de tre föregående *bave* har lärt lag och rätt, låter han oss nu höra, huru många domare det behöfves för de särskilda fallen. Hvad beträffar att han förbigår *lösepenningen* och *de trettio silfversiklarne för en träl*, då han ju dock lär andra
1. härmed sammanhängande straffbestämmelser, så finnas de som förklara detta förbigånget på den grund, att oxen icke dömes till döden utan genom tjugotre, och endast i det fall att oxen stenas, skall hans herre betala *lösepenningen* och *de trettio silfversiklarne för en träl.* (*Bava kama* bl. 43.) Således icke i enlighet med Rabbi Elieser, hvilken förklarar skyldig på ett enda vittnes eller på egendomsegarnes egen utsago i *perek daleth vehe* (bl. 43). Ofvanstående förklaring synes dock icke antaglig, ty der förekomma *amoraim*, som påstå, att äfven Rabbi Aqiva tolkar uttrycket *om lösepenningen* såsom hafvande
2. afseende på ännu ett fall, nämligen om oxen oafsigtligt tillfogar någon skada. Rabbenu Tam åter anser, att *lösepenningen* och *de trettio silfversiklarne för en träl* innefattas under det allmänna begreppet misshandel. Eller också lärde han ett och utelemnade annat, ifrågavarande fall nämligen såsom ock *trälens frigifvande genom tillfogad skada på någon af hans förnämsta lemmar*, ty äfven detta kan ju hänföras till kategorien böter och fordrar likaledes trenne *mumchin*. Efter den första förklaringen åter tänker man icke på något utelemnade af dessa bestämmelser, utan det är för detta förklaringssätt en afgjord sak, att det senast nämnda
3. innefattas under hufvudbegreppet misshandel. Eller också behanlar denne *tanna* inga andra fall än sådana, der penningar gå hand ur hand.

s. Maimûni ־ה kap. 5. ...th סנהדרין de Coucy ספר מצות § 37. Karo טור . שלחן ערוך kap. 3. § 1.

Mos. Maiders. hala- 9.

rs. hala- 3.

גמרא

אטו גזילות וחבלות לאו דיני ממונות נינהו אמר רבי אבהו מה הן קתני מה הן דיני ממונות גזילות וחבלות אבל הודאות והלואות לא וצריכא דאי תנא דיני ממונות הוה אמינא דאפילו הודאות והלואות תנא גזילות וחבלות ואי תנא גזילות וחבלות ולא קתני דיני ממונות הוה אמינא הוא הדין דאפילו הודאות והלואות והאי דקתני גזילות וחבלות משום דעיקר ג׳ דכתיבי בגזילות וחבלות כתיבי גזילות דכתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים חבלות מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו תנא מה הן דיני ממונות גזילות וחבלות אבל הודאות והלואות לא ולמאי אילימא דלא בעינן שלשה והאמר רבי אבהו שנים שדנו דיני ממונות לדברי הכל אין דיניהם דין אלא דלא בעינן מומחין מאי קסבר אי קסבר עירוב פרשיות כתיב כאן לבעי נמי מומחין ואי קסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן שלשה למה לי לעולם קסבר עירוב פרשיות כתיב כאן ובדין הוא דליבעי נמי מומחין והאי דלא בעינן מומחין משום דרבי חנינא דאמר רבי חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה שנאמר משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין אלא מעתה

Gemara.

Höra icke stöld och misshandel äfven till penningemål? Rabbi Avahu sade följande. Förklaringsvis har han lärt: hvad förstås med penningemål? Stöld och misshandel, men icke skuldfordringsmål. Och detta tillägg är nödvändigt, ty om han blott i allmänhet hade lärt penningemål, skulle jag hafva trott, att deri äfven inbegrepes skuldfordringsmål; derföre lärde han stöld och misshandel. Om han åter endast hade lärt stöld och misshandel, men icke penningemål i allmänhet, skulle jag hafva trott, att förhållandet vore enahanda vid skuldfordringsmål. Men hvad det beträffar att han specielt har lärt stöld och misshandel, så har det sin grund i talet tre, som i skriften förekommer vid frågan om stöld och misshandel. Det förekommer på tal om stöld, ty det står skrifvet: *man skall hafva husvärden fram för domarne* 2 Mos. 22, 7. Hvad vidare misshandel beträffar, så går det ju på ett ut, om man handlar illa emot någons kropp eller emot någons egendom. Han har derföre lärt: hvad betyder penningemål? Stöld och misshandel, men icke skuldfordringsmål.

Hvarföre undantagas då dessa senare? Månne derföre att de icke behöfva trenne? Dock har Rabbi Avahu sagt följande. Der tvenne döma i penningemål, är enligt allas uttalade åsigt deras dom ingen giltig dom. Men kanske derföre att de icke behöfva *mumchin?* Af hvad åsigt är han? Antager han månne ett ömsesidigt hänvisande på hvarandra af *parschijjoth*, såsom förekommande på detta ställe i skriften — men i sådant fall måste de ju äfven vara *mumchin* — eller antager han icke, att något sådant ömsesidigt hänvisande på hvarandra af *parschijjoth* här eger rum — hvaraf framgår då å andra sidan, att de måste vara trenne? Men förvisso är han af den åsigt, att skriften här företer ett ömsesidigt hänvisande på hvarandra af *parschijjoth*, och att enligt denna analogi äfven skuldfordringsmål skulle kräfva *mumchin*. Dock detta, att *mumchin* här icke göras oss behof, har sin grund i en utsago af Rabbi Chanina. Ty Rabbi Chanina sade följande. *Tôran* påbjuder enahanda förfaringssätt så vid penningemål som vid kriminalmål, hvad angår undersökning och ransakning, ty det heter: EN *rätt skall vara för eder* 3 Mos. 24, 22. På hvad grund hafva de då sagt, att vid penningemål icke behöfves undersökning och ransakning? Derföre att du icke må tillsluta dörren för de lånbehöfvande. Men under sådana förhållanden borde väl dessa

טעו לא ישלמו כל שכן אתה נועל דלת
בפני לווין אי הכי תרתי קתני דיני ממונות
בשלשה הדיוטות גזילות וחבלות בשלשה
מומחין ועוד שלשה שלשה למה לי אלא
אמר רבא תרתי קתני משום דרבי חנינא
רב אחא בריה דרב איקא אמר מדאורייתא
חד נמי כשר שנאמר בצדק תשפט עמיתך
אלא משום יושבי קרנות אטו בתלתא
מי לא הוו יושבי קרנות אי איפשר דלית
בהו חד דגמיר אלא מעתה טעו לא
ישלמו כל שכן דנפישי יושבי קרנות מאי
איכא בין רבא לרב אחא בריה דרב
איקא איכא בינייהו דאמר שמואל שנים
שדנו דיניהן דין אלא שנקראו בית דין
חצוף לרבא לית ליה דשמואל לרב אחא
בריה דרב איקא אית ליה דשמואל: נזק
וחצי נזק וכו׳: נזק היינו חבלות משום
דקא בעי למיתנא חצי נזק תני נמי נזק
שלם חצי נזק נמי היינו חבלות תנא
ממונא וקתני קנסא הניחא למאן דאמר
פלגא ניזקא קנסא אלא למאן דאמר
פלגא ניזקא ממונא מאי איכא למימר
אלא איידי דקא בעי למיתנא תשלומי
כפל ותשלומי ארבעה וחמשה דממון
שאינו משתלם בראש הוא תנא נמי חצי
נזק דממון שאינו משתלם בראש הוא
ואיידי דקא בעי למיתנא חצי נזק תנא
נמי נזק: שלשה מנלן דתנו רבנן ונקרב
בעל הבית אל האלהים הרי כאן אחד
עד האלהים יבא דבר

domare, låt vara att de icke äro *mumchin*, fritagas från att ersätta den genom ett deras misstag möjligen vållade skadan? Nej, långt derifrån; *då* just tillslöte du nämligen dörren för de lånbehöfvande. Förhåller det sig åter så, har han lärt tvenne olika bestämmelser, sålunda nämligen: penningemål genom trenne *hedjototh*, stöld och misshandel genom trenne *mumchin*. Detta samma synes ock afses genom det tvenne gånger upprepade uttrycket *trenne*, ty hvad annat skulle väl det betyda? Verkligen har också Rava sagt på grund af Rabbi Chaninas utsago, att han lärde tvenne olika bestämmelser.

Raf Acha bar Raf Jqa sade följande. Enligt *tôran* är äfven en enda giltig, ty det heter: *efter rätt skall* DU *döma din nästa*. 3 Mos. 19, 15. Men förordningen om trenne har sin grund i ett sträfvande att undvika odugligt folk. Månne då icke äfven vid trenne det kan inträffa, att desse äro odugligt folk? Omöjligt, att icke ibland dem någon skulle finnas, som är hemmastadd på ifrågavarande område. Men under sådana förhållanden skola väl dessa ingenting betala, om de begå något misstag? Tvärtom, de skola betala så mycket mera med afseende på den mängd af odugligt folk, som finnes till.

Hvilken är skilnaden emellan Ravas och Raf Acha bar Raf Jqas uppfattning? Olikheten dem emellan hvilar ytterst på följande Schemuels utsago. Der tvenne döma, är deras dom giltig, dock varda de kallade en förmäten domstol. Detta Schemuels yrkande förkastas af Rava, men antages Raf Acha bar Raf Jqa.

Skadeersättning och half skadeersättning o. s. v.

Skadeersättning, hör icke denna fråga tillsammans med den om misshandel? Derföre att han måste lära half skadeersättning, har han äfven lärt hel skadeersättning. Half skadeersättning, hör då icke också denna fråga tillsammans med den om misshandel? Han har lärt skadeersättning, har han äfven lärt böter. Härmed är saken klar för den, som antager, att פלגא ניזקא kan hänföras till kategorien böter, men för den, som antager, att פלגא ניזקא tillhör kategorien skadeersättning huru skall för honom denna fråga bringas till sin slutliga lösning? Emedan han måste lära dubbel vedergällning, och fyrfald och femfald vedergällning, hvilket är en skadeersättning, der en ojemn summa erlägges, har han äfven lärt half skadeersättning, hvilket likaledes är en skadeersättning, der en ojemn summa erlägges, och emedan han måtte lära half skadeersättning, har han äfven lärt hel skadeersättning.

Trenne hvaraf framgår detta antal? Rabbinerne hafva lärt följande. ונקרב בעל הבית אל האלהים 2 Mos. 22, 7. Här *en*. עד האלהים יבא דבר

שניהם הרי כאן שנים אשר ירשיען אלהים הרי כאן שלשה דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר ראשון תחילה נאמר ואין דורשין תחילות אלא עד האלהים יבא דבר שניהם הרי כאן אחד אשר ירשיען אלהים הרי כאן שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה נימא בדורשין תחילות קמיפלגי דמר סבר דורשין תחילות ומר סבר אין דורשין תחילות לא דכולי עלמא אין דורשין תחילות אמר לך רבי יאשיה אם כן נימא קרא ונקרב בעל הבית אל השופט מאי אל האלהים שמע מינה למניינא ורבי יונתן לישנא דעלמא נקט כדאמרי אינשי מאן דאית ליה דינא ליקרב לגבי דיינא ורבי יאשיה לית ליה בית דין נוטה והתניא רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר מה תלמוד לומר לנטות אחרי רבים להטות התורה אמרה עשה לך בית דין נוטה סבר לה כרבי יהודה דאמר שבעים דתנן סנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד רבי יהודה אומר שבעים אימר דשמעת ליה לרבי יהודה בסנהדרי גדולה דכתיבי קראי בשאר בי דינא מי שמעת ליה וכי תימא לא שנא והתנן סמיכת זקנים ועריפת עגלה בשלשה דברי רבי שמעון רבי יהודה אומר בחמשה ואמרינן מאי טעמא דרבי יהודה וסמכו שנים זקני שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה דרבי יאשיה עדיפא מדרבי יהודה דאלו רבי יהודה בסנהדרי גדולה הוא דלית ליה הא בשאר בי דינא אית ליה

שניהם 2 Mos. 22, 8. Här *två*. אשר ירשיעון אלהים 2 Mos. 22, 8. Här alltså *tre*. Så Rabbi Jaschjah. Rabbi Jonathan åter säger följande. Första gången uttrycket אלהים förekommer, införes det blott i texten, och ingen exeges får anknyta sig till ett uttrycks första omnämnande, utan ifrågavarande tolkning måste i stället ske på följande sätt. עד האלהים יבא דבר שניהם 2 Mos. 22, 8. Här *en*. אשר ירשיעון אלהים 2 Mos. 22, 8. Här *två*. Men ingen domstol får vara jemntalig, derföre tillägger man till de tvenne ytterligare en. Här alltså *tre*.

Skola vi väl hålla före, att olika meningar sökt göra sig gällande beträffande det berättigade eller oberättigade i exegesens anknytande till ett uttrycks första omnämnande, så att den ene skulle anse, att man till detsamma får anknyta exegesen, och den andre, att man icke får det? Nej, förvisso får ingen exeges anknytas till ett uttrycks första omnämnande.

Rabbi Jaschjah genmäler följande. Om så är, skulle väl ifrågavarande bibelställe 2 Mos. 22, 7 lyda: ונקרב בעל הבית אל השופט. Hvarföre står אל האלהים? Valet af just detta uttryck tyckes låta förstå, att äfven denna vers bör tagas med i räkningen. Mot detta genmäle gör Rabbi Jonathan följande anmärkning. Han har upptagit det vanliga språkbruket, såsom menniskor i allmänhet säga: den som har sak med någon, gånge till en domare?

Hvad åter Rabbi Jaschjah beträffar, antager då icke denne, att domstolen måste vara uddtalig? Vi hafva nämligen en tradition. Rabbi Elieser ben Rabbi Josi galiläern säger följande. Hvad afser skriften med uttrycket: לנטות אחרי רבים להטות? 2 Mos. 23, 2. *Tôran* vill härmed hafva sagdt: gör dig en uddtalig domstol. Han är i detta afseende af samma åsigt som Rabbi Jehudah, hvilken sade sjuttio. Ty vi hafva lärt följande. Det stora synedrium bestod af sjuttioen ledamöter; Rabbi Jehudah åter påstår, att det bestod af sjuttio. Skall väl denna Rabbi Jehudahs afvikande uppfattning endast anses gälla det stora synedrium på grund af det särskilda skriftställe, som härom förekommer, eller har den äfven sin tillämplighet på öfriga domstolar? Mot det påståendet att beträffande de öfriga Rabbi Jehudahs åsigt icke afviker från den allmänt vedertagna, kan anföras följande, som vi hafva lärt. De äldstes händers påläggning och kons dödande genom trenne. Så Rabbi Schimeon. Rabbi Jehudah åter säger genom fem. Och fråga vi, hvilken grunden är för Rabbi Jehudas åsigt, så svaras följande. וסמכו *två*, זקני *två*. 3 Mos. 4, 15. Men ingen domstol får vara jemntalig, lägges derföre till de *fyra* ytterligare *en*, blifver det sålunda *fem*. Dock går Rabbi Jaschjah ännu längre än Rabbi Jehudah, ty Rabbi Jehudah antager jemntalighet endast vid det stora synedrium, men deremot uddtalighet vid öfriga domstolar,

ורבי יאשיה בשאר בי דינא נמי לית
ליה ואלא האי לנטות מאי עביד ליה
מוקים לה בדיני נפשות אבל בדיני
ממונות לא אלא הא דתנן שנים אומרים
זכאי ואחד אומר חייב זכאי שנים
אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב
נימא דלא כרבי יאשיה אפילו תימא רבי
יאשיה מייתי לה בקל וחומר מדיני
נפשות ומה דיני נפשות דחמירי אמר
רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות
לא כל שכן: תנו רבנן דיני ממונות
בשלשה רבי אומר בחמשה כדי שיגמור
הדין בשלשה אטו בתלתא מי לא גמר
דינא בתרי הכי קאמר מפני שגמר דין
בשלשה אלמא קסבר תלתא כי כתיבי
בגמר דינא כתיבי מגדף בה רבי אבהו
אלא מעתה תהא סנהדרי גדולה צריכה
מאה וארבעים ואחד כדי שיגמר הדין
בשבעים ואחד ותהא סנהדרי קטנה
צריכה ארבעים וחמשה כדי שיגמר הדין
בשלשה ועשרים אלא אספה לי שבעים
איש אמר רחמנא משעת אסיפה שבעים
ושפטו העדה והצילו העדה נמי משעת
שפיטת העדה הכי נמי ונקרב בעל הבית
אל האלהים משעת קריבה שלשה אלא היינו
טעמא דרבי אשר ירשיען אלהים תרי
נאמר אלהים תרי נאמר אלהים למטה
ונאמר אלהים למעלה מה למטה שנים
אף למעלה שנים ואין בית דין שקול
מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן חמשה
ורבנן ירשיען כתיב אמר רבי יצחק בר
יוסי אמר רבי יוחנן רבי ורבי יהודה בן
רועץ ובית שמאי ורבי שמעון ורבי עקיבא
כולהו סבירא להו יש אם למקרא

under det att Rabbi Jascjhah antager jemntalighet äfven vid öfriga domstolar. Men detta uttryck: לנטות 2 Mos. 23, 2, hvad gör han då af det? Det eger för honom gällande kraft vid kriminalmål, men icke vid penningemål. Huru kommer han vidare ifrån följande sats, som vi hafva lärt. Der tvenne säga oskyldig, och en säger skyldig, vare oskyldig; der tvenne säga skyldig, och en säger oskyldig, vare skyldig. Skola vi väl hålla före, att denna sats står i strid med Rabbi Jaschjas åsigt? Nej, man skulle till och med kunna påstå, att Rabbi Jaschjah kommer till detta samma resultat genom en deduktion *de majore ad minus* med utgångspunkt tagen från kriminalmål. Likasom Gud vid kriminalmål, hvilka äro vida mera maktpåliggande, har bjudit och sagt: gå efter pluraliteten, så gäller detta ännu mycket mera beträffande penningemål.

Rabbinerna hafva lärt: penningemål genom trenne. Rabbi åter säger genom fem, på det att utslaget må fällas i enlighet med de trennes mening. Kan då icke vid en tremannadomstol utslaget fällas i enlighet med de tvennes mening? Han yrkar bestämdt, att domen skall afkunnas i enlighet med de trennes samstämmiga mening. Hvarför håller han i detta afseende så ifrigt på tretalet? Är det derföre att hithörande skriftställe skulle hafva afseende på utslagets fällande? Ett sådant yrkande drifves af Rabbi Avahu ad absurdum. Antaget nämligen, säger denne, att en sådan förklaring är rigtig, måste ju det stora synedrium bestå af etthundrafyrtioen ledamöter, på det att utslaget må fällas i enlighet med de sjuttioens mening, sammalunda måste ock det lilla synedrium bestå af fyrtiofem ledamöter, på det att utslaget må fällas i enlighet med de tjugotres mening. Dock *samla mig sjuttio männer* 4 mos. 11, 16 sade Gud beträffande sjuttiomannadomstolens sammansättning. Och *menigheten skall döma* 4 Mos. 35, 24 samt *menigheten skall rädda* 4 Mos. 35, 25 har äfvenledes afseende på tjugotremannadomstolens sammansättning. Sammalunda har ock *man skall hafva husvärden fram för domarne* 2 Mos. 22, 7 afseende på bildandet af en tremannadomstol. Men följande är grunden för Rabbis åsigt. אשר ירשיען אלהים 2 Mos, 22, 8. Det vill säga tvenne. Nu förekommer ordet אלהים både i början och slutet af denna vers, derföre, såsom det betecknar tvenne i slutet, så äfven i början. Då vidare ingen domstol får vara jemntalig, utan till de fyra ytterligare *en* måste läggas, så hafva vi här fem. Emot denna argumentation amnärka rabbinerna, att det står ירשיען.

Rabbi Jizchaq bar Josi har i Rabbi Jochanans namn sagt följande. Rabbi och Rabbi Jehudah ben Roez och Beth Schammai och Rabbi Schimeon och Rabbi Aqiva, alla äro de af den åsigt, att man bör hålla sig till *keri.*

רבי הא דאמרן ורבי יהודה בן רועץ דתניא שאלו תלמידים את רבי יהודה בן רועץ אקרא אני שבעים יכול תהא יולדת נקיבה טמאה שבעים אמר להן טימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה מה כשטיהר בזכר בנקבה כפלים אף כשטימא בזכר בנקבה כפלים לאחר שיצאו יצא ומחזיר אחריהם. אמר להן אי אתם זקוקים לכך שבועיים קרינן ויש אם למקרא בית שמאי דתנן בית שמאי אומרים כל הניתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כיפר שנאמר ודם זבחיך ישפך ובחטאת שתי מתנות ובית הילל אומרים אף בחטאת שנתנן במתנה אחת כיפר ואמר רב הונה מאי טעמא דבית שמאי קרנות קרנות קרנות הרי כאן שש ארבע למצות ושתים לעכב ובית הילל אומר קרנות קרנת קרנת הרי כאן ארבע שלש למצוה ואחת לעכב ואימא כולהו למצוה כפרה בבדי לא אשכחן רבי שמעון דתניא שתים כהילכתן ושלישית אפילו טפח רבי שמעון אומר שלש כהילכתן ורביעית אפילו טפח במאי קמיפלגי רבנן סברי יש אם למסורת ורבי שמעון סבר יש אם למקרא רבנן סברי יש אם למסורת בסכת בסכת בסוכות הרי כאן ארבע דל חד קרא לגופיה פשו להו תלת אתאי הילכתא גרעתא דשלישית ואוקימתא אטפח ורבי שמעון סבר בסוכות בסוכות בסוכות הרי כאן שש דל חד קרא לגופיה פשו להו ארבע אתאי הילכתא גרעתא לרביעית ואוקמיה אטפח רבי עקיבא דתניא רבי עקיבא אומר מניין לרביעית דם שיצאה משני מתים שמטמא באהל שנאמר על כל נפשות מת לא יבא

Hvad Rabbi beträffar, så hafva vi nyss redogjort för hans åsigt.

Hvad Rabbi Jehudah ben Roez beträffar, så hafva vi följande tradition. Rabbi Jehudah ben Roez' lärjungar tillfrågade sin lärare sålunda: skall jag läsa שְׁבֻעַיִם 3 Mos. 12, 5? Kan då väl föderskan af ett flickebarn vara oren sjuttio dagar? Han sade till dem: hon är oren, och hon är hemma i sitt renselseblod vid gossebarn; hon är ock oren, och hon är hemma i sitt renselseblod vid flickebarn. Likasom hon är hemma i sitt renselseblod vid gossebarn och dubbelt upp vid flickebarn, så är hon ock oren vid gossebarn och dubbelt upp vid flickebarn. Men sedan de gått sin väg, gick han ut och kallade dem tillbaka och sade till dem: ansen eder icke bundne vid detta resonnemang, vi läsa helt enkelt שְׁבֻעַיִם; man måste nämligen hålla sig till *keri*.

Beth Schammai. Ty vi hafva lärt följande. Beth Schammai säger: alla stänkelser på det yttre altaret, som ske med en enda bestänkning, åvägabringa försoning, ty det heter: *dina slagtoffers blod skall utgjutas* 5 Mos. 12, 27. Men vid syndoffer fordras tvenne bestänkningar. Beth Hillel åter påstår, att äfven vid syndoffer en enda bestänkning åstadkommer försoning. Frågade så Raf Huna: hvarpå grundar sig Beth Schammais åsigt? קרנות 3 Mos. 4, 25. קרנות 3 Mos. 4, 30. קרנות 3 Mos. 4, 34. Här alltså sex; fyra såsom bud och tvenne såsom conditio sine qua non. Men Beth Hillel säger: קרנות, קרנת, קרנת. Här alltså fyra; trenne såsom bud och en såsom conditio sine qua non. Skulle någon deremot vilja påstå, att alla förekomma såsom bud, så är att märka, att aldrig någon försoning kan vinnas för ingenting.

Rabbi Schimeon. Ty vi hafva en tradition. Tvenne sidor af löfhyddan skola vara regelrätta, men den tredje kan deremot vara af en handsbredd. Rabbi Schimeon åter säger, att trenne sidor skola vara regelrätta, men att den fjerde kan vara af en handsbredd. I hvad afseende skilja sig meningarne? Rabbinerna anse, att man bör hålla sig till *kethif*, och Rabbi Schimeon anser, att man bör hålla sig till *keri*. Rabbinerna anse, att man bör hålla sig till *kethif*. בסכת 3 Mos. 23, 42 בסכת 3 Mos. 23, 42 בסוכות 3 Mos. 23, 43. Här alltså fyra. Undantager man nu en, uttryckets införande i texten, så återstå trenne. Kom sedan *halachan* och förminskade den tredje, bestämmande densamma till en handsbredd. Men Rabbi Schimeon är af följande mening. בסוכות, בסוכות, בסוכות: Här alltså sex. Undantager man nu en, uttryckets införande i texten, så återstå fyra. Kom sedan *halachan* och förminskade den fjerde, bestämmande densamma till en handsbredd.

Rabbi Aqiva. Ty vi hafva en tradition. Rabbi Aqiva säger följande. Hvaraf vet jag, att ett fjerdedels mått blod, som utgått från tvenne lik, orenar ett tält? Ty det heter: על כל נפשות מת לא יבא 3 Mos. 21, 11.

שתי נפשות ושיעור אחד ורבנן נפשת
כתיב מתקיף לה רב אחא בר יעקב מי
איכא דלית ליה יש אם למקרא והתניא
בחלב אמו יכול בחלב אמרת יש אם
למקרא אלא דכולי עלמא יש אם למקרא
ורבי ורבנן בהא קמיפלגי רבי סבר
ירשיעון אלהים אחריני ורבנן סברי
ירשיעון דהאיך ורבי יהודה בן רועצ לא
פליגי רבנן עליה בית הילל דתניא
וכיפר וכיפר וכיפר מפני הדין והלא דין
הוא נאמר דמים למטה ונאמר דמים
למעלה מה דמים האמורים למטה שנתנן
במתנה אחת כיפר אף דמים האמורים
למעלה שנתנן במתנה אחת כיפר. או
כלך לדרך זו נאמר דמים בחוץ ונאמר
דמים בפנים מה דמים האמורים
בפנים חיסר אחת ממתנות לא עשה
ולא כלום אף דמים האמורים בחוץ
חיסר אחת ממתנות לא עשה כלום
נראה למי דומה דנין חוץ מחוץ ואין
דנין חוץ מפנים או כלך לדרך זו
דנין חטאת וארבע קרנות מחטאת עוארב
קרנות ואל יוכיח זה שאין חטאת
וארבע קרנות תלמור לומר וכפר וכפר
וכפר מפני הדין כיפר אף על פי שלא
נתן אלא שלשה כיפר אף על פי שלא
נתן אלא שתים כיפר אף על פי שלא
נתן אלא אחת ורבי שמעון ורבנן בהא
פליגי רבי שמעון סבר סככא לא בעי
קרא ורבנן סברי סככא בעי קרא ורבי
עקיבא ורבנן בהא פליגי רבי עקיבא סבר
נפשות תרתי משמע ורבנן סברי נפשות
דעלמא משמע

Det vill säga *tvenne* lik och *ett* mått. Men rabbinerna anmärka: נפשת står det skrifvet.

Härvid uppkastade Raf Acha bar Jaaqof följande fråga. Finnes väl någon, som icke håller sig till *keri*? Vi hafva ju en tradition beträffande בחלב אמו 2 Mos. 23, 19. Hvilket af de gifna förklaringssätten angående detta ord בחלב är väl det antagligaste? Möjligen skulle du vilja påstå, att man specielt på detta ställe måste hålla sig till *keri*, så märk då, att man öfverallt måste hålla sig till *keri*.

Det är derföre i följande afseende, som Rabbi och rabbinerna äro af skilda meningar. Rabbi anser, att ירשיען 2 Mos. 22, 8 betecknar andra domare, och rabbinerna anse, att ירשיען betecknar desamme.

Hvad angår Rabbi Jehudah ben Roez och rabbinerna, så finnes dem emellan ingen meningsskiljaktighet.

Beth Hillel. Ty vi hafva en tradition. וכיפר 3 Mos. 4, 26. וכיפר 3 Mos. 4, 31. וכיפר 3 Mos. 4, 35. Så heter det uttryckligen för analogiens skull. Är då icke analogien följande? Det säges blod nedan och det säges blod ofvan. Likasom det blod, om hvilket det säges nedan, åstadkommer försoning genom en enda beställning, sammalunda åstadkommer ock genom en enda beställning det blod försoning, om hvilket det säges ofvan. Eller gå efter följande analogi! Det heter blod utan, och det heter blod innan. Likasom det blod, om hvilket det heter innan, icke medför den ringaste verkan, der en enda af stänkelserna uteblifver, så medför icke heller det blod, om hvilket det heter utan, den ringaste verkan, der en enda af stänkelserna uteblifver. Dock analogien är giltig endast i det fall, att man jemför utan med utan, men icke i det fall, att man jemför utan med innan. Eller gå efter följande analogi! Man jemför syndoffer och fyra hörn med syndoffer och fyra hörn, men analogien får icke gälla, der ej är tal om syndoffer och fyra hörn. Skriften säger för analogiens skull uttryckligen וכפר, וכפר, וכפר. Försoning åvägabringas, oaktadt det icke är mera än *trenne* beställningar; försoning åvägabringas, oaktadt det icke är mera än *tvenne* beställningar; försoning åvägabringas, oaktadt det icke är mera än *en* beställning.

Hvad Rabbi Schimeon och rabbinerna beträffar, så uppkommer i följande afseende meningsskiljaktighet dem emellan. Rabbi Schimeon anser, att löfhyddans betäckning icke fordrar ett särskildt skriftställe, rabbinerna åter anse, att löfhyddans betäckning fordrar ett särskildt skriftställe.

Hvad angår Rabbi Aqiva och rabinerna, så är deras olika uppfattning följande. Rabbi Aqiva håller före, att נפשות 3 Mos. 21, 11 betecknar *tvenne*, rabbinerna deremot hålla före, att נפשות, såsom stående helt generelt, likaväl kan beteckna *en*.

ודכולי עלמא יש אם למקרא והתניא
לטטפת לטטפת לטוטפות הרי כאן
ארבע דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא
אומר אינו צריך טט בכתפי שתים פת
באפריקי שתים אלא לעולם פליגי והני
מילי כי פליגי היכא דשני קרא ממסורת
אבל האי חלב וחלב דכי הדדי נינהו
יש אם למקרא והרי יראה יראה דכי
הדדי נינהי ופליגי דתניא יוחנן בן
דהבאי אומר משום רבי יהודה בן תימא
הסומא באחד מעיניו פטור מן הראיה
שנאמר יראה יראה כדרך שבא לראות
כן בא ליראות מה לראות בשתי עיניו
אף ליראות בשתי עיניו אלא אמר רב
אחא בריה דרב איקא אמר קרא לא
תבשל גדי דרך בישול אסרה תורה תנו
רבנן דיני ממונות בשלשה ואם היה
מומחה לרבים דן אפילו יחידי אמר
רב נחמן כגון אנא דן דיני ממונות
ביחידי וכן אמר רבי חייא כגון אנא
דין דיני ממונות ביחידי איבעיא להו
כגון אנא דגמרנא וסבירנא ונקיטנא
רשותא אבל לא נקיט רשותא דיניה לא
דינא או דילמא אף על גב דלא נקיט
רשותא דיניה דינא תא שמע דמר זוטרא
בריה דרב נחמן דן דינא וטעה אתא
לקמיה דרב יוסף אמר ליה אם קיבלוך
עליהו לא תשלם ואי לא זיל שלים שמע
מינא כי לא נקיט רשותא דיניה דינא
שמע מינא אמר רב האי מאן דבעי למידן
דינא ואי טעה מיבעי למיפטרה לישקול
רשותא מבי ריש גלותא וכן אמר
שמואל

Och för visso skall man öfverallt hålla sig till *keri*.

Icke desto mindre hafva vi en tradition. לטטפת 2 Mos. 13, 16 לטטפת 5 Mos. 6, 8 לטוטפות 5 Mos. 11, 18. Här alltså fyra. Så Rabbi Jischmael. Rabbi Aqiva åter säger följande. Denna deduktion göres oss icke behof. *Tat* heter på koptiska två, och *pat* på afrikanskt tungomål två.

Men visserligen uppkomma öfverallt olika åsigter, dock skilja sig de särskilda uppfattningarne från hvarandra endast i det fall, att läsarten i *keri* märkbart afviker från den i *kethif*. Hvad åter beträffar det från 2 Mos. 23, 19 anförda exemplet וחלב חלב. så håller man sig här allmänt till *keri*, efter bokstäfverna i båda fallen äro desamma.

Likväl skilja sig meningarne med afseende på יראה יראה 2 Mos. 23, 17, der dock bokstäfverna i ena eller andra fallet icke förete någon olikhet. Ty vi hafva en tradition. Jochanan ben Dehabai säger i enlighet med en tradition från Rabbi Jehudah ben Tema följande. Den som är blind på ena ögat, är befriad från att infinna sig i templet vid högtiderna, ty det heter יראה יראה 2 Mos. 23, 17. På samma sätt som Gud kommer att se honom, skall han komma att ses af Gud; likasom Gud är seende med sina båda ögon, så skall äfven han, egande sina båda ögons ljus, ses af Gud.

Men i sammanhang med det ofvananförda har Raf Acha bar Raf Iqa sagt följande. Versen säger: *du skall icke koka killingen* 2 Mos. 23, 19; att *koka* honom förbjuder med ett ord *tôran*.

Rabbinerna hafva lärt: penningemål genom trenne, men om han är en offentligen erkänd *mumcheh* döme äfven ensam. Sade Raf Nachman: jag till exempel har ensam afgjort penningemål. Sammalunda sade ock Rabbi Chija: jag till exempel har ensam afgjort penningemål. Frågade man honom så angående betydelsen af uttrycket *jag till exempel*. Svarade han och sade: dermed betecknas den, som i likhet med mig har tagit sin examen och noga öfvervägt pro et contra, samt erhållit vederbörligt tillstånd. Nå, än den som icke erhållit vederbörligt tillstånd, är hans dom ingen giltig dom, eller är kanske det oaktadt, att han icke erhållit vederbörligt tillstånd, hans dom dock en giltig dom? Kom och hör! Mar Sutra bar Raf Nachman dömde en dom och begick ett misstag. Så kom han inför Raf Josef. Denne sade till honom följande. Om de hafva antagit dig till domare öfver sig, behöfver du icke betala den genom ditt misstag vållade skadan, hvarom icke, gå och betala! Häraf följer, att giltig är äfven dens dom, som icke har erhållit vederbörligt tillstånd.

Raf sade följande. Den som vill döma en dom och tillika fritagas från att ersätta förlusten, i den händelse han begår något misstag, förvärfve tillståndsbevis af Resch Gelutha. Likaledes tillrådde ock Schemuel hvar och

לשקול רשותא מבי ריש גלותא פשיטא מהכא להכא ומהתם להתם מהני ומהכא להתם נמי מהני דהכא שבט והתם מחוקק כדתניא לא יסור שבט מיהודה אלו ראשי גליות שבבבל שרודין את ישראל בשבט ומחוקק מבין רגליו אלו בני בניו של הלל שמלמדין תורה ברבים מהתם להכא מאי תא שמע דרבה בר חנה דן דינא וטעה אתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה אי קיבלוך עליהו לא תשלם ואי לא זיל שלים והא רבה בר חנה רשותא הוה נקיט שמע מינא מהתם להכא לא מהני שמע מינא ולא מהני והא רבה בר רב הונא כי הוה מינצי בהדי דבי ריש גלותא אמר לאו מינייכו נקיטנא רשותא נקיטנא רשותא מאבא מרי ואבא מדי מרב ורב מרבי חייא ורבי חייא מרבי במילתא דעלמא הוא דאוקים להו וכי מאחר דלא מהני רבה בר חנה רשותא דנקט למה לי לעיירות העומדים על הגבולין מאי רשותא כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל אמר ליה רבי חייא לרבי בן אחי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות יתיר כי הוה נחית רב לבבל אמר ליה רבי חייא לרבי בן אחותי יורד לבבל יורה יורה ידין ידין יתיר בכורות אל יתיר מאי שנא למר דקא קרי בן אחי ומאי שנא למר דקא קרי בן אחותי וכי תימא הכי הוה מעשה והאמר מר איבו וחנה ושילא ומרתא ורבי חייא כולהו בני אבא בר אחא כרסלא מכפרי הוו רב בר אחוה דהוה בר אחתיה רבה בר חנה בר אחוה דלאו

en att taga tillståndsbevis af Resch Gelutha. Det är en afgjord sak, att en sådan fullmakt, utfärdad här i Babylon, gäller här i Babylon, och likaså att den, utfärdad der i Palästina, gäller der i Palästina. Äfvenledes gäller den, utfärdad här i Babylon, der i Palästina, ty här är spiran, och der är domarestafven i enlighet med en tradition, som vi hafva. *Spiran skall icke vika ifrån Jehudah* 1 Mos. 49, 10, hvarmed betecknas Resche Gelutha, som äro i Babylon och med spira råda öfver Jisrael; *ej heller domarestafven från hans fötter* 1 Mos. 49, 10, hvarmed betecknas Hillels ättlingar, de der offentligen lära *tôran*. Är åter fullmakten utfärdad der i Palästina, huru förhåller det sig med afseende på dess gällande kraft här i Babylon? Kom och hör! Rava bar Chanah dömde en dom, hvarvid han begick något misstag. Kom han så inför Rabbi Chija. Denne sade till honom följande. Om de hafva antagit dig till domare öfver sig, behöfver du icke ersätta den genom din förseelse vållade skadan, hvarom icke, gå och betala! Och denne Rava bar Chanah kunde dock uppvisa fullmakt. Hvaraf följer, att en sådan, utfärdad der i Palästina, icke gäller här i Babylon.

Har då verkligen en under sådana förhållanden utfärdad fullmakt här ingen gällande kraft? Likväl har ju Rava bar Raf Huna, då han råkade i dispyt med Resch Geluthas anhängare, sagt följande. Icke af eder behöfver jag mottaga någon fullmakt, jag har erhållit en sådan af Ava min lärare, och Ava min lärare af Raf, och Raf af Rabbi Chija, och Rabbi Chija af Rabbi. Men också fick han endast i mindre vigtiga fall skipa lag och rätt der bland folket.

Hvarföre, eftersom det alldeles icke var honom till något gagn, tog då Rava bar Chanah fullmakt? För gränsstäderna.

Huru lyder en fullmakt? Då Rava bar Chanah for ned till Babylon, sade Rabbi Chija till Rabbi följande. Min brorson far ned till Babylon. Får han lära? Han får lära. Får han döma? Han får döma. Får han förordna om förstfödda djur? Han får förordna. Då Raf for ned till Babylon, sade Rabbi Chija till Rabbi följande. Min systerson far ned till Babylon. Får han lära? Han får lära. Får han döma? Han får döma. Får han förordna om förstfödda djur? Han får icke förordna

På hvad grund inträder här ett olika förhållande, att han nämligen kallar den ene sin brorson och den andre sin systerson? Tror du kanske, att det i sjelfva verket förhöll sig så, att den ene var hans brorson och den andre blott och bart hans systerson? Har då icke Mar sagt följande? Ivo och Chanah och Schila och Marta och Rabbi Chija, alla voro de söner af Ava bar Acha Karsela från Kafri. Raf var hans brorson och tillika hans systerson, Rava bar Chanah var hans brorson utan att tillika vara hans

ברי אחתיה ואי בעית אימא על שם
חכמתו דכתיב אמור לחכמה אחותי את
יתיר בכורות אל יתיר מאי טעמא אילימא
משום דלא חכים הא קא אמרינן דחכים
טובא אלא משום דלא בקיע במומי
והאמר רב שמונה עשר חדשים גדלתי
אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע
ואיזה מום עובר אלא לחלוק לו כבוד
לרבה בר חנה ואי בעית אימא משום
הא גופיה דרב בקיע במומי טפי ושרי
מומי דלא ידעי אינשי ואמרי כי האי
גוונא שרא רב ואתו למשרי מום עובר
יורה יורה אי גמיר רשותא למה ליה
למישקל משום מעשה שהיה דתניא פעם
אחת הלך רבי למקום אחד וראה בני
אדם שמגבלין עיסותיהן בטומאה אמר
להם מפני מה אתם מגבלין עיסותיכם
בטומאה אמרו לו תלמיד אחד בא לכאן
והורה לנו מי בצעים אין מכשירין והוא
מי ביצים דרש להו ואינהו סבור מי
בצעים קאמר וטעו נמי בהא מי קרמיון
ומי פיגה פסולין מפני שהן מי בצעים
ואינהו סבור מדלגבי חטאת פסילי אכשורי
נמי לא מכשרי ולא היא התם לעניין
חטאת בעינן מים חיים הכא אכשורי
כל דהוא מכשרי תנא באותה שעה׳ גזרו
תלמיד אל יורה אלא אם כן נוטל רשות
מרבו תנחום בריה דרבי אמי איקלע
לחתר דרש להו מותר ללתות חטין
בפסח אמרו לו לאו רבי מני דמן צור
איכא הכא ותניא תלמיד אל יורה הלכה

systerson. Dock, om du vill, skall jag förklara det så, att han kallade Raf sin systerson med anledning af ryktet om hans stora vishet, ty det heter: *säg till visheten: du är min syster.* Ordspr. 7, 4.

Får han förordna om förstfödda djur? Han får icke förordna. På hvad grund? Skall jag väl antaga, att denna inskränkning skedde derföre, att han icke var vis? Dock har man ju påstått, att han var mäkta vis. Men måhända skedde denna inskränkning derföre, att han icke var hemmastadd i teorien om fel och lyten? Har då icke Raf sjelf betygat följande? Aderton månader har jag vistats hos en herde för att göra mig bekant med hvilka fel, som äro konstanta, och hvilka tillfälliga. Ja, denna inskränkning har icke skett utan för att bereda ära åt Rava bar Chanah. Eller, om du så vill, skall jag säga, att den skett just för hans egen skull. Ty Raf var högeligen förfaren i denna teori om fel och lyten och skulle derföre kunna betrakta såsom lyten en mängd fel, dem menniskorna i allmänhet icke kände till. Dessa kunde sedan åberopa sig på Rafs exempel och förklara såsom konstanta en mängd tillfälliga fel.

Får han lära? Han får lära. Om han är lärd, hvarföre behöfver han då skaffa sig fullmakt? På grund af följande tilldragelse, som en gång timade. Så hafva vi en tradition. En gång kom Rabbi till ett ställe och såg, att folket der knådade sina degar i orena baktråg. Sade han till dem: hvarföre knåden I edra degar i orena baktråg? De svarade och sade till honom: en lärjunge har kommit hit och undervisat oss, att מֵי בִּצְעִים (träskvatten) icke gör mottaglig för orenhet. I sjelfva verket gällde denna lärjungens förklaring מֵי בֵצִים (ägghvita), men de höllo före, att han hade sagt מֵי בִּצְעִים. Dock icke nog härmed, utan de misstogo sig äfven beträffande följande *halachah.* Qarmions vatten och Pigas vatten är odugligt, derföre att det är grumligt såsom träskvatten. De åter uppfattade saken så, som om detta vatten, emedan det med afseende på syndoffret är odugligt, i allmänhet icke gjorde mottaglig för någon orenhet. Men det förhåller sig ingalunda så. Der i förra fallet med afseende på syndoffret behöfva vi särskildt friskt källvatten, här i senare fallet åter, gäller det att göra mottaglig för orenhet; detta kan ske genom hvilket vatten som helst.

Det finnes en tradition, att man vid detta tillfälle har stadgat, att ingen lärjunge får meddela undervisning utan att först dertill hafva erhållit tillstånd af sin lärare.

Tanchum bar Rabbi Ami inträffade en gång i Chatar och förklarade för folket der, att det var tillåtet att uppmjuka hvete under paschafesten. Sade de till honom: är då icke Rabbi Mani från Zor tillstädes här på orten? vi hafva ju en tradition, att ingen lärjunge får lära någon *halachah* på

במקום רבו אלא אם כן, היה רחוק
ממנו שלש פרסאות כנגד מחנה ישראל
אמר להו לאו אדעתא רבי חייא חזייה
לההוא גברא דהוה קאי בבית הקברות
אמר ליה לאו בן איש פלוני כהן אתה
אמר ליה אין אבוה דההוא גברא גבה
עינים הוה נתן עיניו בגרושה וחיללו
פשיטא לפלגא הא קאמר דמהני על
תנאי מאי תא שמע דאמר ליה רבי יוחנן
לרב שמן הרי אתה ברשותינו עד שתבא
אצלינו גופא אמר שמואל ב׳ שדנו דיניהם
דין אלא שנקרא בית דין חצוף יתיב
רב נחמן וקאמר להא שמעתא איתיביה
רבא לרב נחמן אפילו שנים מזכין או
שנים מחייבין ואחד אומר איני יודע
יוסיפו הדיינין ואי איתא להוו כשנים
שדנו שאני התם דמעיקרא אדעתא דתלתא
יתיבי הכא לאו אדעתא דתלתא יתיבי
איתיביה רבן שמעון בן גמליאל אומר
הדין בשלשה ופשרה בשנים ויפה כח
פשרה מכח הדין ששנים שדנו בעלי
דינין יכולין לחזור בהן ושנים שעשו
פשרה אין בעלי דינין יכולין לחזור בהן
וכי תימא פליגי רבנן עליה דרבן שמעון
בן גמליאל והאמר רבי אבהו שנים
שדנו לדברי הכל אין דיניהם דין גברא
אגברא קא רמית גופא אמר רבי אבהו
שנים שדנו דיני ממונות לדברי הכל
אין דיניהם דין איתיביה רבי אבא לרבי
אבהו דן את הדין וזיכה את החייב
וחייב את הזכאי טמא את הטהור
טיהר את הטמא מה שעשה עשוי ומשלם
מביתו הכא במאי עסיקינן

samma ställe, der hans lärare finnes, med mindre han aflägsnar sig ifrån honom tre parasanger, såsom vid Jisraels läger. Han svarade och sade till dem: det var oafsigtligt, som jag förgick mig.

RABBI CHIJA såg en man stå på en kyrkogård. Sade han till honom: är icke du son af en prest? Svarade han och sade till honom: visserligen. Min fader upplyfte sina ögon och lät dem med välbehag hvila på en frånskild qvinna; under sådana förhållanden kränktes min vaggas helgd.

För att återgå till ofvan omförmälda fullmakt, så är det en afgjord sak beträffande den lokala inskränkningen af dess gällande kraft, men huru förhåller det sig med afseende på de temporella vilkoren för densamma? Kom och hör! RABBI JOCHANAN sade nämligen till RAF SCHAMAN: se, du har vårt tillstånd, till dess du återkommer till oss!

Det är en hufvudpunkt i ofvan anförda *beraitha.* SCHEMUEL sade följande. Der tvenne döma, är deras dom giltig, dock varda de kallade en förmäten domstol. RAF NACHMAN satt och förtäljde detta hans yttrande. Genmälte då RABBA till RAF NACHMAN följande. Äfven i det fall att tvänne frikänna eller tvenne förklara skyldig, måste, om den tredje nedlägger sin röst, domarnes antal förstärkas. Om åter SCHEMUELS nyssnämnda förklaring varit rigtig, borde de kunnat betraktas såsom tvenne, de der fälla en dom. Dock inträder här ett något olika förhållande. I senare fallet satte man sig nämligen ursprungligen ned till doms i medvetandet om att utgöra ett tretal, men i förra fallet satte man sig icke ned till doms i medvetandet om att utgöra ett tretal.

Någon gjorde följande anmärkning. RABBAN SCHIMEON BEN GAMLIEL säger: dom genom trenne och förlikning genom tvenne. Men förlikningens kraft är större än domens kraft, ty der tvenne hafva dömt, kunna parterna draga sig tillbaka, der åter tvenne hafva gjort en förlikning, kunna parterna icke draga sig tillbaka. Menar du härvid måhända, att rabbinerna strida emot RABBAN SACHIMEON BEN GAMLIEL? Har då icke RABBI AVAHU betygat följande? Der tvenne döma, är enligt allas uttalade åsigt deras dom ingen giltig dom. Man emot man, invänder du.

Det är en hufvudpunkt i ofvan anförda *beraitha.* RABBI AVAHU har sagt: der tvenne döma i penningemål, är enligt allas uttalade åsigt deras dom ingen giltig dom. Genmälte då RABBI ABBA till RABBI AVAHU följande. Om någon har dömt en dom och frikänt den skyldige och förklarat den oskyldige skyldig, förklarat den rene oren och den orene ren, hvad som är gjordt, är gjordt, dock måste han af egna medel ersätta den tilläfventyrs genom hans förseelse vållade skadan. Hvarmed är det egentligen, som vi här sysselsätta oss? Vi utgå här ifrån den förutsättningen, att de hafva

דקיבלוה עלייהו אי הכי אמאי משלם
מביתו דאמרו ליה דיינת לן דין תורה
אמר ליה רב ספרא לרבי אבא דטעה
במאי אילימא דטעה בדבר משנה
והאמר רב ששת אמר רבי אמי טעה
בדבר משנה חוזר אלא דטעה בשיקול
הדעת היכי דמי בשיקול הדעת אמר רב
פפא כגון תרי תנאי ותרי אמוראי דפליגי
אהדדי ולא איתמר הילכתא לא כמר
ולא כמר וסוגיין דעלמא אליבא דחד
מינייהו ואזל איהו ועבד כאידך היינו
שיקול הדעת לימא כתנאי ביצוע בשלשה
דברי רבי מאיר וחכמים אומרים פשרה
ביחיד סברוה דכולי עלמא מקשינן פשרה
לדין מאי לאו בהא קא מפלגי דמר
סבר דין בשלשה ומר סבר דין בשנים
לא דכולי עלמא דין בשלשה והכא בהא
קמיפלגי דמר סבר מקשינן פשרה לדין
ומר סבר לא מקשינן פשרה לדין לימא
תלתא תנאי בפשרה דמר סבר בשלשה
ומר סבר בשנים ומר סבר ביחיד אמר
רב אחא בריה דרב איקא ואיתימא רב
יימר בר שלמיא מאן דאמר תרי אפילו
חד נמי והאי דקאמר תרי כי היכי דליהוו
עליה סהדי אמר רב אשי שמע מינה
פשרה אינה צריכה קנין דאי סלקא
דעתך צריכה קנין למאן דאמר צריכה
תלתא למה לי תסגי בתרי וליקני מיניה
והלכתא פשרה צריכה קנין

antagit honom till domare öfver sig. Om så är, hvarföre måste han då af egna medel ersätta skadan? Derföre att de hafva sagt till honom: döm oss en lagenlig dom.

Sade Raf Safra till Rabbi Abba följande. I hvad afseende kan man rimligtvis antaga, att han begick ett misstag? Kan han månne hafva misstagit sig, beträffande hvad i *mischnah* är stadgadt? Har då icke Raf Schescheth i Rabbi Amis namn sagt följande. Om någon har misstagit sig, beträffande hvad i *mischnah* är stadgadt, går domen tillbaka. Deremot är här förhållandet, att han har misstagit sig beträffande rättsgrundens afvägande. Hvad betyder uttrycket *rättsgrundens afvägande?* I detta afseende har Raf Papa gifvit följande upplysning. Om till exempel tvenne *tannaim* eller tvenne *amoraim* sinsemellan äro af skilda meningar, och *halachan* hvarken afgörande ställer sig på den enes eller på den andres sida, men allmänna tänkesättet är för den ene af dem; om han då går och handlar i enlighet med den andre, så kallas detta rättsgrundens afvägande.

Är det månne antagligt, att ofvananförda meningsskiljaktighet står i sammanhang med följande bland *tannaim* rådande. Förlikning genom trenne. Så Rabbi Meir. Men *chachamim* säger: förlikning äfven genom en enda. Nu var man vidare af den åsigt, att hela verlden likställer förlikning med dom, hvadan denna meningsskiljaktighet icke innebär något annat, än att den ene påstår domen vara giltig endast genom trenne, och den andre påstår domen äfven vara giltig genom tvenne. Dock, det förhåller sig ingalunda så, utan hela verlden anser domen böra ske genom trenne, och stridiga meningar uppstå derföre i följande afseende. Den ene anser, att man kan likställa förlikning med dom, och den andre anser icke, att man kan likställa förlikning med dom. Skola vi då antaga, att bland *tannaim* trenne olika åsigter framträdt angående förlikning, så att den ene skulle anse, att förlikning måste ske genom trenne, den andre, att förlikning äfven kan ske genom tvenne, den tredje, att förlikning till och med kan ske genom en enda? Sade Raf Acha bar Raf Iqa, enligt andra Raf Jemar bar Schalmia, följande. Den som har sagt tvenne, har äfven sagt en. Hvad vidare det beträffar, att han har sagt tvenne, så har det skett, på det att der må finnas vittnen. Raf Aschi sade följande. Häraf kan man förstå, att förlikning icke behöfver bekräftelse genom handslag. Ty antaget att bekräftelse genom handslag här måste ega rum, huru då förklara, att det behöfves trenne vid förlikning? Må det vara nog med tvenne och handslag dertill! Emellertid har *halachan* bestämt, att det vid förlikning måste vara bekräftelse genom handslag.

תנו רבנן כשם שהדין בשלשה כך ביצוע
בשלשה נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע:
סרמ"ש בנק"ש סימן: רבי אליעזר בנו של
רבי יוסי הגלילי אומר אסור לבצוע וכל
הבוצע הרי זה חוטא וכל המברך את הבוצע
הרי זה מנאץ ועל זה נאמר בוצע ברך
ניאץ ה' אלא יקוב הדין את ההר שנאמר
כי המשפט לאלהים הוא וכן משה היה
אומר יקוב הדין את ההר אבל אהרן אוהב
שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם
לחבירו שנאמר תורת אמת היתה בפיהו
ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור
הלך אתי ורבים השיב מעון רבי אלעזר
אומר הרי שגזל סאה של חטים וטחנה
ואפאה והפריש ממנה חלה כיצד מברך
אין זה מברך אלא מנאץ ועל זה נאמר
ובוצע ברך ניאץ ה' רבי מאיר אומר לא
נאמר בוצע אלא כנגד יהודה שנאמר
ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרוג
את אחינו וכל המברך את יהודה הרי זה
מנאץ ועל זה נאמר ובוצע ברך ניאץ ה'
רבי יהושע בן קרחה אומר מצוה לבצוע
שנאמר אמת ומשפט ושלום שפטו בשעריכם
והלא במקום שיש משפט אין שלום ובמקום
שיש שלום אין משפט אלא איזהו משפט
שיש בו שלום הוי אומר זה ביצוע וכן
בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט
וצדקה והלא כל מקום שיש משפט אין
צדקה צדקה אין משפט אלא איזהו משפט
שיש בו צדקה הוי אומר זה ביצוע אתאן
לתנא קמא דן את הדין זיכה את הזכאי
וחייב את החייב וראה שנתחייב עני ממון
ושלם לו מתוך ביתו זה משפט וצדקה

Rabbinerna hafva lärt följande. Såsom domen måste ske genom trenne, så måste ock förlikningen ske genom trenne, men är domen redan afkunnad, är icke vidare tillåtet att göra någon förlikning.

Sarmasch banqasch. Siman.

Rabbi Elieser ben Rabbi Josi galiläerh säger följande. Det är förbjudet att göra en förlikning, och hvar och en som gör en förlikning, är en syndare, och hvar och en som prisar honom, som gör en förlikning, är en hädare, och om denne heter det: בוצע ברך ניאץ ה׳ Ps. 10, 3. (*Den der prisar honom, som gör en förlikning, hädar Gud.*) Nej, rätten skall genomborra berget, ty det heter: *rätten är Guds* 5 Mos. 1, 17. Sammalunda plägade ock Moscheh säga: rätten skall genomborra berget. Men Aharon var en fridälskande och fridslysten man, stiftande frid emellan menniskan och hennes nästa, ty det heter: *sanningens lag var i hans mund, och svek vardt icke funnet på hans läppar; han vandrade fridsamliga och redeliga för mig och omvände många ifrån synd* Mal. 2, 6.

Rabbi Elasar säger följande. Se! Den som stjäler ett mått hvete och maler och bakar det och afskiljer deraf offerkakan, huru skall denne kunna välsigna? Han välsignar icke utan hädar, och om honom heter det: ובוצע ברך ניאץ ה׳ Ps. 10, 3. (*Tjufven, i stället för att välsigna, hädar Gud.*)

Rabbi Meir säger följande. Det heter icke בוצע utan om Jehudah, ty det står skrifvet: *och Jehudah sade till sina bröder: hvad vinning* (בצע) *är för oss, att vi döda vår broder* 1 Mos. 37, 26. Och hvar och en som prisar Jehudah, är en hädare, och om honom heter det: בוצע ברך ניאץ ה׳ Ps. 10, 3. (*Den der prisar den vinningslystne, hädar Gud.*)

Rabbi Jehoschua ben Qarchah säger följande. Det finnes ett bud att göra förlikning, ty det heter: *dömen sanning och rätt och frid i edra portar* Sacharja 8, 16. Men förhåller det sig icke så, att hvarest rätt finnes, icke finnes frid, och hvarest frid finnes, icke finnes rätt? Dock, hvilken är den rätt, som i sig innefattar äfven frid? Skriften säger detta endast med afseende på förlikningen. Sammalunda betygas äfven om David: *och David gjorde rätt och billighet* 2 Sam. 8, 15. Men förhåller det sig icke så, att öfverallt, hvarest finnes rätt, icke finnes billighet, och tvärtom rätt icke, hvarest billighet finnes? Hvilken är då den rätt, som i sig innefattar äfven billighet? Skriften säger detta endast med afseende på förlikningen.

Vi återkomma till den först omnämnde *tannan.* Denne förklarar saken på följande sätt. Någon har dömt en dom och frikänt den oskyldige och förklarat den skyldige skyldig, men då han vidare sett, att det var den fattige, som förklarades skyldig att utbetala penningar, i dennes ställe af egna medel betalt den andre. Detta är det som kallas rätt och billighet.

משפט לזה וצדקה לזה משפט לזה שהחזיר
לו ממון וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו
וכן בדוד הוא אומר ויהי דוד עושה משפט
וצדקה לכל עמו משפט לזה שהחזיר לו
את ממונו וצדקה לזה ששילם לו מתוך
ביתו קשיא ליה לרבי האי לכל עמו
לעניים מיבעי ליה אלא רבי אומר אף על
פי שלא שילם מתוך ביתו זהו משפט
וצדקה משפט לזה וצדקה לזה משפט לזה
שהחזיר לו ממונו וצדקה לזה שהוציא
גזילה מתחת ידו רבי שמעון בן מנסיא
אומר שנים שבאו לפניך לדין עד שלא
תשמע דבריהן או משתשמע דבריהן ואי
אתה יודע להיכן הדין נוטה אתה רשאי
לומר להן צאו ובצעו משתשמע דבריהן
ואתה יודע להיכן הדין נוטה אי אתה
רשאי לומר להן צאו ובצעו שנאמר פוטר
מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש
קודם שנתגלע הריב אתה יכול לנטשו
משנתגלע הריב אי אתה יכול לנטשו
וריש לקיש אמר שנים שבאו לדין אחד רך
ואחד קשה עד שלא תשמע דבריהן או
משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן
הדין נוטה אתה רשאי לומר להם אין אני
נזקק לכם שמא נתחייב חזק ונמצא חזק
רודפו משתשמע דבריהן ואתה יודע
להיכן הדין נוטה אי אתה יכול לומר
להן איני נזקק לכם שנאמר לא תגורו
מפני איש רבי יהושע בן קרחה אומר
מניין לתלמיד שיושב לפני רבו וראה
זכות לעני וחובה לעשיר מניין שלא
ישתוק שנאמר לא תגורו מפני איש רבי
חנין אומר לא תכניס דבריך מפני איש

Rätt för den ene och billighet för den andre. Rätt för den, som återfick sina penningar, och billighet för den, i hvars ställe han af egna medel betalte den andra. Sammalunda betygar skriften äfven om David: *och David gjorde rätt och billighet åt allt sitt folk* 2 Sam. 8, 15. Rätt åt den ene, som återfick sina penningar, och billighet åt den andre, för hvars räkning han af egna medel betalte.

Härvid gjorde Rabbi följande anmärkning. Detta uttryck *åt allt sitt folk*, huru är det att förstå? Borde det icke i stället hafva hetat *åt de fattige?* Men sjelf svarar Rabbi på denna fråga sålunda: äfven antaget att han under gifna förhållanden icke hade betalt af egna medel, gör sig dock i detta fall både rätten och billigheten gällande. Rätt för den ene och billighet för den andre. Rätt för den, hvars penningar han återställde, och billighet för den, från hvars ego han undanryckte det orättfångna godset.

Rabbi Schimeon ben Manasja säger följande. Om tvenne hafva kommit inför dig för att få en dom, så, ända till dess att du har hört, hvad de hafva att andraga, eller äfven sedan du har hört, hvad de hafva att andraga, men du ännu icke vet, åt hvilkendera sidan rätten lutar, är dig obetaget att säga till dem: gån ut och förliken eder! Åter, sedan du har hört, hvad de hafva att andraga, och du redan vet, åt hvilkendera sidan rätten lutar, är dig icke längre tillåtet att säga till dem: gån ut och förliken eder! Det står nämligen skrifvet: פוטר מים ראשית מדון (*stilla det uppbrusande elementet i domens begynnelse*), *och innan striden står i full låga, låt af från den* Ordspr. 17, 14. Innan striden står i full låga, kan du öfvergifva den, men har den en gång uppblossat, är dig omöjligt att undkomma densamma.

Resch Laqisch sade följande. Om tvänne träda inför rätta, den ene blyg och saktmodig, den andre stolt och hårdnackad, så, ända till dess att du har hört, hvad de hafva att andraga, eller äfven sedan du har hört, hvad de hafva att andraga, men du ännu icke vet, åt hvilkendera sidan rätten lutar, är dig obetaget att säga till dem: jag vill icke befatta mig med eder. Tilläfventyrs blifver den der stormodige förklarad skyldig och varder derefter befunnen domarens oförsonlige fiende. Åter, sedan du har hört, hvad de hafva att andraga, och du redan vet, åt hvilkendera sidan rätten lutar, är dig icke längre tillåtet att säga till dem: jag vill icke befatta mig med eder. Det står nämligen skrifvet: לא תגורו מפני איש 5 Mos. 1, 17.

Rabbi Jehoschua ben Qarchah säger följande. Hvaraf framgår att en lärjunge, den der sitter inför sin lärare, icke skall tiga, då han är öfvertygad om den fattiges oskuld och den rikes skuld? Deraf att det heter: לא תגורו מפני איש 5 Mos. 1, 17. Rabbi Chanin säger: *du skall icke återhålla dina ord för någon.*

ויהו עדים יודעין את מי הן מעידין
ולפני מי הן מעידין ומי עתיד ליפרע
מהן שנאמר ועמדו שני האנשים אשר
להם הריב לפני ה׳ ויהו הדיינין יודעין את
מי הן דנין ולפני מי הן דנין ומי עתיד
ליפרע מהן שנאמר אלהים נצב בעדת
אל וכן ביהושפט הוא אומר ויאמר
לשופטים ראו מה אתם עושין כי לא
לאדם תשפוטו כי אם לה׳ שמא יאמר
הדיין מה לי בצער הזה תלמוד לומר
עמכם בדבר משפט אין לו לדיין אלא
מה שעיניו רואות היכי דמי גמר דין אמר
רב יהודה אמר רב איש פלוני אתה חייב
איש פלוני אתה זכאי אמר רב הלכה
כרבי יהושע בן קרחה איני והא רב הונא
תלמידיה דרב הוה כי הוה אתו לקמיה
דרב הונא אמר להו אי דינא בעיתו אי
פשרה בעיתו מאי מצוה נמי דקאמר רבי
יהושע בן קרחה מצוה למימרא להו אי
דינא בעיתו אי פשרה בעיתו היינו תנא
קמא איכא בינייהו מצוה רבי יהושע בן
קרחה סבר מצוה תנא קמא סבר רשות
היינו דרבי שמעון בן מנסיא איכא
בינייהו משתשמע דבריהן ואתה יודע
להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי לומר
להן צאו ובצעו ופליגא דרבי תנחום
בר חנילאי דאמר רבי תנחום בר חנילאי
לא נאמר מקרא זה אלא כנגד מעשה
העגל שנאמר וירא אהרן ויבן מזבח
לפניו מה ראה אמר רבי בנימין בר
יפת אמר רבי אלעזר ראה חור שזבוח
לפניו אמר אי לא שמענא להו השתא
עבדו

Vittnena må veta, om hvilken och inför hvilken de afgifna vittnesmål, samt ho han är, som är redo att fordra räkenskap af dem. Ty det heter: *de båda männerna, som sak hafva sinsemellan, skola stå inför Gud* 5 Mos. 19, 17. Så må ock domarne veta, öfver hvilken och inför hvilken de fälla domen, samt ho han är, som är redo att fordra räkenskap af dem. Ty det heter: *Gud står i domarförsamlingen* Ps. 82, 1. Likaledes betygar skriften om Jehoschafat följande. *Och han sade till domarne: ser till, hvad I gören, ty I dömen icke inför menniskor utan inför Gud* 2 Krön. 19, 6. Tilläfventyrs säger domaren vid sig sjelf: hvad förmår jag väl uträtta i detta kinkiga mål. Derföre betygar skriften vidare: *Gud är med eder i domen* 2 Krön. 19, 6. Af domaren kan billigtvis intet annat fordras, än att han handlar efter den insigt, han eger.

Huru lyder ett domsutslag? Raf Jehudah har i Rafs namn sagt följande. Du N. N. är skyldig; du N. N. är oskyldig.

Raf sade följande. *Halachan* är bestämd i enlighet med Rabbi Jehoschua ben Qarchas åsigt. Förhåller det sig verkligen så? Dock berättas ju om Raf Huna, hvilken var Rafs lärjunge, att, då rättsökande trädde inför honom, han sade till dem: antingen viljen I hafva dom, eller viljen I hafva förlikning? Huru går det här med den i förra fallet antagna befallningen att göra förlikning? Hvad Rabbi Jehoschua ben Qarchah har velat säga, är just detta: det är ett bud att fråga de stridande parterna, om de vilja hafva dom eller förlikning.

Är icke detta alldeles i enlighet med hvad den förste *tannan* har sagt? Mellan ifrågavarande personer uppstår en olikhet beträffande uttrycket *bud.* Rabbi Jehoschua ben Qarchah håller före, att det är befaldt att göra förlikning, den förste *tannan* anser deremot blott, att det är tillåtet.

Är då icke detta alldeles i enlighet med hvad Rabbi Schimeon ben Manasja har sagt? Mellan ifrågavarande personer uppstår en olikhet beträffande detta: *sedan du har hört, hvad de hafva att andraga, och du redan vet, åt hvilkendera sidan rätten lutar, är dig icke längre tillåtet att säga till dem: gån ut och förliken eder!*

Med afseende på ofvannämnda vers: ובוצע ברך ניאץ ה׳ Ps. 10, 3 hyllar Rabbi Tanchum bar Chanilai en från de öfriges fullkomligt afvikande åsigt. Ty Rabbi Tanchum bar Chanilai sade följande. Denna vers skrefs icke utan med hänsyn till förfärdigandet af guldkalfven i öknen. Så heter det: *då Aharon såg, bygde han ett altare inför honom* 2 Mos. 32, 5. Hvad var det, som han såg? Rabbi Binjamin bar Jafath har i Rabbi Elasars namn sagt följande. Han såg Chur dödad inför sig. Då tänkte han vid sig sjelf sålunda: om jag nu icke gör dem till viljes, skola de göra med

לי כדעבדו בחור ומיקיים בי אם יהרג במקדש ה׳ כהן ונביא ולא הויא להו תקנתא לעולם מוטב דליעבדו לעגל איפשר הויא להו תקנתא בתשובה והני תנאי פוטר מים ראשית מדון מאי דרשי ביה כדרב המנונא דאמר רב המנונא אין תחילת דינו של אדם נידון אלא על דברי תורה שנאמר פוטר מים ראשית מדון אמר רב הונא האי תיגרא דמיא לצינורא דבידקא דמיא כיון דרווח רווח אביי קשישא אמר דמי לגודא דגמלא כיון דקם קם: שמ״עי וש״תי שב״ע זמיר״ות ה״וא סימן: ההוא דהוה קאמר ואזיל טוביה דשמע ואדיש חלפוה בישתיה מאה אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתב פוטר מים ראשית מדון ריש מאה דיני ההוא דהוה קאמר ואזיל אתרתי תלת גנבא לא מיקטל אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתב כה אמר ה׳ על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו ההוא דהוה קאמר ואזיל שב בירי לשלמנא וחדא לעביד ביש אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב כי שבע יפול צדיק וקם ורשע יפול באחת ההוא דהוה קאמר ואזיל דאזיל דמבי דינא שקל גלימיה ליזמר זמר וליזיל באורחא אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתב וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום ההוא דהוה קאמר ואזיל היא ניימא ודיקולא שפיל אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב בעצלתים ימך המקרה וגו׳

mig såsom de hafva gjort med Chur, och så skall med afseende på mig det ordet gå i fullbordan: *skall väl i Herrans helgedom prest och profet varda dräpt!* Klagov. 2, 20. Aldrig skall sedan upprättelse kunna vederfaras detta folk. Då är det bättre, att de få göra sig en gyllene kalf, möjligen skola de sedan genom bot få upprättelse för sitt brott.

Hvad åter angår de andra *tannaim*, hvilka icke förordade förlikning i domens begynnelse, huru förklara de denna vers: פוטר מים ראשית מדון Ordspr. 17, 14? I enlighet med Raf Hamnuna. Ty Raf Hamnuna sade följande. Menniskans slutliga afgörande dom sysselsätter sig aldra först med hennes flit i *tôrah*studiet. Så heter det: פוטר מים ראשית מדון Ordspr. 17, 14. (Med försummelsen i njutandet af lifsens vatten sker domens begynnelse.)

Raf Huna har förklarat nämnda vers på följande sätt. Processen liknar ett vattuflödes strömfåra, som oupphörligt utvidgar sig.

Avaje den äldre har förklarat nämnda vers på följande sätt. Processen liknar en spång, hvilken, när den en gång blifvit rigtigt tilltrampad, ligger, der den ligger.

Schemai uschte scheva semiroth hu. Siman.

Någon brukade säga: säll är den, som hör och tyst fördrager, honom gå hundrade vedervärdigheter orörd förbi! Sade Schemuel till Raf Jehudah följande. Det står ju redan skrifvet i versen: פוטר מים ראשית מדון Ordspr. 17, 14, nämligen ריש מאה דיני.

Någon brukade säga: för andra eller tredje resan stöld varder tjufven icke hängd. Sade Schemuel till Raf Jehudah följande. Det står ju redan skrifvet i versen: *så säger Herren: för tre förbrytelser af Jisräel och för fyra skall jag icke utkräfva vedergällning af honom* Amos 2, 6.

Någon brukade säga: sju gropar för den rättfärdige, men en för syndaren. Sade Schemuel till Raf Jehudah följande. Det står ju redan skrifvet i versen: *den rättfärdige faller sju resor och står åter upp, men den ogudaktige faller och blifver liggande med ens* Ordspr. 24, 16.

Någon brukade säga: den som kommer ifrån domstolen, der man beröfvat honom hans mantel, vare vid godt mod och sjunge på någon glad melodi, der han går fram på vägar och stigar. Sade Schemuel till Raf Jehudah följande. Det står ju redan skrifvet i versen: *och allt detta folket skall gå hem igen till sitt med frid* 2 Mos. 18, 23.

Någon brukade säga: flickan slumrade till, der hon satt på strandbrädden, och hennes sykorg föll i vattnet. Sade Schemuel till Raf Jehudah följande. Det står ju redan skrifvet i versen: *för lättjas skull förfaller stockverket o. s. v.* Pred. 10, 18.

ההוא דהוה קאמר ואזיל גברא דרחיצנא
עליה אדייה לגזיזיה וקם אמר ליה
שמואל לרב יהודה קרא כתב גם איש
שלומי אשר בטחתי בו וגומר ההוא דהוה
קאמר ואזיל כי רחימתין הוה עזיזא
אפותיא דספסירא שכיבן השתא דלא
עזיזא רחימתין פוריא בר שיתין גרמידי
לא סגי לן אמר רב הונא קראי כתיבי
מעיקרא כתיב ונועדתי לך שם ודברתי
אתך מעל הכפורת ותניא ארון תשעה
וכפורת טפח הרי כאן עשרה וכתב והבית
אשר בנה המלך שלמה לי״ ששים אמה
ארכו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו
ולבסוף כתב כה אמר ה׳ השמים כסאי
והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו
לי וגו׳ מאי משמע דהאי לא תגורו לישנא
דכנושי הוא אמר רב נחמן אמר קרא ויין לא
תשתה ולא תאגור רב אחא בר יעקב אמר
מהכא תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר
מאכלה רב אחא בריה דרב איקא אמר
מהכא אוגר בקיץ בן משכיל: אמ״ת ממ״ון
ירא״ה סימן: אמר רבי שמואל בר נחמני
אמר רבי יונתן כל דיין שדן דין אמת
לאמיתו משרה שכינה בישראל שנאמר
אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט
וכל דיין שאינו דן דין אמת לאמיתו גורם
לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר משוד
עניים ומאנקת אביונים עתה אקום יאמר
ה׳ וגומ׳ ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר
רבי יונתן כל דיין שנוטל מזה ונותן לזה
שלא כדין הקדוש ברוך הוא נוטל ממנו
נפשו שנאמר אל תגזול דל כי דל הוא
ואל תדכא עני בשער כי ה׳ יריב ריבם וקבע
את קובעיהם נפש ואמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן לעולם יראה דיין עצמו

Någon brukade säga: min vän, på hvilken jag förtröstade, stod upp emot mig och kastade ett stycke sten efter mig. Sade Schemuel till Raf Jehudah följande. Det står ju redan skrifvet i versen: *till och med min frids man, på hvilken jag förlitade mig o. s. v.* Ps. 41, 10.

Någon brukade säga: i fordom timma då vår kärlek var stark, kunde vi hvila i hvarandras armar på en svärdsklinga, men nu, då vår kärlek har förkolnat, är en säng af sextio fots bredd långt ifrån tillräcklig för oss. Sade Raf Huna följande. Det står ju redan skrifvet i ett par verser. Ursprungligen heter det: *och der vill jag vara dig till mötes och tala till dig ifrån nådastolen* 2 Mos. 25, 22. Tillika hafva vi en tradition. Arken var nio och nådastolen en handsbredd, här alltså tio. Men vidare står det skrifvet: *och det hus, som konung Schelomoh bygde Herranom, var sextio alnar långt, tjugo alnar bredt och trettio alnar högt* 1 Kon. 6, 2. Icke desto mindre heter det dock till slut: *så säger Herren: himmelen är min stol, och jorden är min fotapall; hvad är det väl för ett hus, som I viljen bygga åt mig o. s. v.* Jes. 66, 1.

Hvaraf kan man förstå, att stammen af ordet תגורו i ofvananförda uttryck: לא תגורו 5 Mos. 1, 17 är liktydig med כנש? Raf Nachman sade följande. Det förstås af versen: ויין לא תשתה 5 Mos. 28, 39, som parafraseras ולא תאגור. Raf Acha bar Jaaqof sade följande. Det förstås af versen: תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה Ordspr. 6, 8. Raf Acha bar Raf Iqa sade följande. Det förstås af versen: אוגר בקיץ בן משכיל Ordspr. 10, 5.

Emeth mamon jireh. Siman.

Rabbi Schemuel bar Nachmani har i Rabbi Jonathans namn sagt följande. Hvar och en domare, den der dömer en rätt dom åt sin nästa, kommer Guds majestät att hvila öfver Jisrael. Så heter det: *Gud står i domarförsamlingen, midt ibland domarne skall han döma* Ps. 82, 1. Återigen, hvar och en domare, den der icke dömer en rätt dom åt sin nästa, vållar genom detta sitt brottsliga förfarande, att Guds majestät aflägsnar sig från Jisrael. Så heter det: *efter nu de elända förtryckte varda, och de fattige sucka, vill jag upp, säger Herren o. s. v.* Ps. 12, 6.

Ytterligare har Rabbi Schemuel bar Nachmani i Rabbi Jonathans namn sagt följande. Hvar och en domare, den der rättsvidrigt tager ifrån den ene och gifver den andre, från honom tager den Helige — välsignad vara han! — hans själ. Så heter det: *skinna icke den fattige, för det han är fattig, och undertryck icke den arme i porten; ty Herren skall föra deras sak och skall beröfva dem lifvet, som dem beröfva* Ordspr. 22, 22. 23.

Än vidare har Rabbi Schemuel bar Nachmani i Rabbi Jonathans namn sagt följande. Aldrig må domaren uraktlåta att betrakta sig sjelf,

כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו וגיהנם
פתוחה לו מתחתיו שנאמר הנה מטתו
שלשלמה ששים גיבורים סביב לה מגיבורי
ישראל כולם אחוזי חרב מלומדי מלחמה
איש חרבו על ירכו מפחד בלילות מפחדה
של גיהנם שדומה ללילה דרש רבי יאשיה
ואיתימא רב נחמן בר יצחק מאי דכתיב
בית דוד כה אמר ה׳ דינו לבקר משפט
והצילו גזול מיד עושק וכי בבקר דנין
וכל היום אין דנין אלא אם ברור לך
הדבר כבקר אמרהו ואם לאו אל תאמרהו
רבי חייא בר אבא אמר רבי יונתן מהכא
אמור לחכמה אחותי את אם ברור לך
הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרהו
ואם לאו אל תאמרהו אמר רבי יהושע
בן לוי עשרה שיושבין בדין קולר תלוי
בצואר כולן פשיטא לא צריכא אלא
לתלמיד היושב לפני רבו רב הונא כי
הוה אתי דינא לקמיה מיכניף ומייתי
עשרה רבנן מבי רב אמר כי היכי
דלימטייה שיבא מכשורא רב אשי כי הוה
אתי טריפתא לקמיה מכניף ומייתי להו
לכלהו טבחי דמתא מחסיא אמר כי
היכי דלימטייה שיבא מכשורא כי אתא
רב דימי אמר דרש רב נחמן בר כהן
מאי דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ
ואיש תרומות יהרסנה אם דיין דומה
למלך שאינו צריך לכלום יעמיד ארץ
ואם דומה לכהן שמחזיר בבית הגרנות
יהרסנה דבי נשיאה אוקמו דיינא דלא
הוה גמיר אמרי ליה ליהודה בר נחמני
מתורגמניה דריש לקיש קום עליה
באמורא

såsom om ett svärd hotade att sänkas ned mellan hans höfter, och *Gehinnoms* afgrund vore redo att öppna sig under hans fötter. Så heter det: *se der hans säng, Schelomos säng! Sextio starke stå deromkring, af de starke i Jisrael; alle förtrogne med svärd och öfvade till strid, enhvar hafver sitt svärd vid sin länd, för fruktans skull om natten* Höga vis. 3, 7. 8, nämligen af fruktan för *Gehinnom*, som liknar natten.

Rabbi Jaschjah, enligt andra Raf Nachman bar Jizchaq, har afgifvit följande förklaring. Hvad betyder detta skriftställe: *du Davids hus! Detta säger Herren: hållen dom om morgonen och hjelpen den beröfvade utur våldverkarens hand* Jer. 21, 12. Döma de då månne allena om morgonen och icke hela dagen? Det är endast derpå, som dessa ord hafva afseende, att du icke får uttala en dom, förrän ärendet är dig så klart som morgonens ljus.

Rabbi Chija bar Abba har i Rabbi Jonathans namn sagt följande. Ofvananförda förklaring belyses af detta skriftställe: *säg till visheten: du är min syster* Ordspr. 7, 4. Om saken nämligen är dig så klar som förhållandet till din syster, hvilken är dig förbjuden, så afkunna domen; hvarom icke, afkunna den ej.

Rabbi Jehoschua ben Levi sade följande. Der tio sitta till doms, hänger en kedja om allas deras halsar. Faller då icke detta af sig sjelft? Det behöfde icke särskildt nämnas utan med afseende på lärjungen, som sitter inför sin lärare.

Om Raf Huna berättas följande. Då någon process kom inför honom, sammankallade han och förde tillhopa tio rabbiner af Rafs hus. Han tänkte nämligen vid sig sjelf derpå, att risken af ett misstag under sådana förhållanden endast skulle träffa honom såsom stickan af bjelken.

Om Raf Aschi berättas följande. Då något dödt djur fördes inför honom till besigtning, sammankallade han och förde tillhopa alla slagtare i Matha Mechasja. Han tänkte nämligen vid sig sjelf derpå, att risken af ett misstag under sådana förhållanden endast skulle träffa honom såsom stickan af bjelken.

Då Raf Dimi kom hit ned till Babylon, sade han följande. Raf Nachman bar Kohen har afgifvet en förklaring. Hvad betyder detta skriftställe: *en konung gör landet genom rätt beståndande, men en girig förderfvar det* Ordspr. 29, 4? Om domaren liknar en konung, hvilken är fullkomligt oberoende, då gör han landet beståndande; liknar han åter en prest, som löper omkring på logarne för att drifva in tionde, då förderfvar han det.

Furstens förtrogne hade en gång tillsatt en domare, som icke var lärd. Då uppmanade man allmänt Jehudah bar Nachmani, hvilken var *methurgeman* hos Resch Laqisch, att träda fram inför honom vid talet.

קם גחין עליה ולא אמר ליה ולא מידי
פתח ואמר הוי אומרים לעץ הקיצה
עורי לאבן דומם הוא יורה הנה הוא
תפוש זהב וכסף וכל רוח אין בקרבו
ועתיד הקדוש ברוך הוא ליפרע ממעמידן
שנאמר וה׳ בהיכל קדשו הס מפניו כל
הארץ אמר ריש לקיש כל המעמיד דיין
על הציבור שאינו הגון כאילו נוטע
אשירה בישראל שנאמר שופטים ושוטרים
תתן לך וסמיך ליה לא תטע לך אשירה
כל עץ אמר רב אשי ובמקום שיש
תלמידי חכמים כאילו נטעו אצל מזבח
שנאמר אצל מזבח ה׳ אלהיך כתב לא
תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב אלהי
כסף ואלהי זהב הוא דלא עבדי הא דעץ
שרי אמר רב אשי אלוה הבא בשביל
כסף ואלוה הבא בשביל זהב רב כי
הוה אתי לבי דינא אמר הכי ברעות
נפשיה לקטלא נפיק וצבי ביתיה לית
הוא עביד וריקן לביתיה עייל ולואי שתהא
ביאה כיציאה כי הוה חזי אמבוהא דספרי
אבתריה אמר אם יעלה לשמים שיאו
כגללו לנצח יאבד וגו׳ מר זוטרא חסידא
כי הוו מכתפי ליה בשבתא דריגלא אמר
הכי כי לא לעולם חוסן ואם נזר לדור
ודור דרש בר קפרא מנא הא מילתא
דאמרו רבנן הוו מתונין בדין דכתב
לא תעלה במעלות וסמיך ליה ואלה
המשפטים אמר רבי אליעזר מניין לדיין
שלא יפסע על ראשי עם קודש שנאמר
לא תעלה במעלות וסמיך ליה ואלה
המשפטים

Han gjorde så, trädde fram och bugade sig; men den andre sade icke ett enda ord till honom. Då öppnade Jehudah bar Nachmani sin mund och och utbrast: *ve honom, som säger till stocken: vak upp, och till den stumma stenen: statt upp! Huru skulle den kunna lära? Se, han är infattad med guld och silfver, men någon ande finnes der icke i hans inre!* Habak. 2, 19. Ja, redo är den Helige — välsignad vare han! — att fordra räkenskap af dem, som hafva tillsatt en sådan domare. Så heter det nämligen: *men Herren är i sitt helga tempel, tige inför honom hela verlden!* Habak. 2, 20.

Resch Laqisch sade följande. Hvar och en som tillsätter en ovärdig domare öfver menigheten, gör detsamma, som om han planterade en *Ascherah* i Jisrael. Så heter det: *domare och ämbetsmän skall du insätta åt dig* 5 Mos. 16, 18. Och nära derinvid står: *du skall icke plantera dig en Ascherah af något slags trä* 5 Mos. 16, 21.

Raf Aschi sade följande. På det ställe der det finnes lärjungar af *chachamim*, är det som om man planterade en *Ascherah* bredvid altaret. Så heter det: *bredvid Herrans din Guds altare* 5 Mos. 16, 21.

Det står skrifvet: *I skolen icke göra jemte mig gudar af silfver och gudar af guld* 2 Mos. 20, 23. Är det då allenast förbjudet att göra gudar af silfver eller guld och sålunda hvar och en obetaget att göra dem af trä? Raf Aschi sade följande. Ofvannämnda uttryck har afseende på domaren, som blifver till genom silfver, och domaren, som blifver till genom guld.

Om Raf berättas följande. Då han gick till domstolen plägade han utbrista i denna klagan: här går jag nu af egen drift till döden och sköter intet om min familj och mina affärer; tomhändt återvänder jag ju hem. O att dock min hemkomst blefve lika lycklig som min bortgång! Och då han varsnade hela hopen af sekreterare, de der följde efter honom, utropade han: *om hans höjd än räckte upp i himmelen, såsom ett afskräde skall han dock för alltid förgås!* Hiob 20, 6. 7.

Om Mar Sutra den fromme berättas följande: Då man bar honom på sina skuldror vid en af sabbaterna före festen, upprepade han för sig sjelf dessa ord: *för visso räcker icke rikedomen evinnerliga, och månne väl kronan varar ifrån slägte till slägte?* Ordspr. 27, 24.

Bar Kafra har afgifvit följande förklaring. Hvaraf härledes detta ord, som rabbinerna hafva uttalat: varen långsamme i domen? Så heter det: *du skall icke uppstiga på trappor* 2 Mos. 20, 26. Nära derinvid förekommer: *dessa äro rätterna* 2 Mos. 21, 1.

Rabbi Elieser sade följande. Hvaraf vet jag, att domaren icke får trampa på det heliga folkets hjessor? Så heter det: *du skall icke uppstiga på trappor* 2 Mos. 20, 26. Nära derinvid förekommer: *dessa äro rätterna*,

אשר תשים אשר תלמדם מיבעי ליה
אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חייא
בר אבא אלו כלי הדיינין רב הונא
כי הוה נפיק לדינא אמר הכי אפיקו
לי מאני חנותאי מקל ורצועה ושופרא
וסנדלא ואצוה את שופטיכם בעת ההיא
אמר רבי יוחנן כנגד מקל ורצועה תהא
זריז שמוע בין אחיכם ושפטתם אמר
רבי חנינא אזהרה לבית דין שלא ישמע
דברי בעל דין קודם שיבא בעל דין
חבירו ואזהרה לבעל דין שלא יטעים
דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו
קרי ביה נמי שמע בין אחיכם רב כהנא
אמר מהכא מלא תשא לא תשיא ושפטתם
צדק אמר ריש לקיש צדק את הדין
ואחר כך חתכיהו בין איש ובין אחיו
ובין גרו אמד רב יהודה אפילו בין בית
לעלייה ובין גרו אמר רב יהודה אפילו
בין תנור לכירים לא תכירו פנים במשפט
רבי יהודה אומר לא תכירהו רבי אלעזר
אומר לא תנכרהו אושפיזכניה דרב אתא
לקמיה לדינא אמר ליה לאו אושפיזכני
את אמר ליה אין אמר ליה דינא אית
לי אמר ליה פסילנא לך לדינא אמר
ליה רב לרב כהנא פוק דייניה חזייה
דהוא קא גאיס אמר ליה אי צייתא
צייתא ואי לא מפיקנא לך רב מאונך

hvilka du skall förelägga dem 2 Mos. 21, 1. Borde det icke snarare hafva hetat: *hvilka du skall lära dem?* Rabbi Jirmejah, enligt andra Rabbi Chija bar Abba, sade följande. Med detta uttryck betecknas rättegångsattiraljen.

Om Raf Huna berättas följande. Då han skulle gå till domstolen, brukade han säga: bringen mig rättegångsattiraljen, nämligen käpp, rem, basun och sandal.

Och jag bjöd edra domare på samma tid 5 Mos. 1, 16.

Rabbi Jochanan sade följande. Ofvannämnda bibelspråk vill så mycket säga som: var redo med hänsyn till käpp och rem.

Förhören edra bröder och fällen domen 5 Mos. 1, 16.

Rabbi Chanina sade följande. Detta är en varning för domstolen, att den icke skall höra den ena partens ord, innan ännu den andra parten har anländt; och det är vidare en varning för hvardera parten, att den icke skall söka genom sitt tal inverka på domarens öfvertygelse, innan ännu den andra parten har anländt. Ifrågavarade skriftställe kan nämligen äfven läsas: שַׁמֵּעַ בין אחיכם. Raf Kahana sade följande. För rigtigheten af ett sådant antagande kan en analogi anföras från 2 Mos. 23. 1, hvarest man efter behag kan läsa לא תִשָּׂא eller לא תַשִּׂיא.

Och dömen rätt 5 Mos. 1, 16.

Resch Laqisch sade följande. Rättfärdiga först domen för dig sjelf och fäll sedan utslaget.

Emellan hvar man och hans broder och främlingen 5 Mos. 1, 16.

Raf Jehudah sade: äfven emellan boningshuset och ofvanvåningen.

Och främlingen 5 Mos. 1, 16.

Raf Jehudah sade: äfven emellan ugnen och grytan.

I skolen ingen person anse i domen 5 Mos. 1, 17.

Rabbi Jehudah säger: לא תַכִּירֵהוּ (du skall icke vara partisk för honom, om han är din vän). Rabbi Elasar säger: לא תְנַכְּרֵהוּ (du skall icke vara orättvis emot honom, om han är din fiende).

Rafs värd trädde inför honom för att få en process afgjord. Sade han till Raf: är icke du min gäst? Sedan han på denna fråga fått ett jakande svar, sade han vidare till honom: jag har för tillfället en process å bane. Svarade Raf och sade till honom: jag är jäfvig och kan fördenskull icke befatta mig med detta mål. Derpå vände sig Raf till Raf Kahana sägande: gå ut och afgör detta mål åt honom. Men då Raf Kahana såg, att den andre trotsade och förhäfde sig, sade han till honom: om du lyder, godt! Hvarom icke, skall jag laga, att din bekantskap med Raf icke blir dig till särdeles stor nytta.

כקטן כגדול תשמעון אמר ריש לקיש
שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין
של מאה מנה למאי הילכתא אילימא
לעיוני ביה ומיפסקיה פשיטא אלא
לאקדומיה לא תגורו מפני איש אמר
רבי חנן אל תכניס דבריך מפני איש
כי המשפט לאלהים הוא אמר רבי חמא
בר רבי חנינא אמר הקדוש ברוך הוא
לא דיין לרשעים שנוטלין מזה ממון
ונותנין לזה שלא כדין אלא שמטריחין
אותי להחזיר ממון לבעליו והדבר אשר
יקשה מכם אמר רבי חנינא ואיתימא רבי
יאשיה על דבר זה נענש משה שנאמר
ויקרב משה את משפטן לפני ה׳ מתקיף
לה רב נחמן בר יצחק מי כתב ואשמיעכם
ושמעתיו כתב אי גמירנא גמירנא ואי
לא אזילנא וגמירנא אלא כדתניא ראויה
פרשת נחלות שתיכתב על ידי משה רבינו
אלא שזכו בנות צלפחד ונכתב על ידן
ראויה היתה פרשת מקושש שתיכתב על
ידי משה רבינו אלא שנתחייב מקושש
ונכתב על ידו ללמדך שמגלגלין חובה
על ידי חייב וזכות על ידי זכאי כתיב
ואצוה את שופטיכם בעת ההיא וכתיב
ואצוה אתכם בעת ההיא אמר רבי
אלעזר אמר רבי שמלאי אזהרה לציבור
שתהא אימת דיין עליהן ואזהרה לדיין
שיסבול את הציבור עד כמה אמר רבי
חנן ואיתימא רבי שבתאי כאשר ישא
האומן את היונק

I skolen höra den lille såsom den store 5 Mos. 1, 17.

Resch Laqisch sade följande. Härmed vill skriften hafva sagdt, att du skall låta ett mål, som rör sig om ett öre, vara dig lika angeläget som det om hundrade dukater. Hvartill denna bestämning? Månne för att anbefalla ett noggrannt öfvervägande af skälen pro et contra, innan domsutslaget fälles. Detta synes ju falla af sig sjelft. Nej, ofvannämnda skriftställe har afseende på prioriteten vid de särskilda målens upptagande till behandling.

I skolen icke hafva försyn för någon mans person 5 Mos. 1, 17.

Rabbi Chanan sade: du skall icke återhålla dina ord för någon menniska.

Ty domsämbetet hörer Gud till 5 Mos. 1, 17.

Rabbi Chama bar Rabbi Chanina sade följande. Den Helige — välsignad vare han! — har betygat: det är icke nog för de gudlöse, att de rättsvidrigt taga penningar ifrån den ene och gifva den andre, utan de uttrötta dertill mig, som måste återställa penningarne till dessas rätta egare.

Om någon sak varder eder för svår 5 Mos. 1, 17.

Rabbi Chanina, enligt andra Rabbi Jaschjah, sade följande. För detta ordets skull bestraffades Moscheh. Det heter nämligen: *Moscheh förde deras sak inför Herran* 4 Mos. 27, 5. Härvid gjorde Raf Nachman bar Jizchaq följande invändning. Heter det månne: וְאַשְׁמִיעֲכֶם (på det att jag må förklara saken för eder)? Det står ju blott skrifvet: וּשְׁמַעְתִּיו (på det att jag må höra den). Det betyder så mycket som: kan jag sjelf i ifrågavarande fall lemna upplysning, godt! Hvarom icke, skall jag gå och annorstädes ifrån hemta undervisning.

Dock, hvad denna fråga beträffar, hafva vi följande tradition. Ärfdabalken hade bort skrifvas genom Moscheh vår lärare, men Zelofchads döttrar voro värdiga, att densamma särskildt skrefs för deras skull. Sammalunda hade ock afdelningen rörande dem, hvilka om sabbaten samla ved, bort skrifvas genom Moscheh vår lärare, men den bekante vedsamlaren förskyllde, att nämnda skriftställe särskildt skrefs med afseende på honom. Häraf kunna vi hemta den lärdomen, att skulden varder uppenbar genom den skyldige, likasom oskulden genom den oskyldige.

Det står skrifvet: *och jag bjöd* edra domare *på den tiden* 5 Mos. 1, 16. Men vidare heter det: *och jag bjöd* eder *på den tiden* 5 Mos. 1, 18. Rabbi Elasar har i Rabbi Schamlais namn sagt följande. Det är en varning för menigheten att låta brista i vördnad för sin domare, och det är ett bud för domaren att bära menigheten. Huru mycket? Rabbi Chanan, enligt andra Rabbi Schabbethai, sade: *såsom en amma bär ett spenabarn* 4 Mos. 11, 12.

כתיב כי אתה תביא וכתיב כי אתה
תבוא אמר רבי יוחנן אמר לו משה
ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם
אמר לו הקדוש ברוך הוא טול מקל והך
על קדקדם דבר אחד לדור ואין שני
דברין לדור תנא זימון בשלשה מאי
זימון אילימא ברכת זימון והתניא זימון
וברכת זימון בשלשה וכי תימא פרושי
קמפרש מאי זימון ברכת זימון והתניא
זימון בשלשה ברכת זימון בשלשה אלא
מאי זימון אזמוני לדין כי הא דאמר
רבא הני בי תלתא דייני דיתבי ואזיל
שליחא דבי דינא ואמר מפומא דחד
לא אמר כלום עד דאמר משמיה דכולהו
הני מילי בלא יומא דדינא אבל ביומא
דדינא לית לן בה: תשלומי כפל כו׳:
שלח ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב
נחמן בר יעקב ילמדנו רבינו דיני קנסות
בכמה מאי קמיבעיא ליה הא אנן
תנן בג׳ אלא יחיד מומחה קמיבעיא
ליה דאין דיני קנסות או לא אמר ליה
תניתוה תשלומי כפל ותשלומי ארבעה
וחמשה בשלשה מאי ג׳ אילימא ג׳
הדיוטות האמר אבוה דאבוך משמיה דרב
אפילו עשרה והן הדיוטות פסולין לדיני
קנסות אלא מומחין וקאמר ג׳: וחכמים
אומרים מוציא שם רע בעשרים ושלשה:
וכי יש בו דיני נפשות מאי הוי אמר
עולא בחוששין ללעז קמיפלגי רבי מאיר
סבר אין חוששין ללעז ורבנן סברי חוששין
ללעז

Det står skrifvet: *ty du skall* FÖRA 5 Mos. 31, 23. Och förut heter det: *ty du skall* KOMMA 5 Mos. 31, 7. Rabbi Jochanan sade följande. Moscheh sade till Jehoschua: under din ledning och de äldstes, som finnas vid den tiden med dem. Men den Helige — välsignad vare han! — sade till honom: lyft din staf och slå på deras hjessor; *en* anförare, icke två, vare för hvarje tid.

Det är en tradition. זימון genom trenne. Hvad betyder uttrycket זימון? Skall härmed månne betecknas ברכת זימון? (Bordsbönens läsande, der trenne eller flera personer hålla gemensam måltid.) Dock hafva vi en tradition. זימון och ברכת זימון genom trenne. Men på det att du icke må påstå, att det senare uttrycket nyttjas för det förras förklaring, sålunda nämligen, att med זימון skulle betecknas just ברכת זימון, hafva vi ytterligare en tradition. זימון genom trenne, ברכת זימון äfvenledes genom trenne. Hvad betyder då ändtligen זימון? Kallelse att infinna sig för rätta.

Rörande denna fråga har Rabba sagt följande. Der trenne sitta till doms, och domstolens utskickade begifver sig att kalla någon att inställa sig inför rätta i blott den ene af domarnes namn, gäller det intet. Först när han uppfordrar någon i alla tre domarnes namn, måste hans kallelse hörsammas. Dock, detta påstående eger sin rigtighet endast med afseende på den dag, som icke är en rättegångsdag, men för en rättegångsdag saknar det för oss all betydelse.

Dubbel vedergällning o. s. v.

Raf Nachman bar Raf Chisda sände bud till Raf Nachman bar Jaaqof sägande: undervisa oss, vår lärare, beträffande bötesmål, genom huru många de måste afgöras. Han svarade och sade: hvartill tjenar denna fråga? Vi hafva ju redan lärt, att det måste vara trenne. Frågade den andre åter: nå, en ensam *mumcheh*, eger han rättighet eller ej att afkunna utslag i bötesmål? Han svarade och sade till honom följande. Hafven I icke lärt: *dubbel vedergällning, fyrfald och femfald vedergällning genom trenne.* Hvilka betecknas med uttrycket *trenne?* Månne härmed förstås trenne *hedjototh?* Har då icke din farfar i Rafs namn betygat, att, vore de också tio, de äro såsom *hedjototh* inkompetenta för att afgöra bötesmål? Nej, det är visserligen *mumchin*, som betecknas genom uttrycket *trenne.*

Men chachamim säga: den som utsprider ondt rykte genom tjugotre.

Hvad gör då det, att härvid kan uppstå ett kriminalmål? Ula sade följande. Det är med afseende derpå, om man bör förutsätta såsom verkliga framdeles sig möjligen yppande graverande omständigheter, som meningarne skilja sig. Rabbi Meir anser, att man icke bör förutsätta sådana; rabbinerna åter anse, att man bör förutsätta sådana.

רבא אמר כולי עלמא ללעז לא חיישינן
והכא בחוששין לכבודן של ראשונים
קמיפלגי והכא במאי עסיקינן כגון דאיכניף
בי עשרין ותלתא למידן דיני נפשות
ואיבדור ואמר להו דיינו לי מיהא דיני
ממונות מיתיבי וחכמים אומרים תבעו
ממון בשלשה תבעו נפשות בעשרים
ושלשה בשלמא לרבא תבעו ממון
תחילה בשלשה תבעו נפשות תחילה
אפילו ממון בעשרים ושלשה אלא לעולא
קשיא אמר רבא אני וארי שבחבורה
תרגימנה ומנו רב חייא בר אבין הכא
במאי עסיקינן שהביא הבעל עדים שזינתה
והביא האב עדים והזימום לעידי הבעל
בא לגבות ממון מבעל בשלשה ובמקום
נפשות בעשרים ושלשה אביי אמר דכולי
עלמא חיישינן ללעז ומשום כבודן של
ראשונים הכא במאי עסקינן כגון דאתרו
בה סתם והאי תנא הוא דתניא ושאר כל
חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין אותן
אלא בעדה ועדים והתראה ועד שיודיעוהו
שהוא חייב מיתה בבית דין רבי יהודה
אומר עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא
נהרג רב פפא אמר הכא באשה חבירה
עסקינן וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי
בר יהודה ורבנן דתניא רבי יוסי בר
יהודה אומר חבר אינו צריך התראה
לפי שלא ניתנה התראה

Rabba sade följande. Hela verlden är af den åsigt, att man icke bör förutsätta såsom verkliga framdeles sig möjligen yppande graverande omständigheter, utan det är med afseende derpå, om man ängsligt bör söka undvika att gå de först anlände domarnes ära för när, som olika meningar uppstå. Hvarom är då här egentligen fråga? Någon har till exempel vändt sig till en tjugotremannadomstol för att få dom fälld i ett mål, som efter hans egen föreställning är hemfallet under kriminalrätten. Denna domstol vill emellertid icke befatta sig med saken. Säger han till dem: dömen detta mål åt mig! Hvarföre då, invända de, det är ju ett kriminalmål, och *chachamim* säga: handläggen penningemål genom trenne, handläggen kriminalmål genom tjugotre.

Denna utsago stämmer öfverens med Rabbas åsigt. Han förklarar den nämligen på följande sätt. Handläggen genom trenne de mål, hvilka ursprungligen äro penningemål; handläggen å andra sidan genom tjugotre de mål, hvilka ursprungligen äro kriminalmål, äfven om med dessa under deras utredning ett penningemål skulle visa sig stå i sammanhang. Men för Ula är detta en långt ifrån lättutredd fråga.

Rabba sade följande. Jag och ett lejon i vårt lärda samfund, nämligen Raf Chija bar Avin, vi hafva tänkt oss saken sålunda. Hvarom är här egentligen fråga? Mannen bringar till en början vittnen, att hon har bedrifvit äktenskapsbrott. Sedan bringar å sin sida fadren vittnen, som öfverbevisa mannens vittnen om falskt vittnesmål. Den del af målet som angår de böter, hvilka åläggas mannen, tillhör då tremannadomstolen; den del deremot, som angår lif eller död, hemfaller under de tjugotres domvärjo.

Avaje sade följande. Hela verlden är af den åsigt, att man bör förutsätta såsom verkliga framdeles sig möjligen yppande graverande omständigheter, äfvensom att man ängsligt bör söka undvika att gå de först anlände domarnes ära för när. Dock, här är det fråga om något annat. Man har till exempel blott gifvet henne en obestämd varning. I detta hänseende hafva vi nämligen en tradition. Undantager man kättarne, så gäller om alla, andra, hvilka enligt *tôran* äro saker till döden, att de icke undergå sitt dödsstraff utan att först hafva blifvit dömde af tjugotremannadomstolen efter vittnens hörande och varnings afkunnande, och icke förrän de blifvit derpå uppmärksammade, att de af domstolen skola förklaras skyldiga till döden. Rabbi Jehudah tillägger: icke förrän dem gjorts bekant, hvilket af de olika dödssätten de hafva att vänta sig.

Raf Papa sade följande. Här är det fråga om en lärd dam, och meningsskiljaktigheten beror derföre på Rabbi Josi bar Jehudas och rabbinernas olika uppfattning. Så hafva vi en tradition. Rabbi Josi bar Jehudah säger följande. Den som är lärd behöfver ingen varning, ty varningen gifves icke

אלא להבחין בין שוגג למזיד רב אשי
אמר כגון דאתרו ביה מלקות ולא אתרו
ביה קטלא וקמיפלגי בפלוגתא דרבי
ישמעאל ורבנן דתנן מכות בשלשה
משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים
ושלשה רבינא אמר כגון שנמצא אחד
מן העדים קרוב או פסול וקמיפלגי
בפלוגתא דרבי יוסי ורבי אליבא דרבי
עקיבא דתנן רבי עקיבא אומר לא בא
שלישי אלא להחמיר עליו לעשות דינו
כיוצא באלו אם כן ענש הכתוב את
הניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה
על אחת כמה וכמה שישלם שכר את
הניטפל לעושה מצוה כעושה מצוה
ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או
פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא
אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה
ומניין שאפילו מאה תלמוד לומר עדים
אמר רבי יוסי במה דברים אמורים
בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים
עדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות
ואחד דיני נפשות ואימתי בזמן שהתרו
בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה
יעשו שני אחים ואחד שראו באחד
שהרג את הנפש ואיבעית אימא כגון
שהיתרו בה אחרים ולא היתרו בה
עידיה וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי
ורבנן דתנן רבי יוסי אומר לעולם אינו
נהרג עד שיהו פי שני עדיו מתרין בו
שנאמר על פי שנים עדים ואיבעית
אימא כגון דאיתכחוש

utan för att pröfva, om det är af okunnighet eller med berådt mod och vett och vilja, som någon begår ett brott.

Raf Aschi sade följande. Man har till exempel varnat henne för gissling, men icke varnat henne för döden. Ifrågavarande meningsskiljaktighet beror derföre på Rabbi Jischmaels och rabbinernas olika uppfattning. Vi hafva nämligen lärt: gissling genom trenne, men enligt en tradition från Rabbi Jischmael genom tjugotre.

Rabbina sade följande. En bland vittnena har till exempel befunnits antingen beslägtad med vare sig den anklagade eller någon af sina medvittnen eller på annat sätt jäfvig. Ifrågavarande meningsskiljaktighet beror derföre på den olika uppfattningen hos Rabbi Josi och Rabbi i enlighet med Rabbi Aqiva. Så hafva vi lärt: Rabbi Aqiva säger, att det tredje vittnet icke kommer till utan för att öfver sig draga samma svåra dom som de andre. Är det nu så, att skriften bestraffar den, som sällar sig till öfverträdarena, likasom öfverträdarena sjelfva, huru mycket vida mer skall ej den få den gudfruktiges belöning, hvilken sluter sig till de gudfruktige! Likasom det vidare gäller med afseende på tvenne vittnen, att om den ene af dem varder befunnen antingen beslägtad med vare sig den anklagade eller sitt medvittne eller på annat sätt jäfvig, deras vittnesbörd blifver ogiltigt, så gäller detsamma äfven med afseende på trenne, att om en af dem varder befunnen antingen beslägtad med vare sig den anklagade eller någon af sina medvittnen eller på annat sätt jäfvig, deras vittnesbörd blifver ogiltigt. Och hvaraf framgår att förhållandet är enahanda, äfven om vittnenas antal vore hundrade? Deraf att skriften blott i allmänhet säger *vittnen.*

Rabbi Josi sade följande. Nyssnämnda utsago har endast afseende på kriminalmål, men vid penningemål är under de antagna förhållandena de öfriges vittnesbörd tillfyllestgörande.

Rabbi säger följande. Enahanda är förhållandet såväl vid penningemål som vid kriminalmål, men endast i det fall att man har varnat brottslingen. Har man deremot icke varnat honom, hvad skola tvenne bröder och en främmande göra, då de se en menniska taga lifvet af någon?

Om du så vill, skall jag förklara saken på följande sätt. Här är till exempel händelsen, att andra hafva varnat henne, men icke vittnena sjelfve. Ifrågavarande meningsskiljaktighet beror derföre på Rabbi Josis och rabbinernas olika uppfattning. Ty vi hafva lärt följande. Rabbi Josi säger, att aldrig någon får undergå ett dödsstraff utan efter tvenne hans vittnens utsago, som sjelfve varnat honom. Så heter det: *efter tvenne vittnens utsago* 5 Mos. 17, 6.

Om du så vill, skall jag förklara saken på följande sätt. Här är till exempel händelsen, att vittnena blefvo öfverbeviste om stridiga uppgifter

בבדיקות ולא איתכחוש בחקירות וקמיפלגי
בפלוגתא דבן זכאי ורבנן דתנן מעשה
ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים אמר רב
יוסף הביא הבעל עדים שזינתה והביא
האב עדים והזימום לעידי הבעל עידי
הבעל נהרגין ואין משלמין ממון חזר
והביא הבעל עדים והזימום לעידי האב
עידי האב נהרגין ומשלמין ממון ממון
לזה ונפשות לזה ואמר רב יוסף פלוני
רבעו לאונסו הוא ואחר מצטרפין להרגו
לרצונו רשע הוא והתורה אמרה אל תשת
רשע עד רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו
ואין אדם משים עצמו רשע אמר רבא
פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין
להורגו אבל לא להורגה מאי קא משמע
לן דמפלגינן בדיבורא היינו הך מהו
דתימא אדם קרוב אצל עצמו אמרינן
אצל אשתו לא אמרינן קא משמע לן
ואמר רבא פלוני בא על נערה המאורסה
והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון בתו
של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון
ממון לזה ונפשות לזה ואמר רבא פלוני
רבע השור והוזמו נהרגין ואין משלמין
ממון שורו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין
ממון ממון לזה ונפשות לזה הא תו למה
לי היינו הך משום דקא בעי בעיא עלויה
דבעי רבא פלוני רבע שורי מהו מי אמרינן
אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם קרוב
אצל ממונו או דילמא אמרינן אדם
קרוב אצל ממונו בתר דבעיא הדר
פשטה אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם
קרוב אצל ממונו:

beträffande biomständigheterna, utan att derföre öfverbevisas om stridiga uppgifter beträffande tid och rum. Ifrågavarande meningsskiljaktighet beror alltså på Ben Sakkais och rabbinernas olika uppfattning. Så hafva vi lärt: det hände en gång, att Ben Sakkai sporde vittnena angående fruktstjelkarne på fikonaträdet.

Raf Josef sade följande. Till en början bringar mannen vittnen, att hon har gjort sig skyldig till äktenskapsbrott. Sedan bringar å sin sida fadren vittnen, hvilka öfverbevisa mannens vittnen om falskt vittnesmål. I detta fall dödas mannens vittnen utan att behöfva betala böter. Bringar åter mannen ytterligare vittnen, hvilka öfverbevisa fadrens vittnen om falskt vittnesmål, dödas desse och betala dertill böter. Böter för den ene och lifvet för den andre.

Vidare har Raf Josef sagt följande. N. N. har skändat någon. Denne och en till kunna förena sig om att åstadkomma skändarens dödsdom. Men har det skett med hans eget samtycke, är han gudlös, och *tôran* säger: *du skall icke antaga en gudlös person till vittne* 2 Mos. 23, 1. Härvid anmärkte Rabba: menniskan är beslägtad med sig sjelf och kan derföre icke angifva sig sjelf såsom gudlös.

Samme Rabba sade följande. N. N. har haft samlag med min hustru. Denne och en till kunna förena sig om att åstadkomma *hans* men icke *hennes* dödsdom. Hvarföre denna särskilda bestämning? Derföre, att man i allmänhet är tvehågse i sitt sinne, antingen man bör eller icke bör betrakta sig såsom beslägtad med sin hustru.

Än ytterligare sade Rabba följande. N. N. har haft samlag med en förlofvad jungfru. Varda då vittnena om falskt vittnesmål öfverbeviste, dödas de, men betala inga böter. N. N. har haft samlag med N. N:s dotter. Varda då vittnena om falskt vittnesmål öfverbeviste, dödas de och betala dertill böter. Böter för den ene och lifvet för den andre.

Slutligen sade Rabba följande. N. N. har haft tidelag med boskap. Varda då vittnena om falskt vittnesmål öfverbeviste, dödas de, men betala inga böter. N. N. har haft tidelag med N. N:s boskap. Varda då vittnena om falskt vittnesmål öfverbeviste, dödas de och betala dertill böter. Böter för den ene och lifvet för den andre.

Hvartill detta ytterligare omnämnande af ifrågavarande bestämning? Den upprepas här, derföre att till densamma anknyter sig en ny fråga. Ty med anledning af detta: N. N. har haft tidelag med min boskap, frågade Rabba följande. Huru förhåller det sig i sjelfva verket? Skola vi månne antaga, att menniskan är beslägtad med sig sjelf, men icke med sin egendom, eller skola vi kanske antaga, att menniskan äfven är beslägtad med sin egendom? Sedan han så hade frågat, förklarade han derefter uttryckligen, att menniskan är beslägtad med sig sjelf, men menniskan är icke beslägtad med sin egendom.

KOMMENTAR.

MISCHNAH.

סנהדרין — Ordet är bildadt af det gr. συνέδριον[1]) och heter i plur. סנהדריות. En under den falska förutsättningen, att detta ord סנהדרין på grund af sin slutändelse sjelft vore pluralis, antagen singularform סנהדר är ett oting, som spökar för de äldre lexikografernas fantasi. Elias Levita i תשבי upptager äfvenledes densamma, ehuru visserligen med tillägget: ולא נמצא בלשון יחיד סנהדר. Öfver de rabbinska mer och mindre misslyckade försöken att förklara detta ord af סן = תורה och הדרין, eller af סונאים הדרת פנים בדין, eller ändtligen af סונאי דורונות se Buxtorf, *Lex. chald.* kol. 1513. Surenhusius, *Mischnah* IV praefatio.

דיני ממונות — Under denna kategori, på hvilken intetdera af de svenska uttrycken *icke urbota mål (bötesmål)* eller *civilmål* synes fullkomligt träffa in, sammanfattas i motsats till דיני נפשות, som fordra tjugotre, alla de mål, hvilka hemfalla under tremannadomstolen. Jmfr *sanhedrin* bl. 32 kol. 1: מה בין דיני ממונות לדיני נפשות דיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בעשרים ושלשה. — Hvad derivationen af ממון angår, så torde bland de hos Buxtorf, *Lex. chald.* kol. 1217 anförda förklaringsförsöken af אמן[2]), מום, μαιμάω och מנה det sistnämnda hafva de flesta skälen för sig. Andra antaga detta ord vara bildadt af eller till det minsta i analogi med מטמון. som i bet. *skatt* flerestädes förekommer i den bibl. hebr. 1 Mos. 43, 23. Jes. 45, 3. Jer. 41, 8. Ordspr. 2, 4. Hiob 3, 20. I *targumim* tjenar ממון till öfversättning af de hebr. subst. בצע, הון, רכוש, חיל, כפר, שחד. Nya testamentet (Matth. 6, 24. Luc. 6, 9. 11. 13.) har personifierat det af den aram. *status emphaticus* bildade μαμωνᾶς. Steiner i *Schenkels Bibel-lex.* IV. 103.

בשלשה — Nämligen דיינים.

רבי מאיר — Öfver den olika användningen af רב, רבי och רבן se Pinner, *Compend. des hieros. und babyl. Thalm.* s. 18. Geiger, *Lesest. aus d. Mischnah* s. 128. P. Ewald, *Pirke Aboth* s. 22. — Angående det rätta uttalet af רבי, om רַבִּי, רִבִּי eller רְבִי, Buxtorf, *Lex. chald.* kol. 2176. Lewysohn i *Literaturblatt des Orients* 1849 N:o 37 kol. 591.

וחכמים אומרים — חכמים = תנאים eller שונים, hvadan uttrycket i denna sammanställning är egendomligt för *mischnah* och *beraitha*. — Angående det inbördes

---

[1]) Jmfr Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 63. — En annan form af ordet är det bl. 14 kol. 2 i vår traktat förekommande סנדרין.

[2]) "Drusius putat derivari ab אמן, facta contractione literæ א, pro מאמונא, ut ממרא pro מאמרא, et hebraice מזין pro מאזין. Et sic dicentur divitiæ, qui homo in eis confidit, ut et חיל dicuntur, quia in eis ponitur robur. Id posset esse ממין, sicut dicitur מלית pro מאלית vel מאלת". Buxtorf.

förhållandet emellan begreppen חכמים, תלמידי חכמים och רבנן Pinner, *Compend.* s. 17. Öfver den dermed analoga distinktionen emellan תנאים (שונים), אמוראים och סבוראים ders. s. 3 — Verbet אמר kan icke utan skäl, på grund af den *lusus talmudistarum et rabbinorum*[1]) hvilken vid detta ord gjort sig gällande, tjena såsom prof på den formernas mångfald, som icke sällan är utmärkande för den kaldäiska, specielt den talmudiska, verbalflexionen. Här må derföre införas några sådana exempel från *peal*, företrädda af de regelbundna formerna.

Prät. Sing. 3 f. אַמְרַת, אֲמַרַת, אֲמֶרֶת. 1 c. אַמְרֵת, אַמְרֵית, אֲמַרֵית. Plur. 3 m. אֲמַרוּ, אֲמַרוּ, אָמְרוּ. 3 f. אֲמַרָא, אָמְרָא, אֲמַרָן.
Inf. מֵאמַר, מֵימַר, מֵמַר. Med föreg. *lamed:* לְמֵאמַר, לְמֵימַר, לְמֵמַר, לֵימָא, לוֹמַר.
Imp. Sing. 2 m. אֱמַר, אִימַר, אֵימָא, אִימָא. Plur. 2 m. אִמְרוּ, אֱמַרוּ.
Fut. Sing. 3 m. יֵאמַר, יֵימַר, יֵימָא, יֵמָא. 2 m. תֵּאמַר, תֵּימַר, תֵּימָא. 1 c. אֵימַר, אִימַר, אֱמַר, אֵימָא, אִימָא. Plur. 3 m. יֵאמְרוּן, יֵמְרוּן, יֵמְרוּ. 1 c. נֵאמַר, נֵימַר, נֵימָא, נֵמָא. —

Öfver den olika användningen af אמר *i någons namn* och משום *på grund af en tradition från någon* vid anförandet af rabbinernas utsagor Pinner, *Compend.* s. 18.

RASCHI.

ילפינן — Enligt participiets i de aram. språken gängse sammanslutning med det pers. pron. Opitius, *Chaldaismus* s. 164. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 119. Winer, *Gr. des Chald.* s. 42. Longfield, *Introd. to the stud. of the chald. lang.* § 53. Uhlemann, *Gr. d. syr. Spr.* s. 39. Geiger, *Lehrb. z. Spr. d. Mischnah* s. 40. Detta språkfenomen är väl att skilja från ett annat hithörande, participiets egen personalflexion. Opitius, *Chaldaismus* s. 67. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 116. Winer, *Gr. des Chald.* s. 42. Longfield, *Introd. to the stud. of the chald. lang.* §. 54.

להו — *Lamed nota accusativi* likasom äfven *dativi* och *genitivi casus.* Opitius, *Chaldaismus* s. 164. Winer, *Gr. des Chald.* s. 120. Longfield, *Introd. to the stud. of the chald. lang.* § 195. Uhlemann, *Gr. d. syr. Spr.* s. 218. P. Ewald, *Pirke Aboth* s. 129. Jmfr Ewald, *Ausf. Lehrb. d. hebr. Spr.* s. 779. — Öfver det af הון apokoperade הו Opitius, *Chaldaismus* s. 51. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 71.

בפקדון — Michaelis, *Mosaisch. Recht* III. 127. VI. 90. Hirsch B. Fassel, *Mosaisch-rabb. Civilrecht* §§ 952—970. Jmfr *bava mezia perek* 3.

דמששלח — Sammansatt af ד (די), מ (מן), ש (אשר) och שלח. Dylika exempel på till *ett* ord förbundet flertal af sådana möta ögat öfverallt i talmud. Med ifrågavarande analogt är det i *pirke avoth* förekommande af ל, כ, ש och פנה sammansatta לכשאפנה. P. Ewald, *Pirke Aboth* s. 33. — Öfver די i etym. och språkkomp. hänseende Philippi, *Wesen u. Urspr. d. stat. constr. im Hebr.* s. 72. not.

גזלן — [2])

---

[1]) Opitius, *Chaldaismus* s. 89.

[2]) "In Bereschith Rabba cap. 54 ad illud: על אדת הבאר אשר גזלו וגו' Genes. 21, 25 definiunt גזלן eum, qui בפרהסיא palam alteri quid eripit. Item לפני ט' גנב לפני עשרה גזלן. In Erubin cap. 8 citante Aruch,

מיקרי — *Ithpeal.* Opitius, *Chaldaismus* s. 57. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* sidd. 63. 150. Longfield, *Introd. to the stud. of the chald. lang.* § 6.

החובל בחבירו חייב בו משום חמשה דברים בנזק — בבבא קמא דף פד בצער בריפוי בשבת ובבשת. Jmfr 2 Mos. 21, 19.

ואיש כי יתן — 3 Mos. 24, 19 med utelemnande af כאשר עשה i versens midt. Efter denna vers tillägger talmud på anf. stället: כאשר עשה למה לי ש׳מ׳ ממון — Öfver חבלות handlar i sin helhet *bava qama perek* 8. — Dessutom anmärkes här beträffande talmuds anförande af skriftställen, att der dessa, såsom oftast är fallet, citeras ofullständigt, detta antydes genom וגו׳ (וגומר) till skilnad från וכו׳ (וכולי), hvilket senare uttryck uteslutande användes vid andra citater. Buxtorf, *Lex. chald.* kol. 452. Hvad vidare i allmänhet dessa bibelcitationer angår, äro desamma, såsom nämndes, antingen fullständiga eller ofullständiga; detta dertill under sådana förhållanden, att det stundom händer, att de äro ofullständiga, der sammanhanget skulle fordra fullständighet, och vice versa. Likaså inträffar emellanåt, att endast början anföres af en vers, hvars slutord egentligen afses, eller tvärtom endast slutet, der det är fråga om början. Jmfr Lewysohn, איזה הערות i המגיד 5:te årg. הצופה kol. 246, som i detta afseende uppställer sex särskilda klasser af bibelcitationer i talmud. Dersammastädes anföres ock ett eklatant exempel på den förändrade gestalt, under hvilken åtskilliga bibelverser uppträda i talmud. Den ifrågavarande är Esra 8, 35, som här må fullständigt meddelas.

עזרא ח לה	תמורה דף טו ע״ב
הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עלות לאלהי ישראל פרים שנים עשר על כל ישראל אילים תשעים וששה כבשים שבעים ושבעה צפירי חטאת שנים עשר הכל עולה ליהוה:	והבאים מהשבי בני הגולה העלו עולה פרים בני בקר שנים עשר אילים תשעים ותשעה כבשים שבעים ושבעה שעירי חטאת שנים עשר הכל עולה לד׳:

I nämnda tidskrift 7:de årg. הצופה kol. 181 anföres från *moed qaton* bl. 5 kol. 1 äfvenledes af samme förf. ett fall, då främmande elementer fogats till den ursrungliga bibeltexten Hez. 44, 9. Likartade företeelser spåras i talmud till ett antal af legio. Här endast några exempel.

Berachoth bl. 3 kol. 2: בניהו בן יהוידע 1 Krön. 27, 34; en omställning af läsarten i kodex: יהוידע בן בניהו.

Ders. bl. 7 kol. 2: לבלותו 1 Krön. 17, 9. Kodex: לבלתו.

Sanhedrin bl. 6 kol. 2: אמת ומשפט ושלום שפטו בשעריכם Sacharja 8, 16. Kodex: אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם.

Ders. ויאמר לשופטים ראו מה אתם עושין כי לא לאדם תשפוטו כי אם לה׳ עמכם בדבר משפט 2 Krön. 19, 6. Kodex: ויאמר אל השפטים ראו מה אתם עשים כי לא לאדם תשפטו כי ליהוה ועמכם בדבר משפט.

גזלן is dicitur quoque, qui alienum solum occupat vel ædificio vel alio quovis modo.” Coccejus, *Duo tituli thalm.* s. 4. Surenhusius, Mischnah IV. 208.

Ders. bl. 7 kol. 1: כי שבע יפול צדיק וקם ורשע יפול באחת Ordspr. 24, 16. Kodex: כי שבע יפול צדיק וקם ורשעים יכשלו ברעה.
Ders. bl. 9 kol. 2: אל תשת רשע עד 2 Mos. 23, 1. Kodex: אל תשת ידך עם רשע להית עד חמס.
Ders. bl. 15 kol. 1: כל שוכב עם בהמה וגו׳ 3 Mos. 20, 15. Kodex: ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה וגו׳.

פריך — Angående den olika betydelsen af de hos Raschi gängse uttrycken ומקשינן och ופרכינן se Pinner, *Berachoth* Einleitung bl. 17 kol. 1.

היינו — Detta demonstr. pron. förstärkes understundom genom הך, האי eller כך. Opitius, *Chaldaismus* s. 54.

נזק — Michaelis, *Mosaisches Recht* III. 118. V. 85. Hirsch B. Fassel, *Mosaisch.-rabb. Civilrecht* §§ 1275—1333.

דשור המועד — 2 Mos. 21, 29. Hithörande lagbestämmelser innehållas i *bava qama perakim* 2 och 4. Motsatsen till מועד är תם. Beträffande denna begreppsdistinktion se *bava qama p.* 2 *m.* 4: איזהו תם ואיזו מועד וכו׳.

אדם שהזיקו — 2 Mos. 21, 18—27. Jmfr *bava qama p.* 2 *m.* 6 samt *p.* 8.

דכתיב — Öfver den olika användningen af uttrycken תלמוד לומר, שנאמר, דכתיב jemte וכתיב, ואומר, דאמר קרא etc. vid införandet af skriftställen i talmud Pinner, *Berachoth* Einleitung bl. 21 kol. 1. P. Ewald, *Pirke Aboth* s. 211. Pressel i *Herzogs Real-encyklopädie* XV. 645 not.

תשלומי כפל — 2 Mos. 22, 3. 6. 8.[1]) Jmfr *bava qama perek* 7.

תשלומי ארבעה וחמשה — 2 Mos. 21, 37. *Bava qama p.* 7. *Bava mezia p.* 3 *m.* 1. Michaelis, *mosaisches Recht* VI. 76.

אונס ומפתה — 2 Mos. 22, 15. 16. 5 Mos. 22, 28. 29. Dessa bestämmelser på tal om דיני ממונות hafva nämligen endast afseende på oförlofvade jungfrur; i annat fall lyda dessa mål afgjordt under דיני נפשות. 5 Mos. 22, 23—27. Michaelis, *Mosaisches Recht* V. 271. 276.

מוציא שם רע — 5 Mos. 22, 13—21. Till דיני ממונות hänföras de sju första, till דיני נפשות de 2 sista af dessa verser. Michaelis, *Mosaisches Recht* II. 143. V. 295.

היא בסקילה — Amsterdam-editionen har וסקלוה. Meningen blifver densamma.

דיני נפשות — Torde bäst förklaras såsom nominativus och tillämnadt subjekt. Satsen anakolutisk i likhet med det i psaltaren flerestädes förekommande קולי אקרא. Hupfeld, *Die Psalmen* I. 111. Jmfr Longfield, *Introd. to the stud. of the chald. lang.* § 212.

---

[1]) I rent formelt hänseende må anmärkas, att på de anförda ställena i st. f. כפל står שנים.

כדלקמן — Sammansatt af כ, ד, ל, קם och suff. ־ָן. קם, bildadt af קדם (Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 63), motsvarar de hebr. uttrycken לפני, נגד och נכח. — Från den af Pinner, *Berachoth* Einleitung bl. 17 kol. 1 [1]) angifna skilnaden i bruket af לקמן och לקמיה synes redan Raschis första förklaring till vår *gemara* (vid מה הן קתני) bilda ett undantag. — För öfrigt är לקמן *nedan*, *längre fram*, *vide infra* motsatsen lill לעיל, למעלה *ofvan*, *i det föregående*, *vide supra*, båda med underförstådt eller utsatt עיין. Buxtorf, *De abbreviat.* s. 168.

בפרקין — Sing. af פרק med det tämligen sällsynta suffixet ־ִין för första persons pron. i plur. Opitius, *Chaldaismus* s. 51.[2]) — Det synes ej rätt klart, i hvad sammanhang det citerade stället (bl. 15 kol. 1), begynnande med קא פסיק ותני לא שנא רובע זכר ולא שנא רובע נקבה וכו׳ står med ifrågavarande ämne.

המוציא שם רע — Raschis andra förklaring öfver detta begrepp jemte den följande till וחכמים אומרים äro i de vanliga talmudeditionerna lösryckta från sitt sammanhang och förda flere blad längre ned (bl. 8 kol. 1).[3]) Att de dock rätteligen böra föras hit, synes af följande anmärkning, som läses i inre marginalen: עיין דף ח ע״א ב׳ דיבורים רש״י מוציא שם רע וחכמים אומרים שייכין לכאן. Så står ock vid det citerade stället i samma marginal att läsa: שייך למתניתין.

אנפשות — אַ eller אֶ präfigeras i den talm. och rabb. literaturen stundem nomina och andra ord, hvilkas begynnelsekonsonanter då, der så ske kan, dagescheras. Det motsvarar präp. ב och *nota dativi et accusativi* ל.[4]) Opitius, *Chaldaismus* s. 27.

קאתי — קָא sjelfständigt och קָ präfigeradt är en partikel, som, förkortad af קאי = קאים (קום),[5]) förbindes med participia eller präterita, utan att märkbart modifiera betydelsen. Det påminner således i mer än ett afseende om det gr. γέ. Icke sällan företrädes det af någon bland *literæ serviles* ד׳ ר׳ כ׳ ם. Opitius, *Chaldaismus* s. 27. Pinner, *Berachoth* bl. 2 kol. 1.

קס״ד — קא סלקא דעתך ”Har väl uppstigit i ditt sinne?” — Beträffande abbreviaturerna i allmänhet, hvilka icke allenast begagna sig af ראשי תיבות utan äfven af סופי תיבות, se Opitius, *Chaldaismus* s. 3. Buxtorf, *De abbreviat.*

קאמרי — Angående den rätta förklaringen af en form sådan som denna äro åsigterna delade. Under det att några anse den vara en *status. absol.* med apokop. *nun*,

---

[1]) ”כל מקום שאומר רש״י לקמיה ר״ל בסמוך וכשאומר לקמן הוא מופלג וזה דע באמיתות ואם יאמר לקמיה ויבא הדבר מופלג הרי זה טעות וראוי שיאמר שם לקמן או כמו כן על ההפך.”

[2]) Jmfr Olshausen *Prüfung d. Charakt. d. i. d. assyr. Keilinschr. enthalt. semit. Spr.* s. 480.

[3]) Sid. 46.

[4]) ”Nominibus præfixa litera א apud Talmudicos reperitur loco אל *ad*, *super*, על *præter*, *propre*, *secundum*, עד *contra*, *usque*, *donec* v. g. אלבא ‘ad cor‘, אבב ‘ad ostium‘, ארישא ‘super caput‘; אמאי ‘cur, quare‘, pro על מאי ‘secundum quam rem‘, אגב, איידי (vocabula, quibus talmudici utuntur ad indicandum aliquam rem nullius momenti per se, sed ea de causa doceri, quoniam de alia re simili sermo est) pro על גב ‘super tergum‘ i. e. quasi ‘in tergo ejus fertur‘, על יד ‘per id‘; אדזוטר pro עד דזוטר ‘quod pertinet ad Dzuter‘; אדתני pro עד דתני ‘dum docet‘.” Buxtorf (Fischer, Gelbe), *Lex. chald.* s. 1 not. Jmfr Levy, *Chald. Wörterb.* under א. — Beträffande möjligheten af en assimilation af *lamed*, se Gesenius (Rödiger), *Hebr. Gr.* sidd. 49. 133. Ewald, *Ausf. Lehrb. d. hebr. Spr.* s. 167.

[5]) Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 71.

se andra här ett friare bruk af *status constr.* Opitius, *Chaldaismus* s. 61. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* sidd. 71. 205. Weiss, *Stud. über d. Sprache der Mischnah* sidd. 78. 106. Jmfr Philippi, *Wesen u. Urspr. d. stat. const. im Hebr.* s. 56.

מידהא — Synes på detta ställa vara = מידהו.[1])

לאו — Öfver den olika vokalisationen לָאו eller לָאו Opitius, *Chaldaismus* s. 20. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 75.

TOSEFOTH.

דיני ממונות בשלשה — Rabbi Meir Lublin:[2]) בתוס׳ ד״ה ד״מ וכו׳ אחר ששנ׳ דיני וכו׳ בא לתרץ מפני מה שנה ר׳ משנה סנהדרין אחר הג׳ בבות ב״ק בבא מציעא בבא בתרא ותירץ דבהתלתא בבי שנה הדינים ואחר ששנה דינים משמיענו בכמה דיינים דנין הדינים.

הא דלא — Rabbi Meir Lublin: בא״ד והא דלא תנא כופר ול׳ של עבד וכו׳ כצ״ל ועניך בפני עצמו הוא.

תנא — Öfver bruket af תנא såsom hänvisande på *tosefta* Pinner, *Berachoth* Einleitung bl. 13 kol. 1.

כופר — 2 Mos. 21, 30.

ול׳ של עבד — 2 Mos. 21, 32.

כדתנן — Öfver den olika användningen af תנן, תניא, תנו רבנן Pinner, *Compend.* s. 18. Jmfr F. Ch. Ewald, *Abodah Sarah* s. 168, der den från Pinners mening afvikande äldre (Buxtorfska) åsigten är upptagen.

קנסות — Den allmänna skilnaden emellan ממונא och קנסא är den, att det förra uttrycket betecknar *skadeersättning*, det senare *böter*. Men äfven en ojemn betalning d. ä. en sådan, som icke sträcker sig till hela det i ena eller andra fallet ifrågavarande beloppet, kallas icke ממונא utan קנסא enligt *bava qama* bl. 15 kol. 1: דכל ממון שאינו משתלם בראש קנסא הוא.

י״מ — יש מפרשים.

דשור מיתתו בכ״ג — *Sanhedrin p.* 1 *m.* 4: שור הנסקל בעשרים ושלשה שנאמר השור יסקל וגם בעליו יומת כמיתת בעלים כך מיתת השור.

ובזמן — Rabbi Meir Lublin: בא״ד ובזמן שהשור בסקילה בעלים משלמין כופר ר״ל ולכך לא הוצרך למתני׳ כופר ושלשים של עבד דממילא שמעי׳ דבעינן כ״ג דהא אין כופר בלא מיתת השור וכבר תנא דמיתת השור בכ״ג דלא כר׳ אליעזר

---

[1]) ”פירוש על כל פנים או לפחות.” Landau. *Aram. Wörterb.*

[2]) Ben Ged. ben Ascher, Rabbin i Lublin † 1616, har i sitt stora verk מאיר עיני חכמים på ett lättfattligt och åskådliggörande sätt förklarat talmud med Raschi och Tosefoth, ett ämne, som än vidare blifvit utfördt i hans senare opus מזהיר עיני חכמים. Wolf, *Biblioth. hebr.* I. 752. III. 675. Fürst, *Biblioth. jud.* II. 273.

וכו׳ דלדידיה אשכחן דמחייב כופר ושלשים אף במקום שאין כאן מיתת שור כגון בעד אחד וע״פ בעלים וא״כ אי אתיא מתני׳ כוותיה הוו ליה למתני כופר ול׳ בפני עצמו.

אמר ר״ש בן לקיש שור שהמית וכו׳ — ב״ק דף מג.

בפ״ד וה׳ — *Bava qama p.* 4. Denna *pereks* begynnelseord lyda egentligen: שור שנגח ארבע וחמשה. Exempel, hemtade från vår traktat, på en analog frihet vid namngifvandet af *perakim* äro: זה בורר (*perek* 3); egentligen: דיני ממונות בשלשה זה בורר; vidare חלק (*perek* 11); egentligen: כל ישראל יש להם חלק.

דף מג — Förgäfves har jag på det angifna stället sökt ett sådant stadgande. Måhända har ock genom något misstag denna uppgift kommit in i texten i st. f. דף מא, der verkligen en hithörande utsago af Rabbi Elieser är till finnandes.

ואין נראה — Rabbi Meir Lublin: באה״ד ואין נראה וכו׳ ר״ל דתירוצו של הי״מ אינו משום דהא איכא אמוראי דאפילו לר״ע אשכחן דמשלם כופר אפילו היכא דליכא מיתת שור ואם כן לא אתיא מתניתין לא כר׳ אליעזר ולא כר״ע דלר״ע נמי הוי ליה למתני לתנא דמתניתין כופר בפני עצמו כיון דאיתא בלא מיתת השור.

אם כופר — 2 Mos. 21, 30. — כופר har afseende på בכוונה, här förklaras nu אם, hvilket egentligen antages stå öfverflödigt, vara en antydan om שלא בכוונה. Jmfr *bava qama* bl. 43 kol. 2: אם כופר לרבות כופר שלא בכוונה ככופר בכוונה.

לרבות — Motsatsen härtill är למעוטי.

שלא בכוונה — Nämligen יגח שור את איש או את אשה 2 Mos. 21, 28.

יציאת עבד בראשי איברים — 2 Mos. 21, 26. 27. Michaelis, *Mosaisches Recht* VI. 65. Hirsch B. Fassel, *Mosaisch-rabb. Civilrecht* § 1512.

מומחין — I *eruvin* bl. 58 kol. 2 uttalar Rabbi Chananel, hänvisande på 4 Mos. 34, 11, den åsigten, att מומחה skulle betyda *jemn väg.* Emot en sådan uppfattning opponerar sig dock Raschi, återgifvande ordet med בקי ומדקדק. Hvad sakförklaringen angår, gifver Maimonides till anförda stället ur *eruvin* följande antydningar: מומחה הוא האדם החכם המהיר במלאכתו באיזו מלאכה שתהיה או בחכמה מן החכמות. *Sanhedrin* bl. 33 kol. 1 förekommer sammanställningen מומחה לבית דין, och det är speciellt i denna betydelse af en rättslärd samt af vederbörande myndighet förordnad och offentligen erkänd domare, som ordet nyttjas i vår *perek.* Också fann jag i ett exemplar af Buxtorfs *lex. chald.* vid detta ord antecknadt i marginalen *rabbinus promotus*, en bemärkelse, som fullkomligt stämmer öfverens med verkliga förhållandet. Så anmärker ock Raschi längre ned vid vår *gemara* till detta ord: סמוכין ונטלו רשות מנשיא לדון [1]). — Motsatsen till מומחה är det af det gr. ἰδιώτης bildade הדיוט, som ingalunda behöfver innebära något förklenande omdöme i den mening, under hvilken detta ord vunnit

---

[1]) Elias Levita i תשבי: בדברי רבותנו זכרונם לברכה קמיע ממחה רופא ממחה פירוש דבר טוב ובדוק ומנוסה נקרא ממחה ובעל הערוך הוציאו מלשון ומחה אל כתף ים כנרת ואני לא ידעתי לכוון דמיונו זה ואם יש לדמותו לאחד מלשונות המקרא אדמהו ללשון עולות מחים לשון מוח שהוא שמן ונבחר כך הרופא הממחה נבחר וטוב.

burskap inom våra moderna språk. Det betecknar i allmänhet helt enkelt någon på ett gifvet område obevandrad till skilnad från dettas fackmän. Båda uttrycken förekomma flerestädes i vår textafdelning. Jmfr Zunz i המזכיר 1871 N:o 63 s. 68. Coccejus, *Duo tituli thalmudici* s. 4. Surenhusius, *Mischnah* IV. 208.

וללישנא קמא — Rabbi Meir Lublin: בא״ד וללישנא קמא וכו׳ ר״ל לפי הי״מ דלית להו תירוצו של ר״ת דתירץ דכופר ושלשים הוו בכלל חבלות אלא תירצו דלהכי לא קתני כופר ושלשים משום דלא משלמי כי אם בזמן שהשור בסקילה איך יתורץ לדידהו הא דשייר ולא קתני יציאת עבד בראשי אברים ותירץ דהי״מ ס״ל דיציאת עבד בראשי אברים הוי פשיטא בכלל חבלות אבל כופר ושלשים של עבד לא מסתבר להו למימר דהוו בכלל הבלות ולכך תירצו הא דלא קתני כופר ושלשים כתירוץ הראשון אי נמי התנא לא איירי וכו׳ ר״ל לא תני ראשי אברים דאין שם נתינת ממון כן מתרצין הי״מ דלעיל.

איירי — En variation af den egentliga afel-formen אורי af ירי.

Det kortfattade och tämligen dunkla språk, som i allmänhet utmärker *tosefoth* och ej minst denna, skall måhända icke göra en sammanfattning af hufvudpunkterna i dess argumentation här alldeles öfverflödig.

Det frågas alltså, hvarföre på tal om mål, som hemfalla under tremannadomstolen, *mischnah* icke omnämner כופר ול׳ של עבד samt יציאת עבד בראשי איברים. På detta spörsmål meddelas trenne särskilda svar, nämligen af tosefisten sjelf, af י״מ samt af ר״ת, hvilken sistnämnde dock till besvarande här endast upptager frågan om כופר ול׳ של עבד.

1. Tosefisten sjelf anser, att *mischnah* bland mål, som höra hit, blott exempelvis nämner גזילות וחבלות, och utelemnar deremot כופר ול׳ של עבד samt יציאת עבד בראשי איברם.

2. י״מ förklara saken på följande sätt. Hvad כופר ול׳ של עבד beträffar, så höra de alldeles icke hit, emedan de fordra tjugotre domare. Ty utan att domen fälles af detta antal domare kan oxen icke befordras till döden, och endast i det fall att oxen dödas, blifver det fråga om כופר ול׳ של עבד. Härvid råka dock י״מ i kollision med tvenne erkända utsagor af ר״א och ר״ע, hvilka båda hålla före, att כופר ול׳ של עבד kunna komma i fråga, äfven om oxen icke dödas, nämligen enligt den förres åsigt על פי עד אחד, enligt den senares ועל פי הבעלים שלא בכוונה. Hvad åter angår bestämningen om יציאת עבד בראשי איברים, så är den antingen inbegripen under חבלות, eller förbigås den af den grund, att här endast är tal om ממון הניתן מיד ליד.

3. ר״ת betraktar כופר ול׳ של עבד såsom inbegripna under חבלות.

Inre marginalen. מסרת — Torde i denna sammanställning snarare anses vara bildadt af אסר än af מסר. Jmfr Hes. 20, 37.

Mellersta marginalen. תורה אור — Ordspr. 6, 23.

Yttre marginalen. עין משפט — 1 Mos. 14, 7.

נר מצוה — Ordspr. 6, 23.[1]) — Den dubbla öfverskriften synes hafva sin grund i den

[1]) Denna senare öfverskrift saknas i Amsterdam-editionen.

tvåfaldiga serien af fortlöpande citationer, som denna marginal omfattar. Af de parallela nummerföljderna sträcker sig nämligen den ena öfver hela den ifrågavarande *perek*, den andra blott öfver den dithörande sidan.

מיי׳ — Mos. Maimûni ben Maimun ben Josef, gemenligen רמ״בם kallad (att skilja från רמ״בן) † 1204. Emellan åren 1158—1165 skref han משנה תורה i fjorton böcker, fördelade på fyra afdelningar,[1]) hvadan detta verk ock kallas ספר הי״ד. Häraf uppkomsten af namnet יד החזקה. Hvarje bok sönderfaller i הלכות, פרקים och סימנים. סנהדרין utgör första *halachan* i fjortonde boken. Wolf, *Biblioth. hebr.* I. 834. III. 771. IV. 913. Fürst, *Biblioth. jud.* II. 294.

סמג — Mos. de Coucy ben Jacob[2]) sammanskref efter föredrag, hvilka han under åren 1235—1245 hade hållit i Frankrike och Spanien, *den stora boken om bud och förbud* ספר מצות גדול, en titel som vanligen abbrevieras till ס״מג. Wolf, *Biblioth. hebr.* I. 827. III. 760. Fürst, *Biblioth. jud.* I. 189. — Af detta verk författades år 1277 ett utdrag ספר מצות קטן (ס״מק), äfven kalladt עמודי גולה af Is. de Corbeil med tillnamnet בעל החוטם (*Naso*) † 1280. Wolf, *Biblioth. hebr.* I. 659. III. 566. IV. 881. Fürst, *Biblioth. jud.* I. 186.

טור ש״ע — Jacob ben Ascher ben Jechiel † 1340,[3]) efter sitt förnämsta verk בעל הטורים, för sin fromhet יעקב דהילי kallad, författade ארבעה טורים,[4]) en resumé af alla till hans tid komna ספרי הלכות. Detta verk sönderfaller i fyra delar: 1. טור ארח חיים. 2. טור יורה דעה. 3. טור חשן משפט. 4. טור אבן העזר. Wolf, *Biblioth. hebr.* I. 582. III. 442. IV. 864. Fürst, *Biblioth. jud.* II. 14. — Efter mönstret af detta verk skref sedan Jos. Karo ben Efrajim † 1517 ett kompendium af den rabbinska rätten שלחן ערוך ד׳ חלקים, med hänsyn till sitt ursprung äfven ספר הקצר kalladt. Wolf, *Biblioth. hebr.* I. 557. III. 420. IV. 858. Fürst, *Biblioth. jud.* II. 172.

GEMARA.

אמר — "Quamobrem? in admiratione" Opitius.[5]) Fr. Nork[6]) härleder ordet från det lat. *ita;* andra hänvisa på det tyska *etwa*.

נינהו — = הינון, אינון. Andra mer eller mindre afvikande former för detta pronomen äro: איהו, אינהו, הנהו, הנין, הני, הניך, הנך, הכין. Opitius, *Chaldaismus* s. 48. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* sidd. 192. 232. 235.

מה הן קתני — Raschi: האי גזילות וחבלות פירושא דדיני ממונות הוא דלא תימא כל דיני ממונות במשמע ולמעיטי הלואו׳ והודאו׳ שהן באין על גמילות חסדים ואיכא נעילת דלת בפני לווין כדאמרינן לקמן הילכך מעטינהו ולקמן מפרש ממאי מעטינהו:

---

1) Verkets indelning är följande. I. 1. ס׳ המדע. 2. ס׳ אהבה. 3. ס׳ זמנים. II. 1. ס׳ נשים. 2. ס׳ קדושה. III. 1. ס׳ הפלאה. 2. ס׳ זרעים. 3. ס׳ עבודה. 4. ס׳ הקרבנות. 5. ס׳ טהרות. IV. 1. ס׳ נזיקין. 2. ס׳ קנין. 3. ס׳ משפטים. 4. ס׳ שופטים.

2) "Hispanus, æqualis fere Mosis Nachmanidæ, floruit Toleti 1230." Wolf.

3) Enligt andra uppgifter 1349.

4) Titeln med anledning af 2 Mos. 28, 17.

5) *Chaldaismus* s. 127.

6) *Vollst. Hebräisch-chaldäisch-rabbinisches Wörterb.*

מה הן דיני ממונות — *Hvad förstås på detta ställe eller i detta sammanhang med penningemål?* Fattas deremot textens uttryck helt generelt — hvilket visserligen i sig sjelft innebure en orimlighet — skulle längre ned vid אלימא דלא בעינן שלשה והאמר וכו׳ diskussionen hafva gjort sig skyldig på samma gång till en *petitio principii* och en *μετάβασις εἰς ἄλλο γένος*, något som nu ingalunda är händelsen.

הודאות והלואות — Hirsch B. Fassel, *Mosaisch-rabb. Civilrecht* §§ 971—1000. — Båda dessa begrepp torde få ut sin rätt genom det svenska uttrycket *skuldfordringsmål*, likasom de äfven sammanfattas under det hebr. דיני מלוה. Annars betecknas särskildt genom uttrycket הודאות sådana mål, der borgenären bringar vittnen, som intyga, att gäldenären vid något tillfälle erkänt sin förbindelse; genom הלואות åter sådana, hvarvid vittnena bestyrka verkligheten af det ifrågavarande lånets ingående. Det ligger i öppen dag, att här är fråga om מלוה בפה i motsats till מלוה בשטר. *Choschen mischpat* § 39. Utförligare Raschi:

הודאות והלואות שניתן על עסקי מלוה הן הודאות שבא לדון בעידי הודאה שמביא עדים שאומרים בפנינו הודה לו הלואות שבא לדון בעידי הלואה שמעידין בפנינו הלוהו והלה כופר בשתיהן ------ ואית דמפרש הודאות שמודה במקצת הלואות שכופר הכל וראשון עיקר דמכדי שניתן על עסקי מלוה הם כדאוקמינא טעמא לקמן משום נעילת דלת בפני לווין מאי שנא דהא קרי הלואה והא לא קרי הלואה הודאות וכפירות איבעי ליה למיתני.

וצריכא — Öfver הצרכה Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 14 kol. 2.[1])

הוה אמינא — Hebr. אומר אני. Öfver konstruktionen af הוה med partic. Opitius, *Chaldaismus* s. 59.

תנא גזילות וחבלות — Raschi: לפרושא.

ונקרב בעל הבית אל האלהים — Ordet אלהים förekommer *en* gång 2 Mos. 22, 7 och *två* gånger i den följande versen. Till detta skriftställe återkommer diskussionen längre ned för att derifrån bevisa lagenligheten af tremannadomstolens sammansättning. Hvad i allmänhet angår talmuds bibelexeges, se ברייתא דרבי ישמעאל Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 17 kol. 2. Raschi: מדכתב בפרשה אלהים ג׳ זימני נפקא לן דבעינן שלשה והאי קרא כתיב בשומ׳ חנם וזה טוענו ששלח יד בפקדונו דהיינו גזילות. — För den rigtiga uppfattningen af denna och Raschis närmast följande förklaringar må här erinras om den indelning af שומרים, som är egendomlig för det judiska rättsväsendet, nämligen i följande fyra klasser: 1. ש׳ חנם *choschen mischpat* § 291. 2. ש׳ שכר *ders.* § 303. 3. ש׳ שוכר *ders.* § 305. 4. ש׳ שואל *ders.* § 340.

בגופו — Öfver detta och åtskilliga andra ords (נפש, עצם, גרם, מעא, פנים, till hvilka ytterligare kunde läggas קרב samt גוא) begagnande såsom pron. reflex. Opitius, *Chaldaismus* s. 55. Winer, *Gr. des Chald.* s. 104. Longfield, *Introd. to the stud. of the chald. lang.* § 227. Weiss, *Studien über d. Spr. d. Mischnah* s. 30. Gesenius (Rödiger) *Hebr. Gr.* s. 250. Ewald, *Ausf. Lehrb. d. hebr. Spr.* s. 788. Jmfr P. Ewald, *Pirke Aboth* s. 114.

ולמאי — Raschi: ולמאי הלכתא שיירינהו תנא לדיני מלוה למעוטינהו מאי.

---

1) "והצרכה היא הבאה לקיים שני ענינים והסימן צריכא".

אילימא — Till *ett* ord sammandraget af אי לימא Buxtorf, *Lex. chald.* kol. 69. לימא af אמר.[1])

לדברי הכל — Raschi: לקמן קאי דפליגי בפשרה ואשמעינן ר׳ אבהו דבדין כולהו מודו דבעינן ג׳.

מאי קסבר — Af hvad åsigt är vår lärare[2]) i den frågan, som nu kommer att upptagas, då han kan påstå, att icke דיני מלוה likasåväl som גזילות וחבלות fordra trenne *mumchin*?

אי קסבר עירוב פרשיות כתיב כאן — De *parschijjoth*, hvilka här med hvarandra jemföras, och af hvilka den ena har afseende på גזילות וחבלות, den andra på הודאות והלואות, äro 2 Mos. 22, 6—8 samt *ders.* verss. 24—26. Anledningen, hvarföre man anser sig berättigad att här yrka på עירוב פרשיות, är följande. I den förra af dessa *parschijjoth*, som handlar om שומר חנם, förekommer ett uttryck, som omöjligen kan höra dit. Der står nämligen v. 8 אשר יאמר כי הוא זה, hvilka ord, enligt rabbinernas tolkning, skola gifva vid handen, att den som erkänner במקצת הטענה, skall gå ed. Men denna utsago blifver vid שומר חנם alldeles betydelselös, ja rent af vilseledande, då ju שומר חנם måste gå ed, äfven i det fall שלא הודה במקצת. Deremot är ifrågavarande uttryck fullkomligt på sin plats i *paraschan* אם כסף תלוה, ty vid דיני מלוה gäller det, att den som nekar sig vara skyldig någonting alls, icke behöfver genom ed styrka sanningsenligheten af sin uppgift. — Antaget således att här en עירוב פרשיות eger rum, måste דיני מלוה äfven hafva מומחין, ty i förra *paraschan* förekommer det med מומחין liktydiga אלהים. I analogi härmed parafraseras ock 2 Mos. 7, 1: ראה נתתיך אלהים לפרעה med חזי דמניתך רב לפרעה. — Öfver *tôrans parschijjoth* i allmänhet Buxtorf, *De paraschis sive sectionibus maj. legis mos.* i *De abbrev.* s. 296.

ואי קסבר — Raschi: דהאי קרא לאו בהלואה משתעי.

שלשה למה לי — Raschi: בהלואות הא מתלתא אלהים נפקא לן לקמן ואלהים בהלואה לא כתיב.

אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות — Jmfr *sanhedrin p.* 4 *m.* 1.

בדרישה ובחקירה — 5 Mos. 13, 15. Man plägar uppdraga en skilnad emellan de sinsemellan liktydiga דרישה och חקירה å ena sidan, samt בדיקה å den andra. De båda förra uttrycken skulle då beteckna en undersökning i hufvudsak, det senare en sådan i bisak.[3]) Jmfr s. 52.

---

[1]) Jmfr s. 56.

[2]) "תנא דידן". Raschi.

[3]) "בדרישה ובחקירה habet textus Ebræus. Aliud insuper vocabulum de examine testium adhibetur: בדיקה. Si vocabulorum naturam spectes non aliter differunt, quam ut primum notet inquisitionem, *ἀνάκρισιν*: alterum scrutationem, *ἐξέτασιν*: tertium rimationem *τῶν ῥωχμῶν ἀνερεύνησιν, ἢ τὴν διὰ κλειθριῶν καὶ ῥωχμῶν ἐξερεύνησιν.* At apud Thalmudicos בדיקה hoc distat a דרישה וחקירה, quod, ut ait Maimonides, החקירה והדרישה הם הדברים המורים אל הענין בדין כגון כמה הלוה לו וכיוצא בזה: inquisitio et scrutatio instituatur de rebus ad merita causæ pertinentibus v. g. quam summam mutuam dedit? et simil. ובדיקה היא בדברים שאינם מורים בענין כגון איזה בגד היה לובש המלוה verum *bedikáh* est de rebus ad causæ essentiam non pertinentibus v. g. quali veste indutus fuerit creditor? et simil. Hæ rimationes in pecuniariis judiciis

שלא תנעול דלת — Raschi: שימנעו מלהלוות שמא יכפור והעדים יטעו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסיד והכא נמי שמא לא ימצא מומחין לכופו לדין.

אלא מעתה טעו — Raschi: אלא מעתה טעו הדיוטות בדיני ממונות לא ישלמו דכיון דברשות רבנן קא נחתי הוו לה כמומחין וכל המומחה לבית דין אם טעה פטור מלשלם כדלקמן באחד דיני ממונות [1](דף לג) הא שאינו מומחה חייב.

כל שכן אתה נועל דלת — I sådant fall skulle ju hvilken äfventyrare som helst fritt och otygladt kunna fuska i lagskiparens handtverk till föga fromma för en rättsökande menighet. — כל שכן kald. כל דכן med eller utan negation betyder allt efter det olika sammanhanget *huru mycket mer!* eller *huru mycket mindre!* Opitius, *Chaldaismus* s. 128. Buxtorf, *Lex. chald.* kol. 1045. Detta uttryck är karakteristiskt för slutledningen קל וחומר *de majore ad minus et de minore ad majus.* Pinner, *Berachoth* Einleitung bl. 17. kol. 2. Bland de af F. Ch. Ewald[2]) för denna slutledning anförda analogier från nya test. (Matth. 10, 29—31. Luc. 12, 6—7. Rom. 5, 8. 8, 34. Hebr. 3, 3. 8, 4) synes den från Rom. 5, 8—10 hemtade förete den mest påfallande likheten. Uttrycket כל שכן motsvaras nämligen der fullständigt af det gr. *πολλῷ μᾶλλον.*

אי הכי — Raschi: דבהודאות והלואות שלשה בעינן למה ליה לרבי אבהו לאוקומה למתניתין במה הן קתני.

מדאורייתא חד נמי כשר — Raf Acha bar Raf Iqa antager icke den förstnämnda עירוב פרשיוש. Han betygar nämligen, att enligt skriften[3]) (3 Mos. 19, 15) det icke behöfves mera än en enda domare för dessa mål, men rabbinerna hafva funnit sig föranlåtne, att äfven i detta fall stadga trenne. Detta תרתי קתני gäller således äfven för honom, men på den grund, att den ena är *tôrans*, den andra blott rabbinernas förordning.

יושבי קרנות — משום יושבי קרנות betyder egentligen ”de som sitta och gapa i gatuhörnen” och betecknar, öfverflyttadt på våra moderna förhållanden, dem, som tillbringa sin tid med flanerande på gator och torg. Landau (*Aram. Wörterb.* under קרן) återgifver uttrycket med: אנשי דלא עיילי לבי מדרשא אלא רגילין שיושבין בקרנות העיר ועוסקין בדברי שיחה. En annan är Raschis förklaring: תגרין שאין בקיאין בטיב דינין ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי.

אי איפשר — Konstrueras antingen med ד och verb. fin. eller med ל och verb. infin. Exempel i Levys *Chald. Wörterb.*

איכא בינייהו — Till förfullständigande af den i *gemara* gifna karakteristiken af skiljaktigheten emellan Rabbas och Raf Acha bar Raf Iqas åsigter må anföras följande.

---

locum non habent, nisi quod occultum in causa versetur, aut sit דין מרומה actio fraudulenta. Tum etiam non nimis rigide et accurate percunctando fides testium in hisce causis excuti debet, שמא תנעול דלת לפני לווין ne forte mutuum petentibus adimas occasionem et copiam accipiendi. Nemo enim facile pecuniam alteri credet, si illa a testibus adhibenda sit superstitiosa diligentia, ut, si vel in minimo erretur, testimonium eorum neutiquam recipiatur.” Coccejus, *Duo tituli thalmudici* s. 34. Surenhusius, *Mischnah* IV. 226.

1) Rigtigare bl. 32 kol. 2.

2) *Abodah Sarah* s. 93.

3) ”דכתיב תשפוט לשון יחיד”. Raschi.

Olikheten dem emellan synes ytterst hvila derpå, att de taga olika frågor i öfvervägande. Den förre, som utgår från det antagandet, att domarne måste utgöra ett antal af trenne — häri visserligen afvikande från Schemuels mening — undersöker, huruvida desse i ifrågavarande fall behöfva vara *mumchin*, eller äfven kunna vara *hedjototh*. Den senare åter, som håller före, ett en enda domare kan fälla en giltig dom — i detta afseende således ännu mera radikal än Schemuel, som fordrar minst tvenne — undersöker, af hvad anledning det dock är önskvärdt, att domarne utgöra ett tretal. — Beträffande *halachans* förhållande till Rafs och Schemuels stridigheter, se i slutet af מבוא התלמוד לר׳ שמואל הנגיד.[1]

דיניהן — Det egentliga femin. suffixet synes här så väl som öfverallt annorstädes i den talmudiska literaturen stå icke så mycket *vituperii et contemptus ergo*,[2]) som icke fastmera promiscue nyttjas för det maskulina. Geiger, *Lehrb. z. Spr. d. Mischnah* s. 35.

בית דין חצוף — Raschi: שעברו על תקנת חכמים.

נזק היינו חבלות — נזק är ju det första af de bekanta fem momenterna i חבלות, nämligen נזק, צער, ריפוי, שבת och בשת.[3])

תנא ממונא וקתני קנסא[4]) — חצי נזק innefattas under rubriken קנסא för den, som utgår från det antagandet, att oxar i allmänhet icke stångas,[5]) men under rubriken ממונא för den, som tvärtom utgår från det antagandet, att oxar i allmänhet stångas.[6])

שאינו משתלם בראש — Raschi: שמשלם יותר מן הקרן וחצי נזק משלם פחות מן הקרן בראש היינו קרן דכתיב (ויקרא ה) ושילם אותו בראשו.

ואין בית דין שקול — Raschi: אין עושין בית דין זוגות דצריך לקיים בו אחרי רבים להטות ואם יתחלקו לחצאין אין כאן רבים.

לגבי דיינא — Antingen nyttjar *tôran* derföre uttrycket אלהים, att hon särskildt vill beteckna מומחין, hvilket begrepp just ligger i אלהים, eller har hon bland möjliga uttryck valt detta blott på en slump, då detsamma ju kan vara lika godt som något annat. För den senare förklaringen tyckes texten *på detta ställe* tala, äfvensom endast en sådan tillfredsställande löser de svårigheter, som annars השופט medför; den förra följes af Raschi: אצל דיין הרגיל ולא אצל הדיוט.

סמיכת זקנים — Jmfr *mischnah* 3 i denna *perek*.[7])

---

1) ”ומחלוקת האמוראים רב ושמואל הלכה כרב באיסירי וכשמואל בדיני” Pinner, *Berachoth* Einleitung bl. 16 kol. 2.

2) Opitius, *Chaldaismus* s. 157.

3) Jmfr s. 57.

4) Jmfr s. 60.

5) Raschi: חצי נזק קנסא הוא דסתם שוורים אינם מוגחים ולא היה לבעלים לשמרו כל זמן שלא הועד ולא בעי לשלומי מידי אלא קנסא הוא דקנסיה רחמנא כדי שירבה בשמירת שוורים.

6) Raschi: בפרק ארבעה אבות פליגי בה דקסבר סתם שוורים נגחים הם ומדינא כולהו בעי לשלומי דהיה ליה למינטריה ורחמנא הוא דחס עליה.

7) ”Duplex ἐπίθεσις τῶν χειρῶν hîc intelligitur a magistris: primum illa, de qua est Lev. 4, 13. 15. deinde illa, qua potestas judicandi causas mulctatitias, sive דיני קנסות in aliquem confertur, et in Rabbinatus sive Magisterii dignitatem evehitur. Imitantur hac in re Mosen. Vide Num. 27, 18. de quo loco est in Siphri.” Coccejus, *Duo tituli thalmudici* s. 14. Surenhusius, *Mischnah* IV. 211.

וערִיפת עגלה — 5 Mos. 21, 4.[1])

בקל וחומר — Jmfr s. 66.

ז״ל — För formens förklaring se Levy, *Chald. Wörterb.* under א. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 58. Uhlemann, *Gr. d. syr. Spr.* s. 47. Några allmänna reglor i detta afseende anför Opitius, *Chaldaismus* s. 89.

ירשיען כתיב — Utan pluralismärket *vav*.

יש אם למקרא — Motsatsen härtill är יש אם למסורת.[2]) Pinner, *Berachoth* Einleitung bl. 18 kol. 1. Weiss, *Studien über d. Spr. der Mischna* s. 27. Keil, *Lehrb. d. historisch-krit. Einleit.* sidd. 509. 594. — Hvad angår *keri* och *kethif*, anför talmud understundom sådana exempel, der alldeles icke någon skiljaktigket hvarken i anseende till bokstäfverna sjelfva ej heller till deras punktation låter sig skönja. Sålunda läses med hänsyn till 4 Mos. 13, 31 *erachin* bl. 15 kol. 1: אל תקרא ממנו אלא ממנו, hvartill *tosefoth* anmärker: אל תקרא ממנו בדגש. Men nu är, såsom bekant, händelsen den, att vare sig suffixet antages vara sing. eller plur. *nun* dagescheras. Intressant är i detta afseende *Aben Esras* förklaring till 2 Mos. 1, 19: כל ממנו בספרי אנשי מזרח סימן לרבים הנו״ן רפה. Jmfr uppsatserna i detta ämne i *Literaturblatt des Orients* 1849 N:o 11 s. 168, N:o 20 s. 314 och N:o 25 s. 388. — Ett analogt exempel från 3 Mos. 4, 13 erbjuder *horajoth* bl. 4 kol. 1: מכל מצות ולא כל מצות.

טימא וטיהר — *Paraschan* 3 Mos. 12. Michaelis, *Mosaisches Recht* IV. 294.

קרנות קרנת קרנת — Förekommer på alla de anförda ställena *defective scriptum* i kodex. Raschis förklaring[3]) är i dubbelt hänseende märkvärdig. Dels läser han v. 34 קרנות *plene*, dels förändrar han ordningen i kodex emellan *parschijjoth* שעירה och כבשה. עזים

טפח — Nämligen till bredden. Raschi: ברום עשרה טפחים.

בסכת בסכת בסוכות — I enligheten med läsarten i kodex[4])

לרביעית — Raschi: היא שיעור חיותו של אדם ובלאו הכי לא איקרי מת עד שיהא בו שיעור מיתת. Michaelis, *Mosaisches Recht* IV. 300.

בחלב אמו — Antingen חָלָב (mjölk) i motsats till חֵלֶב (fett), eller חלב אמו i motsats till חלב אחר. Den förra uppfattningen är rådande hos Meir Schiff (מאיר שיף) i hans חדושי הלכות del 2 bl. 12 kol. 3, äfvensom hos Nathan Man i hans kommentar öfver *sanhedrin* בנין שלמה bl. 6 kol. 1; den senare åter tillhör Raschi[5]) och är upp-

---

1) Jmfr *El-Koran* 2, 64, der detta offer blifvit förvexladt med פרה אדמה 4 Mos. 19, 2. Lewysohn, *Die Opfer des a. Testaments* s. 153.

2) "Es ist Grund, Entscheidungsgrund (אם mater = fundamentum, principium, cardo rei) für die kirchliche (למקרא) oder traditionelle Lesart (למסורת)." Keil s. 594.

3) "בחטאת של מזבח החיצון כתיב בשעיר הנשיא כתב קרנת חסר ובכבשה דיחיד כתב (ויקרא ד) קרנות מלא ובשעיר דיחיד כתיב (שם) קרנת חסר אבל הנך דפר כהן משיח והעלם דבר במזבח הפנימי כתיב (שם) והתם כולהו מודו דמתנה אחת מעכבת בהן ובית שמאי אזלי בתר קריה."

4) בסכת בסכת בסכות.

5) "יכול בחלב אמו אבל בחלב מותר לבשל." Erkännas må dock, att dessa ord äfven kunna tydas på det andra sättet.

tagen af Rabbi Meir Lublin.[1]) — I sammanhang härmed parafraserar äfven Onkelos 2 Mos. 23, 19: לא תבשל גדי בחלב אמו med: לא תיכלון בשר בחלב; och Jonathan ben Uziel med: לא למבשלא ולא למיכול בשר וחלב מערבין כחדא דלא יתקף רוגזי ואיבשיל [2])עיבוריכון דגנא וקשא תריהון כחדא.

וליכא מאן דפליג דאי פליגי בשר בחלב :Raschi — אמרת יש אם למקרא מנא לן דאסור.

נאמר דמים למטה ונאמר דמים למעלה — Trenne förklaringar. 1. Med למטה afses חטאת העוף, *paraschan* 3 Mos. 5, 1—10; med למעלה åter חטאת בהמה 3 Mos. 4. Då nu vid חטאת העוף icke står קרנות, så åstadkommes försoning genom en enda beständkning. Analogivis vid חטאת בהמה sammalunda.

2. Vid למטה och למעלה underförstås חוט הסיקרא eller det röda streck, som rabbinerna tänkte sig hafva gått rundtomkring altaret, och ofvan eller nedan hvilket — allt efter offrens olika beskaffenhet[3]) — blodet stänktes. I detta hänseende räknas עולה, שלמים och אשם till למטה, deremot חטאת בהמה till למעלה. Då nu[4]) enligt allas, äfven Beth Schammais, åsigt en enda beständkning är försonande vid de förra, så analogivis äfven vid det senare offret.

3. Med למטה förstås den sista *paraschan* 3 Mos. 5, 20—26 i *sidran* ויקרא 3 Mos. 1—5. Här står nu icke något קרנות, hvadan en enda beständkning synes vara tillfyllestgörande; sammalunda ock 3 Mos. 4.

כלך — Imper. לך med präfigeradt כ. Geiger, *Lehrb. z. Spr. d. Mischnah* s. 26. Weiss, *Studien über d. Spr. der Mischnah* s. 118. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 236. Jmfr Levy, *Chald. Wörterb.* under כשורא.

נאמר דמים בחוץ ונאמר דמים בפנים — Till בפנים (על מזבח הפנימי) höra syndoffren för כהן משיח 3 Mos. 4, 1—12 och för כל עדת ישראל 3 Mos. 4, 13—21.[5]) Till בחוץ (על מזבח החיצון) åter höra syndoffren för נשיא 3 Mos 4, 22—26 och för נפש אחת 3 Mos. 4, 27—28. 32—35. Likasom vid de förra icke någon försoning åstadkommes, der en enda af de sju stänkningarne fattas (verss. 6. 17: והזה מן הדם שבע פעמים),[6]) så icke heller vid de senare.

ואל יוכיח זה — Vid 3 Mos. 5, 20—26 heter det אשם, icke חטאת; vid 3 Mos. 5, 1—10 åter heter det visserligen חטאת men icke קרנות ד׳, i dess ställe står v. 9: על קיר המזבח.

ורבי שמעון ורבנן — Rabbi Schimeon har ofvan[7]) sagt: שלש כהילכתן ורביעית אפילו טפח; rabbinerna åter: שתים כהילכתן ושלישית אפילו טפח. Deras respektive utsagor deduceras här på följande sätt. Rabbi Schimeon: första gången בסכות före-

---

[1]) "יכול בחלב אמו אבל בחלב אחר מותר לבשל כצ"ל."

[2]) Utan *dagesch* i *beth*. Levy, *Chald. Wörterb.* II. 200 b.

[3]) Jmfr *sevachim perek* 5

[4]) På grund af 5 Mos. 12, 27: ודם זבחיך ישפך. Jmfr s. 15.

[5]) Så heter det uttryckligen v. 6: את פני פרכת הקדש, och v. 17: את פני פרכת.

[6]) Jmfr *menachoth* bl. 27.

[7]) S. 14.

kommer, står det לגופיה, återstå alltså fyra o. s. v. Rabbinerna: första gången בסכות förekommer, står det לגופיה, andra gången till hälften לסככא, återstå alltså trenne o. s. v.

נפשות דעלמא משמע — Jmfr LONGFIELD, *Introd. to the stud. of the chald. lang.* § 190.

לטטפת לטטפת לטוטפות — Enligt kodex: לטוטפת 2 Mos. 13, 16; לטטפת 5 Mos. 6, 8; לטוטפת 5 Mos. 11, 18. Märkvärdig nog är RASCHIS förklaring till detta ställe: בפרשת שמע ובפרשת כי יביאך כתיב לטטפת חסר וי״ו אבל בפרשת והיה אם שמוע כתיב לטוטפות מלא וכו׳.[1])

טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים —[2])

יראה יראה — רש״ל anmärker: שנאמר יראה קרינן יראה הראשון הרי״ש בשבא והשני הריש בקמץ כצ״ל.

כדרך שבא לראות — RASCHI anför såsom bevis på Guds fullkomliga seende 5 Mos. 11, 12.

שבט — RASCHI: לשון שררה ויש להן רשות להפקיר דהפקר ב״ד הפקר דכתיב (עזרא י) וכל אשר לא יבא וגומר ביבמות בהאשה רבה (דף פט). Jmfr COCCEJUS, *Duo tituli thalm.* s. 126.

ומחוקק — RASCHI: שררה מועטת שרודים את העם שיש להם כח ורשות מאת מלכי פרס. Jmfr COCCEJUS, *Duo tituli thalm.* s. 127.

איבו — RASCHI: אבוה דרב הוה כדאמרינן וכו׳.

מכפרי —[3])

מי בצעים — Jmfr LEVY, *Chald. Wörterb.* under ביצא,

מכשירין — Nämligen לקבל טומאה. Jmfr LEVY, *Chald. Wörterb.* under כשר.

מי קרמיון ומי פיגה —[4])

---

[1]) Jmfr s. 68.

[2]) "כתפי, Katfi. R. Akiba dit que pour deux on dit à Katfi *tat* et en Afriki *fat*; M. Rappoport a déjà fait l'ingénieuse conjecture de lire כתפי pour כפתי, et de comprendre sous ce nom la province de Copte. Mais alors il y a une autre erreur de copiste dans le passage talmudique en question, car c'est en Copte, que *aft* signifie deux, et il faudrait lire: "à Kopti *fat* est deux et *tat* en Afriki." Le célèbre voyageur Barth (*Sammlung und Bearbeitung centralafrikanischer Vocabularien*) rapporte que dans l'idiome de fulfulde en Afrique, *didi* signifie deux; il y a quelque ressemblance entre *tat* et *didi*, le *t* pouvant toujours passer pour *d*." NEUBAUER, *La géographie du talmud* s. 418. Tämligen troget öfversatt på tyska förekommer denna förklaring hos AD. BRÜLL, *Fremdsprachliche Redensarten in den Talmuden und Midraschim* s. 48. — BARTHS anförda verk har jag icke varit i tillfälle att se, men förgäfves har jag i någon koptisk gr. sökt efter *aft*. Föröfrigt torde med hänsyn dertill, att äfven i *menachoth* bl. 34 kol. 2, der detta samma ställe förekommer, det står בכתפי, icke heller rigtigheten af RAPPOPORTS konjektur kunna betraktas såsom höjd öfver hvarje tvifvel.

[3]) "כפרי, Capri ou Caphri, lieu natal de Hiya, surnommé le Babylonien. R. Hasda abandonna Soura et fonda là une école. On veut l'identifier avec Okbara, sur le Tigre." NEUBAUER, *La géographie du Talmud* s. 361.

[4]) "Le KARMION serait, selon M. Schwartz (*Das heilige Land* p. 31), la rivière AMANA de la Bible, appelée par les Grecs *Χρυσοῤῥόον* (aujourd'hui el-Barada, près de Damas). Nous croyons plutôt qu'il faut lire dans le Talmud קדמיון (Kadmion) et l'identifier avec la rivière Kischon (נחל קדומים; Juges, V, 21.),

התם לעניין חטאת בעינן מים חיים — 4 Mos. 19, 17.

לחתר —[1])

כנגד מחנה ישראל — I *eruvin* (bl. 55) och *jôma* (bl. 75) läres med stöd af 4 Mos. 33, 49, att Jisraels läger var tre parasanger. Jmfr 2 Mos. 33, 7.

רבי חייא חזייה לההוא גברא — Intressant är Raschis anmärkning: לא איתפרש לן מאי בעי׳ הכא ונראה בעיני דהא אתא לאשמועי׳ אע״ג דר׳ חייא תלמידו דרבי הוה ובמקומו דר׳ הוה לא חלק לו כבוד לרבי מלהפריש זה מן האיסור דלעניין אפרושי מאיסורא אין כאן מורה הלכה לפני רבו כדאמרי׳ בהדר עם הנכרי (דף סג) ובמסכת שביעית ירושלמי בפרק שלש ארצות מצאתי בההוא עובדא דההוא דקאי בבית הקברות [2])דל״ג ביה רבי חייא אלא רבי הוה ושני דברים הללו ראה רבי בעכו דמי בצים אין מכשירין והאי ול״ג דהוא קאי בבית הקברות אלא בעכו שבה ארץ ישראל ויש בה ארץ העמים וראה אותן העומדים בגבול ארץ ישראל שהיו מגבלין עיסותיהן בטומאה ותמה עד שאמרו לו תלמיד אחד בא לכאן כו׳ וחזר וראה אותו כהן עומד בקצת העיר שחוץ לגבול ארץ ישראל אמר לו והרי הוא זה ארץ העמים שגזרו עליה טומאה כבית הקברות ואמר ליה לאו בן איש כהן פלוני אתה כו׳ ולכך נשנו מעשים הללו זה אצל זה.

גופא — Jmfr Pinner, *Berachoth* bl. 18 kol. 1.

איתיביה — Öfver bruket af איתיביה och מיתיבי vid הקושיא Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 14 kol. 1.[3])

גברא אגברא — Raschi: רבי אבהו אדשמואל שמואל סבר פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל.

בשיקול הדעת — Jmfr Coccejus, *Duo tituli thalmudici* s. 35. Surenhusius, *Mischnah* IV. 226.

מקשינן פשרה לדין — Raschi: דכתיב (שמואל ב ח) משפט וצדקה ואמרינן לקמן דזהו ביצוע אלמא דאיתקיש למשפט. Hvad angår הקש i allmänhet, se Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 18 kol. 1.

För vinnande af större öfversigtlighet må hufvudpunkterna af denna *gemaras* argumentation öfver dom och förlikning i dessas förhållande till hvarandra här sammanfattas. Schemuel: der tvenne döma är deras dom giltig, dock varda de kallade en förmäten domstol. Rabban Schimeon ben Gamliel: dom genom trenne och förlikning genom tvenne.

---

aujourd'hui Nahr-el-Mokatta. On pourrait lire également dans le Talmud קרסיון et identifier la rivière ainsi appelée, avec la rivière Χορσέου (Reland, *Palaestina* tome I, 457.), mentionnée par Ptolomée, et qui nous semble être la même que le Kischon. — La rivière Figah est, selon M. Schwartz (*Das heilige Land* p. 31), un affluent de Barada descendant d'une source nommée el-Fidjeh; cette rivière serait le Parpar de la Bible, identification très-douteuse. Nous inclinons plutôt vers l'opinion de Reland (*Palaestina* tome I p. 290), qui prend le Figa pour le Pagida (Belus) de Pline." Neubauer, *La géographie du Talmud.* s. 32.

[1]) "חתר, Hathar, endroit où Tanhoum, fils de R. Ami, se rendit une fois: on peut l'identifier avec Hatra (Ritter, *Erdkunde* tome XI, p. 287)." Neubauer, *La géographie du Talmud* s. 392.

[2]) Jmfr Geiger i Z. d. D. M. G. XII. 143.

[3]) "הקושיא היא המחלוקת הבא על השמועות ולא יחלוק החולק בהלכה מקויימת ואם היה החולקים לרבים הסימן מיתיבי ואם ליחיד איתיביה."

Till hvilkendera åsigten ansluta sig då rabbinerna? Månne till Schemuels? Nej; så betygar Rabbi Avahu: der tvenne döma, är enligt allas uttalade åsigt deras dom ingen giltig dom. Till denna meningsskiljaktighet emellan Schemuel och Rabbi Avahu tro sig *amoraim* eller de yngre akademisterna hafva funnit en analogi i äldre tiders förhållanden, i det de påstå, att denna fråga redan vållat splittring bland *tannaim.* I detta afseende skall å ena sidan Rabbi Meir hafva förklarat, att dom måste ske genom trenne, å den andra *chachamim*, att äfven en endas är giltig. Det är visserligen sant, att man icke uttryckligen nämnt *dom*, utan i stället begagnat sig af ordet *förlikning*, men det synes ju dock af båda uttryckens sammanställning 2 Sam. 8, 15, att i ifrågavarande afseende ingen skilnad dem emellan rimligtvis kan antagas. Likväl, det förhåller sig ingalunda så. Domen fordrar för sin giltighet nödvändigt ett tretal af domare; Rabbi Meir och chachamim äro derföre af olika mening i det afseendet, att den förre likställer förlikning med dom, de senare icke. Beträffande förlikning hafva således trenne olika åsigter sökt göra sig gällande; Rabbi Meirs (genom trenne), Rabban Schimeon ben Gamliels (genom tvenne) samt *chachamims* (genom en enda). I enlighet med den förstnämndes har sedan *halachan* blifvit bestämd.

קנין — Ursprungligen ”Förvärf” = קנין סודר, förvärfvande medelst סודר (*sudarium*) svetteduk eller mantel, som vid en affärs uppgörande till en bekräftelse och besegling fattades af de båda kontrahenterna, ett bruk, som, om ock i en ännu outvecklad gestalt, spåras långt tillbaka i tiden (Ruth 4, 7).[1]) Jmfr *choschen mischpat* §§ 190. 195.

סרמ״ש בנק״ש סימן — Öfver סימנים i allmänhet Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 22 kol. 1. Rappoport i *Jeschurun Zeitschr. f. d. Wissenschaft des judenth.* 1856. Hebr. Abth. s. 41. Jakob Brüll, *Die Mnemonotechnik des Talmuds.* — Hvad särskildt denna סימן beträffar, så har den afseende på namnen af alla dem, som afgifvit förklaringar öfver ובוצע ברך ניאץ ה׳ Ps. 18, 3 jemte ett par andra skriftställen. *Samech* hänvisar på רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי (s. 28 r. 3), *Resch* på אלעזר (s. 28 r. 13), *Mem* på רבי מאיר (s. 28 r. 17), *Schin* på רבי יהושע בן קרחה (s. 28 r. 22). *Beth* på לרבי (s. 30 r. 6), *Nun* på רבי שמעון בן מנסיא (s. 30 r. 11), *Qof* på ריש לקיש (s. 30 r. 21), *Schin* på רבי יהושע בן קרחה (s. 30 r. 29).[2])

משפט וצדקה — En variation på det gamla temat *summum jus summa injuria.*[3])

---

[1]) Elias Levita i תשבי: בדברי רבותינו זכרנם לברכה קבול קנין וקנין סודר והוא במקום מה שאומר הפסוק וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו וכולי כן אנחנו קונין עתה בסודר שהוא הבגד וזה שלוקחין שני עדים ומבארים לפניהם דברי תנאיהם *וכל אחד מהעדים פושט כנף בגדו והמקבלים עליהם לקיים כל דבר נוגעים כנפי בגדיהם וזה נקרא קנין סודר וכן תרגום קנה לך וישלוף נעלו אושיט ידך לקנינא עיין שם. Men redan en glossa vid * anmärker: לא כן הוא, med rätta påpekande Levitas misstag, då det ju icke är vittnena utan kontrahenterna sjelfva, hvilka i vittnens närvaro verkställa bekräftelsen medelst סודר.

[2]) ”והוא ר׳ יוסי ר׳ אליעזר ר׳ מאיר ר׳ יהושע רבי ר׳ מנסיא ריש לקיש ר׳ יהושע וזה שמות כל המדברים בענין הבוצע ובפירוש הקרא דבוצע ברך ס׳ מרמז יוסי והוא ר׳ אליעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי ומשום דאיכא בתר הכי ר׳ אליעזר אחר הלכך כדי להבחין ביניהם נרמז הראשון על שם אביו וכן ר׳ שמעון בן מנסיא נרמז על שם אביו.” Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 23 kol. 1. Hvad angår skilnaden emellan namnen אליעזר och אלעזר (Amsterdam-editionen läser äfven på andra stället אליעזר), se Liebmann Heller Jom Tof משניות סדר קדשים bl. 108 kol. 1. Raschi till *Jevammoth* bl. 111 kol. 2. Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 16 kol. 2.

[3]) ”Hi Rabbini, ut placet, vocem צדקה pro חסד clementia, benignitate, beneficentia accipiunt. Nec temere aliter. Habebimus infra quoque luculentum exemplum. Kimchius idem in animo habuit, licet judicio clementiam non admisceat. Sic enim ait: judicabat secundum jus et æquum, si qua lis uni esset

אתאן לתנא קמא — Nämligen Rabbi Elieser ben Rabbi Josi galiläern. — Öfver formen אתאן, hvilken såsom part. pl. m. vexlar med אָתְיָן och אָתֵין Buxtorf, *Lex. chald.* kol 245.

קשיא — Jmfr Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 14 kol. 2.

ונמצא חזק רודפו — Från den i öfversättningen antagna tolkningen af dessa ord afviker Raschis: רודף את הדין להפך את הדין.

לא תכנים דבריך מפני איש — [1])

תנא קמא — Efter hvilken ofvan anförda *halachah* blifvit bestämd sålunda: כשם שהדין בשלשה כך ביצוע בשלשה נגמר הדין אי אתה רשאי לבצוע.

איכא בינייהו משתמע דבריהן — Raschi: לת"ק אפילו שמע דבריהן רשאי לבצוע עד שיגמר הדין ויאמר זה זכאי וזה חייב לר"ש בן מנסיא משתשמע את דבריהן וידעת להיכן נוטה אע"ג דלא נגמר אין רשאי לבצוע.

חור שזבוח — Det är nämligen en rabbinsk tradition, att denne Chur, om hviken talas 2 Mos. 17, 10, blifvit dödad af det uppretade folket.

פוטר מים — Raschi: שפוטר התורה מעליו היא ראשית מדונו תורה נמשלה למים דכתיב (ישעי' נה) הוי כל צמא לכו למים.

לגודא דגמלא — Raschi: דפין של גשר בתחילה כשדורסין עליהן מנענעות וסוף מתחזקות ונקבעות במקומן וה"נ כשאדם מרבה בקטטה מתחזקת ובאה ולא [2]) מקרא נפקא.

שמ"עי וש"תי שב"ע זמיר"ות ה"וא סימן — שמ"עי hänvisar på דשמע (s. 34 r. 14.), וש"תי på אתרתי (s. 34 r. 17), שב"ע på שב (s. 34 r. 21), זמיר"ות på ליזמר (s. 34 r. 26). Hvad det femte ordet ה"וא skall hänvisa på, förstår jag ej.[3])

מדון — Raschi: נוטריקון מאה דיני ל"א מדון בגימטריא מאה [4]).

---

cum altero, גם היה עושה עמם צדקה כמו שהיו צריכין אליו, atque etiam benignum se illis præbebat, si quis ipsius ope indigeret. R. Levi: ecce צדקה amplius quid notat, quam משפט; nam judicium est id, ad quod jus nos obligat, at צדקה sive justitia est, quod exigit virtus perfecta, ut suum unicuique tribuamus, sive ad benignitatem id pertineat, sive ad jus." Coccejus, *Duo tituli thalm.* s. 131.

[1]) "Dubius fui, quomodo verterem. Constanter in textu et commentario R. Sol. legitur תכנים, id notat *introducere*, *intergerere*. In Thosiphta vero constanter תכנוס. Explicatur i Gemara, quod האי לא תגורו לישנא דכנושי הוא, quasi esset ab אגר, id enim est כנס *collegit*. Ideo verti, *contineas*. Vide quoque R. Sol. ad Deut. 1, 17." Coccejus, *Duo tituli thalm.* s. 134. Jmfr Gesenius (Dietrich), *Hebr. u. chald. Handwörterb.* under גור not 3.

[2]) Af motsatt åsigt är emellertid *tosefoth:* וה"ק פוטר מים דהיינו גורא דגמלא שפוטרת את האדם מן המים כך הוא ראשית מדין.

[3]) Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 23 kol. 1 anmärker vid denna *siman:* חמשה ספורי מעשים הם ועל כל אחד אמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב. Att denna förklaring är otillfredställande, ligger i öppen dag. Enligt Lewysohn *i Jeschurun* 1864 Hebr. Abtheil. s. 21 skulle första bokstafven ה i ה"וא hänvisa på היא (s. 34 r. 30), andra bokstafveu ו på וקם (s 37 r. 2), tredje bokstafven א på דלא (s. 36 r. 6) och עזיזא (s. 36 r. 7). Det tvungna i denna förklaring kan dock aldrig bortresonneras. — I Amsterdam-editionen står ה"יא och måhända hänvisar det helt enkelt på היא (s. 34 r. 30); möjligen skulle äfven הוא kunna skiljas från de föregående orden och föras till det följande סימן; öfversättningen skulle då blifva: "detta är en *siman.*"

[4]) מ = 40; ד = 4; ו = 6; נ = 50; = 100.

שב — Jmfr Opitius, *Chaldaismus* s. 29. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 71.

כל העם הזה — Raschi: ביתרו כתב ומשמע לא שנא זכאי ולא שנא חייב כולן במשמע.

אדריה — *Afel* af נדא, נדי.

אפותיא דספסירא — Misslyckad och trivial synes konjekturen אפותיא דסיפא "på bredden af en tröskel". Jmfr Levy, *Chald. Wörterb.* under ספסירא.

ארון תשעה וכפורת טפח — Denna utsago står icke i strid med 2 Mos. 25, 10: ואמה וחצי קמתו, ty en אמה motsvaras af sex טפחים.

אמ"ת ממ"ון ירא"ה סימן — אמ"ת hänvisar på אמת (s. 36 r. 23); beträffande ממ"ון är att märka, att antingen måste detta ord utbytas emot נו"טל, hänvisande på שנוטל (s. 26 r. 30), eller måste i *gemara*-texten efter detta ord tilläggas ממון; ירא"ה hänvisar på יראה (s. 36 r. 35).[1])

לאמיתו — Torde bäst förklaras såsom = לעמיתו. Opitius, *Chaldaismus*, s. 16. Geiger, *Lehrb. z. Spr. d. Mischnah* s. 30. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 47.[2])

מטתו שלשלמה — Raschi: שיכנו של[3]) מקום.

ששים גיבורים — Raschi: תלמידי חכמים וששים לאו דווקא.

מלומדי מלחמה — Raschi: מלחמה של תורה.

דמתא מחסיא — Beläget i närheten af Sura.[4])

עייל — *Part. benoni* af עלל. Opitius, *Chaldaismus* s. 124. Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 169.

במעלות — Raschi: בחזקה ובמרוצה.

שלא יפסע על ראשי עם קודש —[5])

וסנדלא — Raschi: לחליצה. Jmfr Levy, *Chald. Wörterb.* under סנדלא.

בין איש ובין אחיו ובין גרו — Enligt Raschi är här frågan om arfskifte.

לא תכירהו — Raschi: אם הוא אוהבך.

לא תנכרהו — Raschi: אם הוא שונאך לא תעשה לו[6]) כעכ"ומ לחייבו

קרוב — Jmfr *choschen mischpat* § 33, 2.

---

[1]) "שלשה מאמרים מר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן בענין דיינות." Pinner, *Berachoth* Einleit. bl. 23 kol. 1.

[2]) Jmfr s. 59 anm. 4.

[3]) Jmfr Fürst, *Lehrgeb. d. aram. Idiome* s. 49. P. Ewald, *Pirke Aboth* s. 47.

[4]) "Il est probable que la population païenne, sous la dernière domination des Perses, avait expulsé les Juifs de Soura, et leur avait permis seulement de demeurer dans un endroit pauvre et sans importance, qu'on nommait Matha Mehasya. On disait en Babylonie *(Keritoth*, 6 a): Il vaut mieux demeurer sur le fumier de Matha Mehasya que dans les palais de Pome-Beditha. Les Juifs demeuraient là aussi parmi les païens obstinés, qui ne voulaient pas se convertir au judaïsme. (Berakhoth, 17 b.)" Neubauer, *La géographie du Talmud* s. 344.

[5]) "Interim dum habebatur concio, populus humi desidebat. Tum si cui exeundum esset aut intrandum, divaricatis passibus, videbatur incedere per capita populi." Coccejus, *Duo tituli thalm.* s. 145.

[6]) Jmfr Buxtorf, *De abbreviat.* under עכ"ום.

בבריקות — Raschi: [1] זה אומר כליו של בועל שחורים וזה אומר לבנים.

בחקירות — Raschi: [1] איזה יום ואיזו שעה וכיוצא בהם.

För den rätta uppfattningen af åtskilliga bland de lagbestämmelser, som innehållas i slutet af texten hänvisas till de stadganden öfver כתובה och hithörande frågor, som stå att läsa i ש״ע אבן העזר § 66.

---

[1]) Jmfr s. 65.

Register

på i texten anförda skriftställen.

No 324
nicht oben beschn
1/2 Lwd
hellgrünes Schi